

VAASAN YLIOPISTO
LASKENTATOIMEN JA RAHOITUKSEN YKSIKKÖ

Miia Huhtasaari

PERINTÖVEROSUUNNITTELUN KEINOT PERHEPIIRISSÄ

Talousoikeuden
pro gradu -tutkielma

Talousoikeuden maisteriohjelma

VAASA 2019

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELO	5
LYHENTEET	7
TIIVISTELMÄ:	9
1. JOHDANTO	11
1.1. Tutkimuksen aihe ja tausta	11
1.2. Tutkimustehtävä ja rajaus	15
1.3. Tutkimusmenetelmä ja lähteet	16
1.4. Tutkielman jäsentely	18
2. SOVELLETTAVAT LAIT	20
2.1. Sovellettavat lait	20
2.2. Tuoreimmat muutokset perintöverolaissa	21
2.3. Tärkeimmät oikeusperiaatteet	22
3. PERINNÖNSAAJAN OIKEUDELLINEN ASEMA	25
3.1. Lakimääräinen perimysjärjestys	25
3.2. Rintaperillisten asema	26
3.3. Lesken asema	27
4. VEROVELVOLLISUUS PERINTÖNÄ SAADUSTA OMAISUUDESTA	29
4.1. Perintöverovelvollisuus yleisesti	29
4.2. Perintösaannon verotus	31
4.3. Verovapaat perinnöt ja lahjat	33
4.4. Perinnön veroluokat	35
4.5. Lahjan veroluokat	36
4.6. Hallintaoikeuden arvo lahjaverotuksessa (ikä- ja tuottokertoimet)	37
5. TESTAMENTTI PERINTÖVEROSUUNNITTELUKEINONA	41
5.1. Suunnittelun näkökohtia ja suunnitteluvälineistä yleisesti	41
5.2. Testamentti suunnittelun välineenä	43

5.3.	Testamenttiluokittelut	45
5.3.1.	Tuotto-oikeustestamentti	46
5.3.2.	Tuotto-oikeustestamentin verotus	47
5.3.3.	Hallinta- eli käyttöoikeustestamentti	50
5.3.4.	Hallintaoikeustestamentin verotus	50
5.3.5.	Omistusoikeustestamentti	52
5.3.6.	Omistusoikeustestamentin verotus	54
5.3.7.	Keskinäinen testamentti ja verotus	57
5.4.	Testamentin saajan ratkaisuvalla	59
5.5.	Yhteenvedo testamentin verokohtelusta	64
6.	LAHJA PERINTÖVEROSUUNNITTELUKEINONA	67
6.1.	Lahja	67
6.1.1.	Ennakkoperintö	68
6.1.2.	Suosiolahja	71
6.1.3.	Oikeuden pidättäminen lahjaan	72
6.1.4.	Lahjaluonteinen kauppa	75
6.1.5.	Sukupolvenylitys	77
6.2.	Yhteenvedo ennakkoperinnön verokohtelusta	79
7.	PERINTÖVEROSUUNNITTELUN JA VERONKIERRON VÄLINEN RAJANVETO	82
7.1.	Perintöverosuunnittelun luonnehdinta ja huomioitavat seikat	82
7.2.	Perintöveron kiertäminen	86
7.3.	Perintö- ja lahjaverolaki 33 a §	87
7.4.	Laki verotusmenettelystä 28 §:n ja perintö- ja lahjaverolain 33 a §:n välinen suhde	89
8.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	91
	LÄHDELUETTELO	97
	OIKEUSTAPAUSLUETTELO	103

TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELO

Taulukko 1. Parenteelit	25
Taulukko 2. Verovapaat lahjat	34
Taulukko 3. Perintöosuudesta tehtävät vähennykset	34
Taulukko 4. I Veroluokka 1.1.2017 alkaen	35
Taulukko 5. II Veroluokka 1.1.2017 alkaen	35
Taulukko 6. I Veroluokka 1.1.2017 alkaen	36
Taulukko 7. II Veroluokka 1.1.2017 alkaen	37
Taulukko 8. Ikäkertoimet kun hallintaoikeus on pidätetty elinikäiseksi	38
Taulukko 9. Määräaikaisen hallintaoikeuden kertoimet	39
Kuvio 1. Verosuunnittelu, Veron kiertäminen ja verovilppi	83

LYHENTEET

AL	Avoliittolaki 1929/234
EPL	Ennakkoperintälaki 1996/1118
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
KiintVL	Kiinteistöverolaki 1992/654
ks.	Katso
PeL	Perustuslaki 1999/731
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki 1940/378
PK	Perintökaari 1965/40
TVL	Tuloverolaki 1992/1535
VML	Laki verotusmenettelystä 1995/1558

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö**

Tekijä:	Miia Huhtasaari	
Pro gradu -tutkielma:	Perintöverosuunnittelun keinot perhepiirissä	
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri	
Oppiaine:	Talousoikeus	
Työn ohjaaja:	Juha Lindgren	
Aloitusvuosi:	2016	
Valmistumisvuosi:	2019	Sivumäärä: 103

TIIVISTELMÄ:

Tutkielmani aiheena on perintöverosuunnittelun keinot perhepiirin kesken. Lähtökohtana on esitellä yleisimmät veronkiertonormin rajoissa olevat suunnittelukeinot, joita perheen sisällä voidaan tilannekohtaisesti käyttää. Koska lähtökohtaisesti jokaisen luonnollisen henkilön kannattaisi jossain määrin harjoittaa perintöverosuunnittelua, tutkielmalla halutaan osaltaan myös rohkaista miettimään ja suunnittelemaan omia omaisuus- ja perintöasioita riittävän ajoissa.

Aiheen laajuuden vuoksi tutkielma on rajattu käsittelemään verosuunnittelun keinoja ja veroseuraamuksia, jättäen ulkopuolelle maa- ja metsätalouteen liittyvät verotukselliset kysymykset, syytingin, sukupolvenvaihdon sekä kansainväliset tilanteet. Näistä edellä mainituista saisi jokaisesta kirjoitettua kokonaan omat tutkielmansa, joten ne ovat tästä syystä rajattu ulkopuolelle. Tavoitteena onkin löytää vastaus kysymykseen, millaisia suunnittelukeinoja perittävällä on ja millaisia seurauksia näistä toimista voi seurata.

Tutkimusmetodin tutkielmassa on käytetty oikeustieteelle tavanomaista oikeusdogmaattista tutkimusmenetelmää, eli tulkitaan ja systematisoidaan voimassaolevaa lainsäädäntöä. Tutkielman ydin kiteytyy perintö- ja lahjaverolakiin (278/1940). Tärkeimpinä lähdeaineistoina on kansallinen lainsäädäntö, oikeuskirjallisuus sekä virallislähteet. Oikeuskirjallisuuden osalta on pyritty hyödyntämään pääosin mahdollisimman tuoreita lähteitä.

Perintö- ja lahjaverolakiin tehtiin vuoden 2017 alussa mainittavia muutoksia, jonka vuoksi koin aiheen jälleen ajankohtaiseksi; esimerkiksi samalla kun lahjan euromäärää nostettiin, poistui henkivakuutusten kuolemantapauskorvausten osittainen verovapaus lähiomaisille. Toisaalta perintöverosuunnittelu on siinä mielessä ajankohtainen aihe jatkuvasti, että jokaisen luonnollisen henkilön voidaan katsoa ainakin miettivän, aikooko tehdä omalle omaisuudelleen toimia, vai antaako perinnön jakautua perintökaaren mukaisesti.

Lainsäätäjät on jättänyt suunnittelulle runsaasti erilaisia keinoja, joista verovelvollisen tulee selvittää itselleen omaan tilanteeseensa sopivin vaihtoehto. Päästäkseen optimaaliseen lopputulokseen, tulee perittävän tutustua erilaisiin suunnittelukeinoin ja peilata niitä omaan varallisuuteensa. On myös tärkeää keskustella avoimesti läheistensä (perillisten) kanssa perintöön liittyvistä asioista.

Veronkiertonormisto asettaa luonnollisesti suunnittelulle tietynlaiset rajat, mutta onnistuneena ja ajoissa aloitetulla perintöverosuunnittelulla on mahdollista saada verohyötyä lain rajoissa. Tavanomaisista poikkeavissa, erityislaatuissa ja tulkinnanvaraisissa tilanteissa, on suotavaa hakea ennakkoratkaisua, joka sitoo viranomaisista.

AVAINSANAT: perintövero, perintöverosuunnittelu, testamentti, lahja

1. JOHDANTO

”Joka perintönä, testamentilla tai lahjana saa omaisuutta, on velvollinen siitä suorittamaan valtiolle veroa sen mukaan, kuin kyseisessä laissa säädetään.”
(PerVL 1.1 §.)

1.1. Tutkimuksen aihe ja tausta

Tutkimukseni käsittelee perhepiirin perintö- ja lahjaverotuksen (jatkossa perintöverotus) suunnittelukeinoja sekä niiden veroseuraamuksia. Aiheen ytimen voidaan todeta näin olevan perintö- ja lahjaverolaissa (378/1940).

Jo elinaikana olisi hyvä miettiä sitä, kuinka henkilökohtaisen omaisuuden haluaa jakautuvan silloin, kun ei itse ole enää siitä kertomassa. Perinnönsaajien asema yleensä helpottuu, kun poismennyt henkilö on ennen kuolemaansa määritellyt tai perinnönsaajan kanssa jo elinaikanaan keskustellut perintöön ja verotukseen liittyvistä kysymyksistä.¹

Perintö- ja lahjaverotus on siinä mielessä ajankohtainen aihe, sillä jokaisen oikeussubjektin, luonnollisen henkilön, voidaan katsoa ainakin miettivän, aikooko tehdä omaisuutensa hyväksi joitain toimenpiteitä kuolemansa varalle, vai päättääkö omaisuuden jaon menevän perintökaaren mukaisesti. On selkeää, että luonnollisten henkilöiden välillä tässä on eroa; toiset miettivät ja suunnittelevat tätä enemmän, toiset vähemmän ja osa ei juuri ollenkaan, vaan antaa jaon tapahtua perintökaaren säädösten mukaisesti. Lähteä voidaan kuitenkin siitä, että jokaisen kannattaa jonkin verran asiaa harkita.

Perintöverotuksessa jokaisen perinnön saajan vero määräytyy perintöosuuden mukaan. Lahjaverotus täydentää perintöverotusta. Elinaikana tapahtuvat vastikkeettomat saannot ovat käytännössä katsoen samassa asemassa kuin perimyksen perustuvatkin.²

¹ Myrsky 2013: 52.

² Myrsky 2013: 53.

Usein perinnönjako on toimittamatta verotuksessa ja perintöverotus toimitetaan perukirjan ja testamentin laskennallisen jaon mukaan. Mikäli jo aiemmin on toimitettu perinnönjako, se huomioidaan verotusta toimitettaessa.³

Perintöverotus nousee aina toisinaan yhteiskunnalliseksi puheenaiheeksi enenevässä määrin. Viime vuosina voidaan todeta olevan käyty keskustelua siitä, pitäisikö Suomessa perintövero poistaa kokonaan ja tästä tehtyyn myös kansalaisaloite.

Perintö- ja lahjaveron tuotto oli vuonna 2018 noin 720 miljoonaa euroa.⁴ Keskustelua perintöveroon liittyen tapahtuu niin kansalaisten subjektiivisista mielipiteistä aina edelleen referoituihin tieteellisiin aikakauskirjoihin.⁵ Esimerkiksi Esko Linnakangas on useissa julkisuissaan ottanut laajemmin kantaa perintöverotuksen puolesta ja vastaan argumentteihin.

Perintö- ja lahjaveron merkille pantava rahallinen summa valtionbudjetissa herättää usein kysymyksen erityisesti siitä, että mikäli perintövero kokonaan poistettaisiin, millä kyseinen rahasumma (720 miljoonaa euroa vuonna 2018) saataisiin korvattua valtionbudjetissa. Eli toisin sanoen, mistä valtio keräisi tällaisen summan budjettiinsa perintö- ja lahjaveron sijaan.

Suomen lisäksi perintöjen tai jäämistöjen verotuksen vastustusta on esiintynyt viime vuosien aikana useammassa vauraimmissa maista, vaikka toisaalta on huomioitava, että perintöverotuksesta on esitetty sekä puolesta että vastaan argumentteja iät ja ajat taloustieteessä, yhteiskuntafilosofiassa sekä poliittisessa ja julkisessa keskustelussakin. Kuitenkin viime aikojen keskustelujen voidaan katsoa olleen aiempaa äänekkäämpää. Perintöveron yltyvä vastustaminen ja halu poistaa kyseinen vero, on yllättävää ehkäpä erityisesti siksi, että kyseisen veron on ajateltu yleisesti olevan tehokkain ja oikeudenmukaisen verotuksen muoto.⁶

³ Myrsky 2013: 53.

⁴ Valtionbudjetti 2018.

⁵ Ropponen 2015.

⁶ Tuomala 2006; 511-512.

Erityisen voimakkaasti Suomessa perintöveron poistaminen nousi puheenaiheeksi, kun Ruotsi lakkautti perintö- ja lahjaverojärjestelmänsä (vuonna 2004). Toisaalta Suomi poisti vuoden 2006 alusta varallisuusveron, jota Ruotsissakin elinkeinoelämän järjestöt vaativat. Ruotsissa hallitus kuitenkin päätyi lakkauttamaan tuolloin perintöveron, koska sen verotuotto oli merkittävästi pienempi kuin varallisuusveron. Suomen hallitus päätyi samalla verotuottologikalla lakkauttamaan aikoinaan varallisuusveron.⁷

Vuosittain Suomessa kuolee noin 50 000 henkilöä. Tästä luvusta sellaisia pesiä, joissa veroa ei tule määrättäväksi kenellekään on tästä määrästä noin 50 %. Vuonna 2017 Verohallinnossa käsiteltyjen perintötapausten määrä oli 49 987 (=vainajien lukumäärä). Näistä 24 735 tapausta olivat sellaisia, joissa perintöveroa ei tullut ollenkaan maksettavaksi (49,5 %). Tällaisten verottomien kuolinpesien suhteellisen suuri osuus selittyy paitsi vainajien omaisuuden arvosta, myös perintöosuusverojärjestelmästä, verotaulukoiden rakenteesta (alarajat) sekä verovelvolliskohtaisista alaikäisyys- ja puoliso vähennyksistä, joita käsitellään seuraavissa luvuissa.⁸

Yleisesti ottaen perintöä ja lahjaa on pidetty soveltuvan verotuksen kohteeksi siitä syystä, että ne lisäävät (perinnön) saajan veronmaksukykyä.⁹ Perintö- ja lahjavero lienevätkin olevan yleisesti ottaen keskustelluin veromuoto Suomessa. Keskustelua ja problematiikkaa on aiheuttanut muun muassa se, että perintöverotettavasta omaisuudesta on maksettu jo kerran elinaikana monessa eri muodossa.¹⁰

Argumenttia kahdenkertaisesta verotuksesta perintöveron suhteen ei kuitenkaan voida Aarnion ja Kankaan mukaan pitää ainakaan täysin aukottomana, koska perijä on eri verosubjekti ja perintö tuo hänelle varallisuudenlisäystä. Toiseksi todettakoon, että verotuksessa tapahtuu säännönmukaisesti tällaista kertaantumista. Se kuuluu systeemiin. Esimerkiksi tuloverotuksesta jääneillä varoilla ostetaan hyödykkeitä, joihin on sisälly-

⁷ Tuomala 2006: 511.

⁸ Rabinä 2018; 6.

⁹ Myrsky 2013: 52.

¹⁰ Aarnio & Kangas 2015: 85.

tetty arvonnlisävero. Vastaavasti siirtyvästä omaisuudesta maksetaan nettotuloilla varain-siirtoveroa.¹¹

Kansalaiskeskusteluissa perintöverotuksen taso saatetaan olettaa toisinaan todellisuutta korkeammaksi. Käytännössä tapaukset, joissa perintönä saatu omaisuus olisi pakko esimerkiksi myydä suuren perintöveron maksamiseksi, lienevät olevan kuitenkin suhteellisen harvinaisia. Perintöverotuksen etuna voidaan todeta, että sillä on vähemmän negatiivisia käyttäytymisvaikutuksia kuin ansiotuloverotuksella sekä lisäksi se kohdentuu myös ansiotuloverotusta oikeudenmukaisemmin.¹²

Vuonna 2017 Suomessa aloitettiin kansalaisaloite perintö- ja lahjaverosta luopumisen hyväksi. Aloite sai yhteensä 57 489 kannatusilmoitusta. Kyseinen kansalaisaloite ei kuitenkaan edennyt eduskunnassa.¹³

Kansalaisaloitteen hylkäämisen puolella ollut vero-oikeuden dosentti, KTT Timo Räbinä on esittänyt seuraavia perusteluja sille, miksi perintö- ja lahjaveron lainsäädännöstä tulisi käydä keskustelua, mutta ei tämän hetken lainsäädännön puitteissa kokonaan poistaa. Ensimmäisenä hän mainitsee muihin maihin (mm. Ruotsiin ja Norjaan) vertaamisen olevan harhaanjohtavaa, koska tässä ongelmallisena voidaan käsittää, että senkaltaisessa vertailussa ei oteta huomioon jokaisen valtion verojärjestelmien kokonaisuutta.¹⁴

Räbinä painottaa, että perintö- ja lahjaverolain paikka olisi Suomen oikeusjärjestelmässä vain tilanteessa, jossa perintö- ja lahjaverolaki uudistuisivat kokonaan. Tällä hän viittaa siihen, että kyseeseen tulisi moderni verolaki, joka soveltuisi yksityisoikeudelliseen sääntelyyn, nykyajan perherakenteisiin sekä muuhun pääomaverotukseen, joka huomioisi myös rajat ylittävät tilanteet.¹⁵

¹¹ Niskakangas 2011: 139.

¹² Wikström, Ossa & Urpilainen 2015: 326.

¹³ Kansalaisaloite 2017.

¹⁴ Räbinä 2018; 1.

¹⁵ Räbinä 2018; 2.

1.2. Tutkimustehtävä ja rajaus

Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena on selvittää perintö- ja lahjaveron suunnittelu-keinoja perhepiirissä. Toisena tavoitteena on pohtia näistä eri suunnittelu-keinoista koituvia veroseuraamuksia. Tutkimusongelma voidaan siten jakaa kahteen seuraavaan kysymykseen:

1. mitä yleisimpiä perintöverosuunnittelun keinoja perhepiirissä voidaan käyttää ja
2. mitä veroseuraamuksia näistä keinoista koituu?

Perhepiiri voidaan tulkita monella tapaa, joten tässä kohtaa on syytä tarkentaa, mitä tässä tutkielmassa tarkoitetaan perhepiirillä. Perhepiirillä tarkoitetaan lähinnä sukulaisuussuhteen muodostamaa yhteyttä, lähimpien sukulaisten kesken (vanhemmat, lapset ja lapsenlapset). Esimerkiksi ystävyysuhteet eivät kuulu tutkielman näkökulmasta perhepiiriin, koska tarkoituksena on käsitellä perheen sisällä tapahtuvia perintösuunnittelun järjestelymahdollisuuksia ja niiden veroseuraamuksia.

Tutkimuksella pyritään luomaan lukijalle yleiskäsitys perintö- ja lahjaverotuksesta ja sen keinoista perhepiirissä sekä siinä huomioitavista seikoista, jotka tehdään elinaikana kuoleman varalle. Koska perintöverosuunnittelua tehdään siksi, että maksettavaa veroa saataisiin alennettua, käsitellään luonnollisesti myös järjestelyistä koituvia veroseuraamuksia tässä tutkielmassa.

Samaan aikaan tutkimuksella pyritään osaltaan myös rohkaisemaan yksityishenkilöitä pohtimaan omia omaisuus- ja perintöasioita hyvissä ajoin sekä keskustelemaan yhdessä läheisten perheenjäsenten kanssa perintöön ja sen verotukseen liittyvistä seikoista jo elinaikana, jolloin oman omaisuuden jakautumiseen ja verotukseen on vielä mahdollisuus vaikuttaa. Hyvissä ajoin aloitetulla ja harkitulla suunnittelulla on mahdollista vaikuttaa perinnön veroseuraamuksiin ja tätä kautta osaltaan keventää verorasitusta.

Perintö- ja lahjaverovelvollisuus kytkeytyy perintöön, testamenttiin ja lahjaan. Perinnönsaajien asema helpottuu, kun poisnukkunut on elinaikanaan jo määritellyt tai perin-

nönsaajan kanssa jo elinaikanaan keskustellut verotukseen liittyvistä kysymyksistä kuolemansa varalle.¹⁶

Tutkimuksen näkökulma kulminoituukin perittävän henkilön yleisimpiin lainsäädännön sallimiin perintöverotuksen suunnittelukeinoihin perhepiirin kesken, sekä niistä koituvat veroseuraamukset Suomessa. Koska perintö- ja lahjaverosta säädetään samassa, yhteisessä perintö- ja lahjaverolaissa (PerVL 378/1940), on mielekästä, että myös tutkimuksessa tullaan käsittelemään sekä perintö- että lahjaveroa ja niiden verovaikutuksia.

Tutkielmassa tullaan siis käsittelemään perintöä perintökaaren mukaisesti ja suunnittelun kannalta (mm. verovapaat perinnöt) sekä testamenttia ja lahjaa suunnittelun välineenä, koska jokaisella näillä yleisimmällä keinolla on mahdollista harjoittaa perintöverosuunnittelua.

Tutkielman puretuessa perittävän suunnittelukeinoihin perhepiirin kesken, on tutkimuksen ulkopuolelle rajattu yritysten sukupolvenvaihdokset sekä maa- ja metsätalouteen liittyvät verokysymykset ja näin ollen myös syytinki, jonka avulla siirretään maatila sukupolvelta toiselle. Tutkimus käsittelee perintö- ja lahjaverotusta Suomessa, eli kansainväliset tilanteet rajautuvat myös tutkielman ulkopuolelle.

1.3. Tutkimusmenetelmä ja lähteet

Oikeusdogmatiikkaa pidetään yleensä oikeustieteen ytimenä ja sen avulla selvitetään voimassa olevien oikeussäntöjen sisältöä. Tällöin tulokinnassa on kaksi puolta: ensinnäkin oikeuden voimassaolon toteaminen ja toiseksi oikeussäntöjen sisällön selvittäminen.¹⁷ Vero-oikeudellisista tutkimuksista suurin osa on oikeusdogmaattisia.¹⁸

Tästä syystä tukeudun tutkimuksessani vero-oikeudessa keskeisempään tutkimusmenetelmään, oikeusdogmatiikkaan, eli lainopilliseen menetelmään. Oikeusdogmatiikan en-

¹⁶ Myrsky 2013: 52.

¹⁷ Aarnio 1989: 47.

¹⁸ Myrsky 2011: 49.

sisijaisena tehtävänä on selvittää, mikä on oikeuden tutkimuksen tekohetkellä voimassa oleva tila.¹⁹

Tutkimuksessani keskeisimpänä on perintöverolain sisältö, eli tutkimuksessa tulkitaan voimassa olevaa lakia ja tämän ohella tarkastellaan oikeusnormien ilmenemistä käytännössä.

Lainopillisen tutkimuksen perustehtävä on oikeussäännösten sisällön selventäminen lukijalle ja oikeussäännösten systematisointi.²⁰ Systematisoinnilla siis pyritään runsaan oikeudellisen lähdemateriaalin pohjalta luomaan vero-oikeusjärjestelmää ja tuomaan näin järjestystä oikeusmateriaalirunsauteen.²¹ Tämän vuoksi oikeusdogmaattisen menetelmän lisäksi tukeudun tutkimuksessani systematisointiin, jonka avulla havaintoja esitetään erilaisten oikeudellisten materiaalien pohjalta, esimerkiksi tässä tutkielmassa korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) sekä korkeimman oikeuden (KKO) ratkaisuilla.

Kaikki systematisointi lähtee liikkeelle vallitsevasta oikeusjärjestyksestä; systematisoivan alueen oikeussäännöt oletetaan sisältönsä puolesta tunnetuiksi. Esimerkiksi perintökaaressa säännellään tarkasti ja selkeästi, kenelle perintö siirtyy silloin, kun perittävä kuolee. Samoin laissa on säädetty esimerkiksi siitä, millaisten asioiden toteutuessa henkilö saattaa menettää lakimääräisen perintöoikeutensa. Toisaalta laissa määritellään, miten perillisten tulee toimia perittävän kuoleman ja omaisuuden jakamisen välisenä aikana. Lähtökohtana on, että omaisuutta tulee hoitaa yhteisesti perillisten kesken yhteiseen lukuun.²²

Perintöverotukseen liittyvässä kirjallisuudessa on perintöverotuksen oikeutusta käsitelleet muun muassa Tikka, Andersson, Henttula, Niskakangas ja Puronen. Heistä jokainen on puoltanut perintöveron säilyttämistä sellaisilla muutoksilla, joista useat ovat sittemmin toteutettu.²³

¹⁹ Myrsky 2011: 49.

²⁰ Aarnio 1989: 288.

²¹ Myrsky 2011: 50.

²² Aarnio 1978: 79-80.

²³ Linnakangas 2014; 91.

Tutkielman tärkeimpiä lähdeaineistoja ovat siis kansallinen lainsäädäntö, oikeuskirjallisuus sekä virallislähteet. Oikeuskirjallisuuden osalta tutkimuksessa on pyritty hyödyntämään pääasiassa mahdollisimman tuoreita lähteitä. Tutkimuksessa nojaututaan pitkälti Aulis Aarnion, Urpo Kankaan, Timo Rabinän, Antti Kolehmaisien ja Pertti Purosen oikeuskirjallisuuteen.

Tutkielmassa on lisäksi käytetty hyväksi Verohallinnon ohjeita ja oikeuskäytännön esimerkkejä. Näitä esittämällä pyrkimyksenä on avata lukijalle oikeustapausten kautta muun muassa suunnittelukeinoja, toimivuutta, rajanvetoa sekä erilaisten toimien laillisuutta.

1.4. Tutkielman jäsentely

Johdantoa seuraavassa *toisessa luvussa* käsitellään sovellettavia lakeja. Ensimmäisenä tarkastellaan sovellettavia lakeja. Luvussa esitellään myös tuoreimmat lakimuutokset sekä tärkeimmät oikeusperiaatteet. Tarkoituksena on ennen kaikkea selventää, minkä lainsäädännön ympärille tutkielma rakentuu. Jotta verovelvollisen on mahdollista ennakoita veroseuraamuksia, edellyttää tämä lain tulkintaa.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan perinnönsaajan oikeudellista asemaa. Luvussa käsitellään lakimääräistä perimisjärjestystä ja rintaperillisten sekä lesken asemaa. Siviilioikeudellista näkökulmaa käsitellään tutkielmassa siitä syystä, että perintöverotukseen liittyen on tulkittava sekä siviilioikeutta että vero-oikeutta.

Neljännessä luvussa käsitellään verovelvollisuutta perintönä saadusta omaisuudesta, eli mitkä ovat verovapaita perintöjä ja lahjoja ja mistä verovelvollisuus muodostuu. Luvussa esitellään myös perinnön ja lahjan veroluokat kokonaisuuden hahmottamiseksi.

Viidennessä luvussa paneudutaan testamenttiin perintöverosuunnittelun keinona. *Kuudennessa luvussa* puolestaan lahjaan suunnittelukeinona. Näissä kappaleissa käsitellään yleisesti sekä keinoja, että niistä koituvia veroseuraamuksia. Molempien lukujen lopus-

sa on yhteenveto kyseisen keinon (testamentin tai lahjan) suunnittelussa huomioitavia seikoista.

Seitsemännessä luvussa käsitellään perintöverosuunnittelun rajoja, eli tarkoituksena on avata verosuunnittelun ja veronkierron välistä eroavaisuutta. Toisinaan voi olla vaikeaa vetää rajausta näiden kahden välille, mutta perintöverosuunnittelun kokonaiskuvan hahmottamiseksi, on tästä kirjoitettu tutkielmassa oma lukunsa.

Kahdeksannessa luvussa on yhteenveto ja johtopäätökset, jossa kootaan yhteen tutkielman aiheen merkittävimpiä huomioita sekä tehdään loppupäätelmiä. Luku sisältää myös tutkielmantekijän pohdintaa.

2. SOVELLETTAVAT LAIT

2.1. Sovellettavat lait

Todettakoon ensimmäisenä, että ainoastaan henkilö, joka perinnönjättäjän kuollessa elää, voi periä.²⁴ Perimysjärjestykseen ja perunkirjoituksen näkökulmasta oikeusjärjestykseen sisältyvät seuraavat kolme lakia, jotka ovat avioliittolaki (AL), perintökaari (PK) sekä perintö- ja lahjaverolaki (PerVL). Nämä kolme lakia eivät luonnollisestikaan voi kattaa kaikkea perintöverotukseen liittyvää, mutta voidaan todeta ytimen rakentuvan näiden mainittujen lakien ympärille.²⁵

Perintöoikeuden tarkoituksena on säännellä henkilön kuoleman jälkeen tapahtuvaa omaisuuden omistajanvaihdosta, jossa perittävän henkilön omaisuus siirtyy perilliselle tai perillisille. Omaisuuden omistajanvaihdoksesta koituu luonnollisesti saajalle vero-seuraamus, josta hänen tulee suorittaa valtiolle perintöveroa voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Perintökaari sisältää säännökset lakimääräisestä perimysjärjestyksestä sekä testamenttioikeudesta.²⁶ Laissa tarkoitettua veronalaista omaisuutta on lähtökohdan mukaan kaikki sellainen omaisuus, jolla on taloudellista arvoa. Poikkeuksista on säädetty erikseen.²⁷

Perintöverosta säädetään Suomessa perintö- ja lahjaverolaissa (PerVL, 378/1940). Lain 4.1 §:n mukaan perintöveroa on suoritettava:

”1) perintönä tai testamentilla saadusta omaisuudesta, jos perinnönjättäjä taikka perillinen tai testamentinsaaja asui kuolinhetkellä Suomessa; sekä

2) perintönä tai testamentilla saadusta Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta sekä sellaisen yhteisön osakkeista tai osuuksista, jonka varoista enemmän kuin 50 prosenttia muodostuu Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta.”

²⁴ Rehn 2008: 13.

²⁵ Aarnio, Kangas, Puronen & Rabinä 2016: 9.

²⁶ Karttunen, Laasanen, Sippel, Uitto & Valtonen 2015: 740.

²⁷ Wikström, Ossa & Urpilainen 2015: 328.

PerVL 18.1 §:n mukaan lahjaveroa on suoritettava, kun omaisuus siirtyy lahjana toiselle:

”1) jos lahjanantaja tai lahjansaaja asui lahjoitushetkellä Suomessa; sekä

2) Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta sekä sellaisen yhteisön osakkeista tai osuuksista, jonka varoista enemmän kuin 50 prosenttia muodostuu Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta.”

2.2. Tuoreimmat muutokset perintöverolaissa

Perintöverotusta on tutkittu sekä taloustieteissä että oikeustieteessä melko runsaasti. Sitä on lisäksi käsitelty laaja-alaisesti myös monissa vero-oikeudellisissa väitöskirjoissa. Todettakoon, että yleisesti ottaen tutkijat ovat suhtautuneet perintöverotukseen ymmärtäväisesti ja esittävät lähinnä rakentavasti kritiikkiä perintöverotuksen yksityiskohdista.²⁸

Tuoreimmat perintöverotukseen liittyvät muutokset verotuksen näkökulmasta tapahtuivat vuonna 2017, kun verotusta kevennettiin kaikissa veroasteikkojen portaissa.²⁹ Progressiivisten veroasteikkojen ylin veroprosentti alennettiin lahjaverotuksen I veroluokassa 20 prosentista 17 prosenttiin ja perintöverotuksessa 19 prosenttiin. Tämän lisäksi kummankin verolajin II veroluokassa 36 prosenttia alennettiin 33 prosenttiin.³⁰ (ks. PerVL 19 a §.)

Vuoden 2016 alusta pääomatulon korotettu tuloveroprosentti nousi 33 prosentista 34 prosenttiin. Ylempää verokantaa sovelletaan yli 30 000 euron veronalaisten pääomatulojen osalta. Samalla luonnollisten henkilöiden ja kuolinpesien luovutustappio muutettiin jatkossa vähennyskelpoiseksi kaikesta pääomatulosta. Tämä kuitenkin siten, että luovutustappiot ensisijaisesti vähennetään luovutusvoitoista ja vasta luovutusvoittojen kokonaan tai osittain puuttuessa myös muista pääomatuloista. Tätä ennen luovutustappio oli siis vähennyskelpoinen pelkästään luovutusvoitosta.³¹

²⁸ Linnakangas 2014; 92.

²⁹ Aarnio ym. 2016: 9.

³⁰ Juusela & Tuominen 2018: 22.

³¹ Juusela & Tuominen 2018: 22.

Ennen vuotta 2018 henkivakuutusten lakimuutoksia kuolemantapauskorvaukset olivat lähiomaiselle verovapaita 35 000 euroon asti. Puolisoille maksettavasta korvauksesta verottomasti on saanut puolet tai vähintään 35 000 euroa. kuolemantapauskorvaukset siirtyvät kokonaan perintöverotuksen piiriin. Ensimmäisessä (1) veroluokassa veron määrä on enintään 19 prosenttia.³²

Näiden edellä esitettyjen muutosten lisäksi lahjaveron pienimmäksi verotuksen määräksi asetettiin 5000 euroa (aiemmin 4000 euroa). Toisin sanoen siis on mahdollista antaa alle 5000 euron lahja kolmen vuoden aikana verovapaasti. Näiden muutosten lisäksi perittävän kuoleman johdosta lähiomaiselle tai kuolinpesälle maksettavan vakuutuskorvauksen ja siihen verrattavan taloudellisen tuen osittainen verovapaus poistui. Puoliso- ja alaikäisyysvähennyksien määrää korotettiin (puolisovähennystä 60 000 eurosta 90 000 euroon ja alaikäisyysvähennystä 40 000 eurosta 60 000 euroon).³³ (ks. PerVL 19 a § ja PerVL 12 §.)

Perintö- ja lahjaverolakiin tehtiin vuonna 2017 lisäksi säännös, ettei perintöveroa lähetetä ulosottoon eikä sen perusteella haeta verovelvollista konkurssiin tai tietoa siitä merkittä verovelkarekisteriin ennen kuin kaksi vuotta on kulunut veron ensimmäisestä eräpäivästä.³⁴ (ks. PerVL 52 §.)

2.3. Tärkeimmät oikeusperiaatteet

Objektiivisen totuuden puuttuessa oikeustieteessä, on kysymys pitkälti sanojen muodossa tapahtuvasta lukijan tai kuulijan vakuuttamisesta, argumentoinnista. Oikeutta itsessään voitaisiin luonnehtia kielen muotoon puetuksi vallaksi. Pohjimmiltaan oikeustiede voidaan käsittää olevan argumentaatiota, eli punnittujen väitteiden ja perustelujen esittämistä.³⁵

³² Leino 2017.

³³ Verohallinto 2018; Verohallinto 2017b.

³⁴ Juusela & Tuominen 2018: 23.

³⁵ Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008: 13.

Jokaisella oikeudenalalla on kyseiselle oikeudenalalle ominaiset oikeusperiaatteet ja samaan aikaan jokainen oikeudenala pohjautuu tietyille periaatteille, jotka edelleen rakentavat koko oikeudenalan identiteettiä. Periaatteiden merkitykset, tehtävät sekä asema vaihtelevat oikeudenaloittain.³⁶

Oikeusperiaatteiden voidaan todeta kehittyvän hitaalla tahdilla ja niillä on taustallaan niin kutsuttu institutionaalinen tuki. Periaatteille ominainen tuki on oikeuslähteissä, tuomioistuinten ennakkoratkaisuissa, lakien esitöissä, tapaoikeudessa sekä oikeuskirjallisuudessa. Sellaista periaatetta, jolla ei ole institutionaalista tukea oikeusjärjestyksessä ja sen lähteissä, kutsutaan moraaliseksi periaatteeksi. Moraalinen periaate voi muuttua oikeusperiaatteeksi jos se saa osakseen lisää institutionaalista tukea.³⁷

Oikeusnormeilla tarkoitetaan oikeusjärjestykseen sisältyviä sääntöjä ja periaatteita, jotka ohjaavat yksilöiden, yhteisöjen ja viranomaisten toimia ja käyttäytymistä.³⁸ Oikeusnormit voivat olla niin sääntöjä, kuin periaatteitakin. Hyväksyttävyyys, tehokkuus ja muodollinen voimassaolo painottuvat oikeusperiaatteiden ja sääntöjen osalta eri tavoin. Oikeusperiaatteiden voimassaolon voidaan todeta olevan olennaisesti heikompi kuin oikeussääntöjen voimassaolo. Kuitenkin oikeusperiaatteilla voidaan käsittää olevan painoarvoa normisysteemin osana, vaikka niitä ei voitaisikaan suoraan soveltaa yksittäisiin tapauksiin.³⁹

Perustuslain (PeL) 81 §:n mukaan verosta on säädettävä lailla. Tästä herää aiheellinen kysymys siitä, mitä käsitämme verolla tarkoitettavan. Merkitystä on paljon sillä, että verovelvollisuus on säännelty mahdollisimman varmasti ja täsmällisesti. Tärkeitä ratkaisuja ei kannata jättää ainoastaan hallinnollisten määräyksien varaan ja verovelvollisten oikeussuojan on oltava riittävällä tasolla. Moitteettomana verolakina pidetään sellaista, jossa on selvät perusteet sekä asianmukaiset normit, joiden mukaisesti veron määrä voidaan laskea. Analogian käyttäminen verolakeja sovellettaessa ei yleisesti ottaen ole hyväksyttävää, mutta yhdenmukaisuussyistä joitain verolain säännöksiä voidaan

³⁶ Tolonen 2003: 39-40.

³⁷ Tolonen 2003: 45.

³⁸ Kotkas 2018: 5.

³⁹ Aarnio 1989: 99.

joutua tietyissä tilanteissa tulkitsemaan analogisesti (=sanamuotoa ylittävää tulkintaa käyttäen).⁴⁰

Verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n ohella Verohallinto on listannut eri verolakeihin sisältyviä omia, erityisiä veron kiertämistä koskevia säännöksiä, joista yksi on perintö- ja lahjaverolaki 33 a §.⁴¹

PerVL 33 a §:n mukaan

”Jos perinnönjakosopimukselle, luovutustoimelle tai muulle perintö- tai lahjaverotukseen vaikuttavalle oikeustoimelle on annettu sellainen oikeudellinen sisältö tai muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, tai jos on ryhdytty muuhun toimenpiteeseen ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että perintö- tai lahjaverosta vapauduttaisiin, on perintö- tai lahjaverotuksessa meneteltävä asian varsinaisen luonteen tai tarkoituksenmukaisesti.”

Lainkohtien soveltamisen kannalta on merkittävää, että pystytään jokseenkin ja mahdollisimman hyvin hahmottamaan, jopa ennakoimaankin, tulevaisuuden soveltamistilanteita. Perintöverotuksessa veronkiertonormin soveltamisalaa rajoittaa jo sen luonne. Useita perinnönjättäjän oikeustoimia tulkitaan silloin, kun hän on kuollut. Veronkiertonormin soveltaminen näihin tapauksiin tuntuu epäilyttävältä juuri siitä syystä, että sitä tulkitaan perittävän menehtymisen jälkeen. Lainsäätäjä on kuitenkin perintöverotusta koskevaa ennakkoratkaisunormia säätäessä lähtenyt siitä, että kuoleman jälkeisissä toimissa verovelvollisten oikeusturvan tarve on suurempi.⁴²

⁴⁰ Andersson 2006: 5.

⁴¹ Verohallinto 2016.

⁴² Puronen 2015: 462.

3. PERINNÖNSAAJAN OIKEUDELLINEN ASEMA

3.1. Lakimääräinen perimysjärjestys

Lakimääräinen perimisjärjestys määrittelee sen, kenelle perittävän omaisuus menee perintökaaren perustein.⁴³ Suomessa perimisjärjestys toteutuu parenteelleittain. Tällä tarkoitetaan sitä, että sukulaiset ovat jaettu sukulaisuussuhteen etäisyyden mukaisesti, eli toisin sanoen heidät on järjestetty suvun henkilöiksi, jotka polveutuvat samasta kannasta, eli toisin sanoen jälkeläiset ja heidän jälkeläisensä.⁴⁴

Parenteelleja on kolme ja ensimmäiseen niistä kuuluvat rintaperilliset (lapset, lapsenlapset ja niin edelleen). Toiseen parenteeliin perittävän vanhemmat ja näiden rintaperilliset ja kolmanteen parenteeliin kuuluvat isovanhemmat (perittävän äidin ja isän vanhemmat) ja heidän jälkeläisensä.⁴⁵ Tässä tutkimuksessa keskitymme lähinnä parenteelleista ensimmäiseen, koska tarkoituksena on tutkia perhepiirin perintöverotukseen liittyviä kysymyksiä. Näin ollen muut parenteelit jäävät vain maininnan tasolle tämän tutkimuksen osalta.

Taulukko 1. Parenteelit (Karttunen ym. 2015: 740)

1. parenteeli	Rintaperilliset
2. parenteeli	Vanhemmat (sisarukset, heidän jälkeläisensä, veli- ja sisarpuolet)
3. parenteeli	Isovanhemmat (heidän jälkeläisensä)

⁴³ Karttunen ym. 2015: 740.

⁴⁴ Norri 2017: 57.

⁴⁵ Aarnio & Kangas 2016: 75-127; Norri 2017: 59-69.

Sukulaisuuden voidaan todeta olevan perintöoikeuden ytimessä ja lähtökohtana. Mikäli henkilön ja perittävän välillä on lain määrittelemä sukulaisuus-, avioliitto-, rekisteröity parisuhde tai adoptiosuhde, muodostuu tällaisista edellä mainituista suhteista lakimääräinen perimisjärjestys. Perimisjärjestyksen perusteella omaisuus jakautuu jälkeläisille, jos perittävä henkilö ei elinaikanaan ole tehnyt testamenttia.⁴⁶

Laillista perimisjärjestystä siis noudatetaan ja omaisuus jaetaan lähtökohtaisesti sen mukaisesti, paitsi jos on testamentti, jossa ilmaistaan omaisuuden jakamisesta toisin. Testamentin avulla perittävä voi ennen kuolemaansa määrittää omaisuutensa jakautuvan toisin.⁴⁷ Perinnön ja testamentin ohella perimisjärjestykseen vaikuttaa myös oikeus laki-osaan tietyissä tilanteissa. Lakiosalla tarkoitetaan sitä osaa perinnöstä, jota ei saa testamentilla tai siihen rinnastettavilla toimenpiteillä kaventaa.⁴⁸

3.2. Rintaperillisten asema

Perintökaaren (PK) 2 luvun 1.1. §:n mukaisesti perinnön saavat ensisijaisesti rintaperilliset.⁴⁹ Lakimääräisen perimisjärjestyksen mukaisesti rintaperilliset muodostavat ensimmäisen perillisparenteelin.⁵⁰ Rintaperillisiä ovat toisin sanoen lapset, lapsenlapset, lapsenlapsenlapset ja niin edelleen. Ensimmäisessä parenteelissa on sijaisperimysoikeus.⁵¹ Ensimmäinen parenteeli on käytännössä katsoen kaikkein merkittävin perintöoikeudessa.⁵² Tässä tutkielmassa keskitytäänkin nimenomaisesti ensimmäiseen parenteeliin kun käsittelemme perintöverotusta perhepiirin sisällä.

Jo mainittuun sijaantulo-oikeuteen (tai joskus sijaisperimysoikeuteen) törmää lukiessa kirjallisuutta perintöoikeuteen liittyen. Rintaperillisten perillisryhmässä tämä sääntö tarkoittaa sitä, että perinnön jakohetkellä kuolleen rintaperillisen sijaan tulevat hänen jälkeläisensä.⁵³ Sijaantulo-oikeuden piiriin kuuluvat jälkeläiset jakavat perinnöstä sen osan

⁴⁶ Aarnio & Kangas 2016: 63.

⁴⁷ Norri 2017: 58.

⁴⁸ Norri 2017: 58.

⁴⁹ Karttunen ym. 2015: 741.

⁵⁰ Puronen 2009: 30.

⁵¹ Norri 2017: 59.

⁵² Aarnio & Kangas 2016: 76.

⁵³ Aarnio & Kangas 2016: 76.

keskenään, joka olisi kuulunut heidän vanhemmilleen. Jokaisella sijaantulooperillisellä on oikeus vedota kaikkiin oikeuksiin ja suojakeinoihin, joita hänen vanhempansa (alkuperäinen rintaperillinen) olisi ollut mahdollista käyttää.⁵⁴

Mikäli rintaperillisiä on useampia kuin yksi, perintö jaetaan tällöin rintaperillisten kesken (pääluvun mukaisesti). Tapauksissa, joissa perittävän rintaperillinen on menehtynyt ennen perittävää, saa menehtyneen rintaperillisen lapsi (perittävän lapsenlapsi) rintaperillisen osuuden.⁵⁵

Mikäli perittävältä ei jää rintaperillisiä, perii hänet tällöin leskeksi jäänyt. Lesken menehtyttyä omaisuus jaetaan ensin kuolleen puolison perillisten (ns. toissijaiset perilliset) ja lesken perillisten kesken.⁵⁶

3.3. Lesken asema

Aviovarallisuussäännökset tulee ottaa huomioon perittävän jäämistön suuruuden määrittämisessä, jos perittävä oli kuollessaan avioliitossa. Mikäli ensin kuolleelta aviopuolisolta jää rintaperillisiä, leski ei peri puolisoaan, mutta tällöin leskeä suojaa hänen oikeutensa hallita jäämistöä jakamattomana (ks. PK 3:1 a).⁵⁷

Lesken enimmäissuojaa koskeva säännös ei juurikaan hankaloita suunnittelua, vaan lesken enimmäissuojaa voidaan pitää ”heikkona oikeutena”, joka on mahdollista poistaa jakovaateella.⁵⁸ Tällöin jälkeläiset syrjäyttävät lesken perintökaaren mukaisesti.⁵⁹ Rintaperillisillä on oikeus vaatia jäämistön jakamista, mutta leskeksi jääneen aviopuolison hallintaan tulee jättää puolisojen yhteisenä kotina pidettävä asunto sekä tavanomainen asuntoirto- ja huonekalu- ja esineistö jakamattomana (ks. PK 3:1 a.2).⁶⁰

⁵⁴ Aarnio & Kangas 2016: 76-77.

⁵⁵ Aarnio ym. 2016: 13.

⁵⁶ Puronen 2009: 31; Kolehmainen & Rabinä 2012: 38.

⁵⁷ Karttunen ym. 2015: 743.

⁵⁸ Kolehmainen & Rabinä 2012: 38.

⁵⁹ Mikkola 2010: 35

⁶⁰ Karttunen ym. 2015: 743.

Lesken ollessa perillisasemassa, saattaa joissain tilanteissa perittävän tekemä testamentti loukata lesken oikeuksia.⁶¹ Loukkauksella tarkoitetaan sellaista tilannetta, jossa perittävän tekemistä toimenpiteistä koituu, ettei perillinen saa osuuttaan. Yleisesti ottaen tällainen tilanne syntyy perittävän tekemällä testamentilla.⁶² Testamentti on kuitenkin mitätön silloin, jos se loukkaa lesken oikeuksia.⁶³

Lesken periessä menehtyneen puolisonsa tilanteessa jossa perittävä ei ole tehnyt testamenttia jolla määräisi toisin kuin perintökaarella sanotaan, leski on tällöin yksin ensiksi kuolleen puolison kuolinpesän osakas. Tällaisessa tilanteessa leski on yksinperimystilanteessa ja hän saa perittävän henkilön omaisuuden ilman perinnönjakoa.⁶⁴

⁶¹ Puronen 2015: 133.

⁶² Puronen 2015: 131.

⁶³ Puronen 2015: 133.

⁶⁴ Aarnio & Kangas 2016: 105.

4. VEROVELVOLLISUUS PERINTÖNÄ SAADUSTA OMAISUUDESTA

4.1. Perintöverovelvollisuus yleisesti

Suomessa, kuten useassa muussa Euroopan maassa, on perintöverotus käytössä.⁶⁵ Henkilö, joka kuoleman johdosta saa omaisuutta perintönä tai testamentilla, on saamastaan omaisuudesta tällöin verovelvollinen valtiolle.⁶⁶ Perintöverotus kohdistuu perintöverolain (PerVL) 4 §:n mukaan koko siihen omaisuuteen, joka siirtyy perinnön tai testamentin kautta perinnönsaajalle.⁶⁷ Perintösaannossa omaisuus siirtyy lakimääräiselle perilliselle, kun puolestaan testamenttisaannossa omaisuus siirtyy perittävän testamentilla määräämille henkilöille, eli toisin sanoen, ei välttämättä lakimääräisille perillisille.⁶⁸

Perintö ja lahjaverot ovat kaksi erillistä veroa, joista perintövero on ensisijainen. Perintö- ja lahjaverotuksen pohjana ovat tapahtumat sekä määräämistoimet, jotka ovat säännelty siviilioikeudessa. Näin ollen voidaan todeta olevan loogista, että verotuksessa hyväksytään siviilioikeuden säännöt ja ne asetetaan verotuksen perusteeksi.⁶⁹

Mikäli luonnollisten henkilöiden olisi mahdollista, hypoteettisesti ajateltuna, elinaikanaan siirtää vapaasti omaisuutta perillisilleen tai haluamilleen henkilöille ilman veroseuraamuksia, ei perintöveroa juuri kertyisi, koska se olisi tällöin vältettävissä.⁷⁰ Perintö- ja lahjaverotus eroaa veromuotona selkeästi tuloverotuksesta sekä kulutusverotuksesta. Perintö- ja lahjaverosaantojen verotus perustuu siihen, että vastikkeetta saatu perintö lisää saajan veronmaksukykyä.⁷¹

Perintöveron ensisijaisena tavoitteena on palvella fiskaalista päämäärää.⁷² Perintö- ja lahjaverolla tarkoitetaan omaisuuden lisääntymisen verotusta. Saatu perintö ja lahja ovat saajalle tuloa siitä huolimatta, että ne ovat tuloverotuksen ulkopuolella.⁷³

⁶⁵ Tuomala 2006: 511.

⁶⁶ Aarnio ym. 2016: 253.

⁶⁷ Puronen 2015: 92.

⁶⁸ Aarnio ym. 2016: 253.

⁶⁹ Andersson 2006: 116.

⁷⁰ Wikström, Ossa & Urpilainen 2015: 325.

⁷¹ Wikström, Ossa & Urpilainen 2015: 325.

⁷² Määttä 2007: 31.

Perinnön verotus on ensisijaista verotusta, kun samanaikaisesti lahjaverotus on välttämätön perintöverotuksen täydentäjä. Mikäli lahjaveroa ei olisi lailla säädetty järjestelmäämme, voitaisiin perintövero tällöin lähes välttää. Tämän takia perintö- ja lahjaverosteikot ovat säädetty toisiaan lähelle ja samaan lakiin.⁷⁴ Edellä mainittu on myös syy sille, että tässä tutkielmassa on osaltaan pyritty esittämään sekä perintö- että lahjaverosta koituvaa verovelvollisuutta sekä suunnittelukeinoja, koska nämä kaksi veroa ovat yhteydessä toisiinsa sekä täydentävät toisiaan.

Perintö- ja lahjaverosteikko on progressiivinen, eli yksinkertaistettuna sillä tarkoitetaan sitä, että veron määrä on sitä suurempi, mitä arvokkaamman perinnön tai lahjan perillinen saa. Perintö- ja lahjaveroa pidetään yleisesti helposti hallinnoitavana verona ja näin ollen sen voidaan katsoa ainakin tällä hetkellä puoltavan paikkaansa verojärjestelmässä.⁷⁵

Perintöverotus ulottuu kaikkiin niihin tilanteisiin omaisuuslajista riippumatta, joissa perinnönjättäjä tai perinnönsaaja on asunut kuollessaan Suomessa.⁷⁶ Perintöveroa on siis suoritettava silloin, kun joko perinnönjättäjä, perillinen tai testamentinsaaja asui perittävän kuolinhetkellä Suomessa (varsinainen asunto ja koti). Toisin sanoen, vaikka perinnönjättäjä olisi asunut kuolinhetkellä ulkomailla, on perillisen tai testamentinsaajan suoritettava veroa Suomeen. Samalla tavalla perillisen tai testamentinsaajan on suoritettava veroa silloin, jos perinnönjättäjä asui kuolinhetkellään Suomessa ja perillinen ulkomailla. Jos kumpikaan (perillinen tai perinnönjättäjä) eivät asu Suomessa, mutta perintönä siirtyy kiinteä omaisuus tai sellaiset yhtiön osakkeet, jonka varoista yli 50 prosenttia muodostuu kiinteästä omaisuudesta, on perintöveroa tässäkin tilanteessa suoritettava Suomeen.⁷⁷ (ks. PerVL 4 §).

⁷³ Niskakangas 2011: 136.

⁷⁴ Niskakangas 2011: 136.

⁷⁵ Määttä 2007: 31.

⁷⁶ Puroinen 2015: 95.

⁷⁷ Aarnio ym. 2016: 253-254; Puroinen 2015: 95.

Irtaimen omaisuuden sijainnilla ei perintöverotuksen näkökulmasta ole oikeastaan merkitystä. Esimerkiksi jos Suomessa varsinaisesti asuvan perinnönjättäjän Ruotsin lomasakkeessa on jotain irtainta omaisuutta, kuuluu myös se veronalaiseen varallisuuteen.⁷⁸

Veronalaista omaisuutta perintöverotuksessa on yleensä kaikki sellainen omaisuus, jonka voidaan katsoa olevan varallisuutta. Tällainen varallisuus voi olla aineellista tai aineetonta, mutta varallisuutena sitä voidaan pitää silloin, kun sillä on rahassa mitattavaa arvoa ja se voidaan kirjata euromääräisesti.⁷⁹

Perintövero kohdistuu siihen omaisuuteen, joka kuolinhetkellä siirtyy vainajalta perilliselle tai testamentinsaajalle.⁸⁰ Perintöverotusta koskeva verovelkasuhde syntyy myös näin ollen kuolinhetkellä. Poikkeuksen edelliseen muodostaa ainoastaan sellaiset tilanteet, joissa testamenttiin sisältyy lykkäävä määräys tai verovelvollinen saa muun syyn vuoksi tulevan omaisuuden vasta myöhemmin, kuin hetkellä jolloin perinnönjättäjä menehtyy. Tyypillisimmin tällainen lykkäävä ehto voi sisältyä omistusoikeustestamenttiin, jossa on toissijaismääräys.⁸¹ Sekä perintö- että testamenttisaamiseen sovelletaan samoja perintöverotuksen periaatteita.⁸²

4.2. Perintösaannon verotus

Perintöverotus perustuu siis perintöosuusverojärjestelmään. Verotus kohdistetaan sen mukaan siihen omaisuuteen, jonka perillinen tai perilliset saavat haltuunsa perinnönjättäjän kuoleman johdosta. Kun varallisuus siirtyy perillisaseman henkilöille, saajana ei tällöin ole kuolinpesä. Kuolinpesä ei ole perintöverotuksen näkökulmasta verovelvollinen. Toisin on niissä maissa, joissa käytössä on jäämistöverojärjestelmä.⁸³

⁷⁸ Puronen 2015: 97.

⁷⁹ Puronen 2015: 92.

⁸⁰ Puronen 2015: 93.

⁸¹ Aarnio ym. 2016: 254.

⁸² Aarnio ym. 2016: 275.

⁸³ Aarnio ym. 2016: 255; Britanniassa ja USA:ssa on käytössä ns. jäämistövero.

Kun omistusoikeus siirtyy eri muodoissaan henkilöltä toiselle, synnyttää se lähes aina samalla verovelvollisuuden. Perintönä käsitetään myös perintökaaren 8 luvun avustusta sekä hyvitystä. Avio-oikeuteen perustuvasta tasinkosaannosta ei suoriteta perintö- ja lahjaveroa, muttei myöskään tuloveroa. Kun omistusoikeus siirtyy vastikkeellisena luovutuksena, monesti kyseeseen tulee varainsiirtoverovelvollisuus ja vaikutus yleensä myös tuloverotukseen.⁸⁴

Yleensä tuloveroa suoritetaan verovelvollisen saamasta tulosta tilanteissa, joissa perintö- ja lahjaveron nimienomaisesti kohdentuu siihen omaisuuden lisääntymiseen, jonka verovelvollinen saa satunnaisen, ennalta-arvaamattoman, tapahtuman, eli kuoleman tai lahjoitustoimen seurauksena.⁸⁵

PerVL 2.2 §:ssä on säädetty perintö- ja lahjaveron sekä tuloveron välisestä rajanvedosta. Perintö- ja lahjaveroa ei suoriteta testamentilla tai lahjana saadusta elinkautisesta nautintaoikeudesta, eläkkeestä tai muusta elinkaudeksi tai määrävuosiksi joillekin testamentilla tai lahjana annetusta edusta. Vaikka periaatteessa on kysymys testamenttiin perustuvasta saannosta tai lahjasta, on linjattu, että etuuteen sovelletaan tuloverotusta (TVL 37.2 §) eikä perintö- ja lahjaverotusta.⁸⁶

Kyseinen sääntö koskee myös PerVL 8 §:n keskinäisen hallintaoikeustestamentin kautta saatua hallintaoikeutta. Perittävän aviopuoliso ei myöskään ole velvollinen maksamaan perintöveroa PK 3:1 a §:ssä tarkoitettua oikeudesta pitää kuolleen puolison jäämistö hallussaan jakamattomana. Perintöverovelvollisuus syntyy säännönmukaisesti perillisen sekä testamentinsaajan osalta silloin, kun perittävä kuolee.⁸⁷

Perintöveroasteikko alkaa 20 000 eurosta. Toisin ilmaistuna kaikki alle 20 000 euron perintö- ja testamenttisaannot ovat saajalleen verovapaita. Perinnönsaajana ollessa perittävän puoliso, alkaa verovelvollisuus 80 000 eurosta (puolisovähennys). Perittävän ala-

⁸⁴ Andersson 2006: 115.

⁸⁵ Andersson 2006: 115-116.

⁸⁶ Andersson 2006: 119.

⁸⁷ Andersson 2006: 119.

ikäisen lapsen verovelvollisuus puolestaan alkaa 60 000 eurosta (alaikäisyysvähennys). Lahjansaajan velvollisuus suorittaa lahjaveroa alkaa 5000 eurosta.⁸⁸

Perintöverolla pyritään siihen, että jokaisen perinnön tai testamentin saajan verotus kohdistuu suoraan saatuun omaisuuteen, kun perintö on jaettu. Verotuksessa ei kuitenkaan odoteta, että jäämistössä suoritettaisiin samassa yhteydessä perinnönjako, vaan verotus toimitetaan usein pian perunkirjoituksen toimitamisen jälkeen.⁸⁹

Veroviranomainen suorittaa osituksen laskennallisesti ja noudattaa perinnönjaossa muun muassa avioliittolain ositusta ja perintökaaren perimysjärjestystä ja perinnönjakoa koskevia säädöksiä. Tämä tehdään tilanteessa, jossa reaalista ositusta ja perinnönjakoa ei ole tehty. Perintöverotus kohdistuu laskennallisen osituksen ja perinnönjaon mukaisiin perillisten perintöosuuksiin.⁹⁰

4.3. Verovapaat perinnöt ja lahjat

Perintöosuuden arvon ollessa on alle 20 000 euroa, se on verovapaata. Lisäksi alle 5000 euron suuriset lahjat yhdeltä henkilöltä ovat joka kolmas vuosi verovapaita. Lahjana on mahdollista myös maksaa lahjansaajan koulutuskustannuksia periaatteessa rajoittamattomalla summalla, jos määrä on eittämättä yksiselitteisesti tarkoitettu kyseiseen koulutustarkoitukseen. Koulutusta varten ei kuitenkaan ole mahdollista antaa suoraan rahaa, vaan esimerkiksi lukuvuosimaksu tulee maksaa suoraan kouluorganisaatiolle.⁹¹

Tavanomaisesta koti-irtaimistosta, joka on tarkoitettu lahjansaajan tai hänen perheensä henkilökohtaiseen käyttöön, ei myöskään suoriteta lahjaveroa, kun lahjan arvo on alle 4000 euroa.⁹²

Taulukko 2. Verovapaat lahjat (PerVL 19 §; Verohallinto 2018c; Rehn 2008: 42).

⁸⁸ Wikstrom ym. 2015: 329.

⁸⁹ Aarnio ym. 2016: 255; ks. perunkirjoituksesta tarkemmin perintökaaren luku 20.

⁹⁰ Aarnio ym. 2016: 256.

⁹¹ Rehn 2008: 41.

⁹² Ossa 2007: 157; Verohallinto 2017.

Lahjan luonne	Verovapaa summa
Sijoitusvakuutus	Enintään 8500 euroa 3:ssa vuodessa
Tavanomainen koti-irtaimisto henkilökohtaiseen käyttötarkoitukseen	Enintään 4000 euroa
Opiskeluun ja elatukseen käytettävät varat edellyttäen, että ne käytetään nimenomaisesti kyseessä olevaan tarkoitukseen	Ei euromääräistä rajoitusta
Muut lahjat	Enintään 5000 euroa

Taulukosta 3 käy ilmi, että perintöosuudesta on oikeus tehdä vähennys, mikäli se täyttää tietyt kriteerit. Perinnönjättäjän puoliso saa tehdä perintöverotuksessa 90 000 euron puoliso vähennyksen. Suoraan alenevassa polvessa oleva alle 18-vuotias perillinen saa tehdä 60 000 euron alaikäisyys vähennyksen, jos hän on perimysjärjestyksessä lähinnä perittävä.⁹³

Taulukko 3. Perintöosuudesta tehtävät vähennykset (PerVL 19 §; Verohallinto 2017b; Rehn 2008: 44).

Aviopuolisot, avopuolisot (vain jos heillä on yhteinen lapsi tai ovat olleet naimisissa)	90 000 euroa
Alaikäiset rintaperilliset	60 000 euroa

⁹³ Verohallinto 2017b.

4.4. Perinnön veroluokat

Taulukko 4. I Veroluokka 1.1.2017 alkaen (PerVL 14 §; Verohallinto 2017)⁹⁴.

Perinnön arvo (euroa)	Vero alarajan kohdalla (euroa)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
20 000 – 40 000	100	7
40 000 – 60 000	1 500	10
60 000 – 200 000	3 500	13
200 000 – 1 000 000	21 700	16
1 000 000 –	149 700	19

Taulukko 5. II Veroluokka 1.1.2017 alkaen (PerVL 14 §; Verohallinto 2017)⁹⁵.

Perinnön arvo (euroa)	Vero alarajan kohdalla (euroa)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
20 000 – 40 000	100	19
40 000 – 60 000	3 900	25
60 000 – 200 000	8 900	29
200 000 – 1 000 000	49 500	31
1 000 000 –	297 500	33

⁹⁴ Verohallinto 2017.⁹⁵ Verohallinto 2017.

Testamentin- ja lahjansaajat jaetaan verotuksessa kahteen veroluokkaan (PerVL 11 ja 21 §). Veroluokkajaon pohjana on perinnönjättäjän perillisen tai testamentinsaajan sukulaissuussuhde.⁹⁶

Kuten taulukoista 4 ja 5 käy ilmi, mikäli perintöosuus tai sen perintöverolain mukaan laskettu jäännös on alle 20 000 euroa, on se siis verosta vapaa. Perittävän puoliso ja avopuoliso, johon sovelletaan puolisoa koskevia säännöksiä, on saanut vähentää 1.1.2017 lähtien veronalaisesta perintöosuudesta 90 000 euroa (puolisovähennys) ja lisäksi alenevassa polvessa oleva alaikäinen (alle 18-vuotias) perinnönsaaja saa vähentää 60 000 euroa (alikäisyysvähennys) mikäli hän on lähinnä perittävää perimisjärjestyksen mukaan.⁹⁷

4.5. Lahjan veroluokat

Taulukko 6. I Veroluokka 1.1.2017 alkaen (PerVL 19 a §; Verohallinto 2018)⁹⁸.

Lahjan arvo (euroa)	Vero alarajan kohdalla (euroa)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
5 000 – 25 000	100	8
25 000 – 55 000	1 700	10
55 000 – 200 000	4 700	12
200 000 – 1 000 000	22 100	15
1 000 000 –	142 100	17

⁹⁶ Ossa 2009: 42.

⁹⁷ Verohallinto 2017b; Aarnio & Kangas 2016: 346.

⁹⁸ Verohallinto 2018.

Taulukko 7. II Veroluokka 1.1.2017 alkaen (PerVL 19 a §; Verohallinto 2018)⁹⁹.

Lahjan arvo (euroa)	Vero alarajan kohdalla (euroa)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
5 000 – 25 000	100	19
25 000 – 55 000	3 900	25
55 000 – 200 000	11 400	29
200 000 – 1 000 000	53 450	31
1 000 000 –	301 450	33

Kuten taulukoista 6 ja 7 käy ilmi, on alle 5 000 euron lahjat verovapaita. Tämä koskee lahjoittajalta kolmen vuoden kuluessa saatuja lahjoja, joiden yhteenlaskettu arvo on 5 000 euroa tai sen yli. Arvoksi katsotaan lahjoitushetken käypä hinta. Veron määrä määräytyy siis lahjoitetun omaisuuden arvon ja sukulaisuussuhteen perusteella lahjaveroasteikon ja veroluokkien mukaisesti.¹⁰⁰

4.6. Hallintaoikeuden arvo lahjaverotuksessa (ikä- ja tuottokertoimet)

Lahjan antajan pidättäessä lahjaan hallintaoikeuden, tulee se ilmoittaa ja merkitä veroilmoitukseen. Lahjaveroa tulee suorittaa käyvästä arvosta, josta hallintaoikeuden arvo vähennetään. Se, kuinka pitkäksi ajaksi hallintaoikeus pidätetään, vaikuttaa hallintaoikeuden arvoon. Hallintaoikeuden arvo lasketaan noudattamalla seuraavaa kaavaa, kun hallintaoikeus on pidätetty elinikäiseksi:

$\text{Ikäkerroin} \times \text{lahjan tuottokerroin} \times \text{lahjan käypä arvo} = \text{hallintaoikeuden arvo.}^{101}$

⁹⁹ Verohallinto 2018.

¹⁰⁰ Myrsky 2013: 54.

¹⁰¹ Verohallinto 2018e.

Mikäli hallintaoikeus lahjaan on pidätetty määräajaksi, käytetään tällöin seuraavaa erilaista laskentakaavaa hallintaoikeuden arvon laskemiseksi:

Tuottokerroin x määräaikaisen hallintaoikeuden kerroin x lahjan käypä arvo = hallintaoikeuden arvo.¹⁰²

Taulukko 8. Ikäkertoimet kun hallintaoikeus on pidätetty elinikäiseksi (PerVL 10 §; Verohallinto 2018e).

Hallintaoikeuden saajan ikä	Ikäkerroin
Alle 44 vuotta	12
44-52 vuotta	11
53-58 vuotta	10
59-63 vuotta	9
64-68 vuotta	8
69-72 vuotta	7
73-76 vuotta	6
77-81 vuotta	5
82-86 vuotta	4
87-91 vuotta	3
92 vuotta tai enemmän	2

”Tuottokerroin määräytyy omaisuuden mukaan seuraavasti:

- Kun kyse on vapaa-ajan asunnosta, on tuottokerroin 3 %
- Kun kyseessä on muu omaisuus (esim. asunto-osake, asuinkäytössä oleva kiinteistö tai arvo-osuustili), on tuottokerroin 5 %.”¹⁰³

¹⁰² Verohallinto 2018e.

Verotuksessa viisi prosenttia on kohtuullisen vallitseva tuottokerroin tilanteissa, joissa asumisoikeuden pidättänyt henkilö maksaa esimerkiksi yhtiövastikkeen asuinhuoneiston osalta. Vapaa-ajan asuntojen osalta käytetty prosentti vaihtelee sen mukaan, miten käyttöä on arvioitu. Yleisesti käytetty prosentti kuitenkin on kolme prosenttia.¹⁰⁴

Pörssiosakkeiden osalta usein käytetään viimeisimpien kolmen vuoden osinkojen keskiarvoa. Muiden kuin julkisesti noteerattujen osakeyhtiöiden osakkeiden tuottona puolestaan pidetään muutaman viimeisen vuoden osinkotuoton keskiarvoa. Osingonjako vaihtelee suuresti verovuosien ja yritysten osalta, joten käytännössä vähennettävä tuotto-oikeus usein katsotaan tapauskohtaisesti kussakin tilanteessa.¹⁰⁵

Määräajaksi pidätetyssä hallintaoikeudessa (Taulukko 9) lahjaan käytetään eri kertoimia. Tässä tutkielmassa esitetään nämä kertoimet vuosien lukuun kymmenen (10 vuotta) saakka. Tästä eteenpäin menevien vuosien kertoimet ovat löydettävissä Verohallinnon sivuilta.

Taulukko 9. Määräaikaisen hallintaoikeuden kertoimet (PerVL 10 §; Verohallinto 2018e).

Vuosien luku	Pääoma-arvo
1	0,93
2	1,78
3	2,58
4	3,31
5	3,99
6	6,62
7	5,21

¹⁰³ Verohallinto 2018e.

¹⁰⁴ Ossa 2009: 48.

¹⁰⁵ Ossa 2009: 48.

8	5,75
9	6,25
10	6,71

5. TESTAMENTTI PERINTÖVEROSUUNNITTELUKEINONA

5.1. Suunnittelun näkökohtia ja suunnitteluvälineistä yleisesti

Edellisissä luvuissa on käsitelty yleisellä tasolla sovellettavia lakeja, perinnönsaajan oikeudellista asemaa sekä verovelvollisuuden muodostumista. Tässä luvussa käsitellään testamenttia suunnittelukeinona.

Siinä, missä edellisten lukujen tarkoituksena on ollut luoda yleistä käsitystä perintöverotuksesta ja verovelvollisuudesta Suomessa, on tämän luvun tarkoituksena esitellä testamentti sekä testamenttityypistä riippuvainen veroseuraamus. Luvussa kuusi tullaan käsittelemään myös lahjaa, jota voidaan käyttää esimerkiksi testamenttia täydentävänä suunnittelukeinona.

Perintö- ja lahjaverolakiin tehdyt muutokset vuonna 2017, joita käsiteltiin alaluvussa 2.2. tarkemmin, rohkaisevat yhä enemmän lahjoittamaan omaisuutta lahjan avulla, koska verokohtelu on lahjassa helläkätisempää tällä hetkellä kuin perinnön osalta vastaava. Tästä syystä lahja suunnittelumuotona on osaltaan ajankohtainen tätä tutkielmaa tehtäessä.

Verosuunnittelun tavoitteena on ensisijaisesti pyrkiä pienentämään varallisuuden siirtoon liittyvien verojen määrää. Järjestelyissä on huomioitava, että perintö- ja lahjaverot eivät ole ainoita veroja, jotka tulee huomioida, vaan lisäksi varallisuudensiirtoon liittyvät luovutusvoitto- ja varainsiirtovero. Suunnittelussa tulisikin ottaa huomioon kaikki nämä verot samoin kuin perintönä siirtyvän omaisuuden mahdollisesti tuottaman tulon verotus sekä kiinteistöverotus.¹⁰⁶

Perintövero on progressiivinen vero, kuten aiemmin on tullut ilmi ja kun saannon (eli perintöosuuden) määrä kasvaa, tällöin luonnollisesti myös suoritettavan perintöveron määrä kasvaa suhteellisesti enemmän. Perintöveron ja verotuksen ylipäätään ollessa progressiivista, perittävä voi jossain määrin vaikuttaa jäämistöstä aikanaan määrättävän

¹⁰⁶ Aarnio ym. 2016: 265.

perintöveron määrään siirtämällä varallisuuttaan elinaikanaan lahjoina perillisilleen, ja määräämällä tällöin, ettei kyseessä ole ennakkoperintö.¹⁰⁷ Lahjaan tullaan pureutumaan tarkemmin luvussa 6.

Perittävän on mahdollista tehdä elinaikanaan kuoleman varalle testamentti, jossa hän siirtää osan varallisuudestaan esimerkiksi lapsille tai lapsenlapsilleen. Toisaalta perinnön- tai testamentinsaaja voi perittävän kuolemankin jälkeen vaikuttaa sukunsa maksettavaksi tulevien perintöverojen määrään. Yksi tunnetuimmista keinoista lienee, että perinnönsaaja luopuu kokonaan tai osaksi oikeuksistaan ja perintöä siirtyy esimerkiksi rintaperilliseltä tämän lapselle (perittävän lapsenlapselle).¹⁰⁸

Vahvistettu käypä arvo toimii perintöverotuksessa perintö- ja lahjaverotuksen ja luovutusvoiton verotuksen välissä ns. nivelkohtana. Saman aikaisesti se avaa myös mahdollisuuksia toteuttaa verosuunnittelua. Perintöverotuksessa alaraja verotettavalle perintöosuudelle on 20 000 euroa ja huomioiden alaikäisyysvähennys, 60 000 euroa ja puolisovähennys 90 000 euroa, perintöveroa tulee käytännössä maksettavaksi noin 40-50 % kuolemantapauksista.¹⁰⁹

Käsiteltäessä verosuunnittelun näkökulmaa, tulee huomiota kiinnittää omaisuuden arvostamiseen perukirjassa. Verovelvollisen näkemyksellä omaisuuden arvosta on merkittävä vaikutus Verohallinnon arvostamisratkaisuun, vaikka Verohallinnolla onkin samaan aikaan käytössään merkittävä määrä muuta tietoa pohjana asiaa koskevalle ratkaisulle. Mikäli perintöosuudet jäävät pienemmiksi kuin verotettava määrän rajan, tällöin käypien arvojen mukaisesti toimitettu perintöverotus toimii verotehokkaana hankintamenon ”päivittäjänä” luovutusvoittoverotusta varten.¹¹⁰

Puolestaan luovutusvoittoverotuksen minimoimiseksi usein lienee järkevää tähdätä siihen, että omaisuuden arvot vahvistetaan perintöverotuksessa mahdollisimman lähelle todennäköisenä pidettyä luovutushintaa. Huomioitava mahdollisuus suunnittelun kan-

¹⁰⁷ Aarnio ym. 2016: 265.

¹⁰⁸ Aarnio ym. 2016: 265.

¹⁰⁹ Aarnio ym. 2016: 334.

¹¹⁰ Aarnio ym. 2016: 334.

nalta on myös mahdollisuus hyödyntää esimerkiksi lapsenlapsille osoitettuja, määrältään alle 20 000 euron suuruisia legaatteja, eli erityisjälkisäädöksiä. Vastaavasti puolisolle osoitettu alle 120 000 euron (puolisovähennys 90 000 euroa + alaraja 20 000 euroa) suuruinen legaatti ei tavanomaisesti aiheuta leskelle perintöveroseuraamuksia. Testamenttikin voi olla arvomääräinen, jolla tarkoitetaan sitä, että siinä määritellään ainoastaan testamentinsaajan saaman omaisuuden arvo.¹¹¹

5.2. Testamentti suunnittelun välineenä

”Testamentti on asiakirja, jolla perittävä voi määrätä omaisuutensa jakamisesta toisin kuin mitä lakimääräinen perintöjärjestys määrää, poikkeuksena rintaperillisten lakiosasäännökset.”¹¹²

Testamentti lienee käytetyin ja keskeisin perintöverosuunnittelun keino, mutta siihen liittyy samaan aikaan myös useita epävarmuustekijöitä, jotka tulee huomioida ryhdyttäessä harjoittamaan perintöverosuunnittelua¹¹³. Testamentteja voidaan kuitenkin pitää yleisimpinä asiakirjoina, joita lähdetään tekemään, kun oikeussubjektit pohtivat mitä läheisille käy silloin, kun on itse nukkunut pois.¹¹⁴

Testamentilla ilmaistaan halu määrätä siitä, mitä omaisuudelle tapahtuu oman kuoleman jälkeen. Usein testamentin tekevät avioparit ja taustalla on yleensä ajatus turvata toisen asema taloudellisesti. Tätä voidaankin pitää testamentin tärkeimpänä tehtävänä ja testamentin kannattaakin olla silloin sellainen, ettei leskeksi jääneen tarvitse kantaa huolta siitä, kuinka hänen käy puolison kuoleman jälkeen.¹¹⁵

Testamentti on henkilön viimeinen tahdon ilmaus, jolla hän on elinaikanaan määritellyt, kuinka oma omaisuus tulee jakaa perhepiirissä kuoleman jälkeen. Toisinaan testamentin

¹¹¹ Aarnio ym. 2016: 334-335.

¹¹² Lindholm 2018: 167; Kolehmainen & Rabinä: 69.

¹¹³ Kolehmainen & Rabinä 2012: 69; Tuunainen 2015; 283.

¹¹⁴ Kontturi 2011: 11.

¹¹⁵ Kontturi 2011: 11.

osalta käy niin, että sitä aletaan tekemään vasta siinä tilanteessa, kun on tiedossa, että kuolema on lähellä, esimerkiksi korkean iän tai ilmenneen sairauden vuoksi.¹¹⁶

Suunnittelun kannalta testamentti tulisi kuitenkin aina tehdä hyvissä ajoin käyttäen harkintaa, vaikkakin perinnönjättäjä saa määrätä itse omaisuudestaan testamentin avulla parhaaksi katsomallaan tavalla.¹¹⁷ Kuitenkin vain silloin, kun testamentti tehdään hyvissä ajoin, voidaan varmistua, että oma perintö siirtyy perilliselle halutuvin tavoin ja helpottaa samalla perillisiä surun keskellä. Lisäksi tietyt suunnittelun toimet tulisi ajoittaa ajoissa siitä syystä, että saavutettaisiin haluttu ja mahdollisimman suuri verohyöty; esimerkkinä käyttöoikeuden luovutus omaisuuteen.

On mahdollista liittää lääkärintodistus testamentin liitteeksi, kun testamentin tekijä on iäkkäämpi henkilö. Tällöin voidaan varmistua siitä, että lääkäri on ennalta arvioinut testamentin tekijän terveydentilan ja varmistetaan testamenttaajan olevan henkisesti ja ymmärrykseltään kykenevä tekemään testamentin ja ymmärtämään sen merkityksen ja tarkoituksen.¹¹⁸

Kuten on jo todettu, niin testamentin avulla henkilöllä on oikeus määritellä omaisuutensa jakamisesta kuolemansa jälkeen, mutta on kuitenkin syytä huomioida, että lähisukulaisia (joka koskee perhepiiriä) on pyritty myös suojaamaan lainsäädännöllä. Lähtökohtainen tarkoitusperä testamentilla on, että sen avulla halutaan turvata perheen ja eloonjääneen puolison taloudellinen puoli.¹¹⁹

Testamentinkaan avulla ei silti pysty tekemään eräitä oikeustoimia, kuten esimerkiksi rintaperillisen jättämistä perinnöttömäksi, ilman erityistä ja painoarvoltaan merkittävää syytä. Tässä tutkielmassa ei tulla paneutumaan näihin syihin tarkemmin, sillä tutkimuksen kysymykset koskevat perhepiirissä tapahtuvia järjestelyjä, joissa ei ole tarkoitukseenakaan jättää perillistä perinnöttömäksi.

¹¹⁶ Norri 2017: 77.

¹¹⁷ Norri 2017: 77; Rehn 2008: 16.

¹¹⁸ Kontturi 2011: 36.

¹¹⁹ Aarnio & Kangas 2015: 83.

Veroseuraamus on vain eräs testamentin sisältösuunnittelussa huomioonotettavista seikoista. Testamentin tekijän kannalta testamentin suunnitteluun ja tekemiseen vaikuttavia merkittäviä arvoja yleensä ovat esimerkiksi suvun omaisuuden säilyttäminen lähipiirin hallussa ja perillisten keskinäisen yhdenvertaisuuden turvaaminen, eli että perillisten mahdollisesta saadut ennakkoperinnöt otetaan huomioon testamentin suunnittelussa.¹²⁰

5.3. Testamenttiluokittelut

Luokitusta (omistus-, hallinta- ja tuotto-oikeustestamentti) on eittämättä mahdollista käyttää hyödyksi testamentti- ja sitä kautta perintöverosuunnittelussa ja tästä syystä luokitukset ja niiden veroseuraamukset esitetään tässä tutkielmassa. Tässä yhteydessä todettakoon myös, että testamentti on mahdollista toteuttaa tietynlaisena ja sen ansiosta pystymme ennakoimaan testamentin seurauksia.

Luokitteluun kuitenkin liittyy runsaasti kaavamaisia ja valmispohjaisia malleja ja tästä syystä on syytä tässä kohtaa mainita, että valmiita malleja käytettäessä tulee huomioida riskit. Valmiin kaavan mukaan laadittu testamentti ei välttämättä edesauta niitä alkupe räisiä tarkoituseriä, joita perittävä jälkisaädöksellään on tarkoittanut testamenttia luodessaan. Näin ollen testamenttitahdonilmaisuu tulisi laatia sen tekijän tahtoa toteuttavaksi, eikä tehdä siitä tietyn testamentinluokan mukaista.¹²¹

Testamenttiluokitteluihin ei siis kannata suhtautua siten, että olisi aina valittava yksi tietty luokka ja tehdä testamentti sen periaatteiden mukaisesti, vaan hyvänä testamenttina voidaan tilanteesta riippuen päätellä olevan esimerkiksi kahden testamenttiluokan yhdistelmä. Mitkä ovat yhdisteltäviä testamenttityyppejä, riippuu luonnollisesti esimerkiksi siitä, mitä omaisuutta halutaan siirtää ja minkä verran.

”Luokittelun pohjalta testamentintekijän kannattaa pohtia seuraavia kysymyksiä, mitä edunsaajalle halutaan perintönä testamentin avulla antaa. Halutaanko testamentinsaajalle antaa:

¹²⁰ Aarnio & Kangas 2015: 90.

¹²¹ Kolehmainen & Rabinä 2012: 102.

- 1) oikeus tietyn omaisuuden tuottoon (*tuotto-oikeustestamentti*)
- 2) tuoton lisäksi (tai pelkästään) oikeus hallita omaisuutta (*käyttöoikeustestamentti*)
- 3) edellisten lisäksi oikeus luovuttaa saamansa omaisuus *inter vivos* (*rajoitettu omistusoikeustestamentti*)
- 4) Kaikki omistajalle kuuluvat oikeudet, jolloin edunsaaja saa myös tehdä saamastaan omaisuudesta jälkisäädöksen (*täysi omistusoikeustestamentti*).¹²²

Testamentilla on mahdollista määrätä lisäksi siitä, minkä laajuinen ja/tai pysyvä määräämisvalta testamentin saavalle henkilölle on annettu. Laajimmillaan testamentti käsittelee kaikki omistajalle kuuluvat oikeudet. Käytännössä on tavallista, että samalla testamentilla annetaan omaisuutta sekä täydellä että rajoitetulla omistusoikeudella sekä käyttö- ja tuotto-oikeudella. Tästä syystä tulisi huomioida, että testamentin eri kohtiin sovelletaan erilaista tulkintaa.¹²³

Suunnitteleamalla testamentti, voidaan vaikuttaa saajan oikeusasemaan ja hänen maksettavakseen tulevan perintöveron määrään. Ero tulee selkeimmin esille omistusoikeustestamentin ja käyttöoikeustestamentin (toiselta nimeltään hallintaoikeustestamentti) erilaisessa verokohtelussa.¹²⁴

Tutkielmaa tehdessäni olen havainnut, että tehtäessä perintöverosuunnittelua, on tässä useasti kaksi tavoitetta, jotka eroavat toisistaan ja jotka eivät ne synkronoi keskenään. Tavoitteet ovat ensinäkin mahdollisimman laajan omistusoikeuden jättäminen perinnön saajalle sekä samaan aikaan muodostuvan perintöveron määrän saaminen mahdollisimman pieneksi. Perintöön saadun oikeuden laajuus kuitenkin määrittää, millainen perintöverovelvollisuus sekä perintöveron määrä toimista seuraa. Kuten myöhemmin seuraavissa alaluvuissa esitetään, omistusoikeuden saaja on saannostaan perintöverovelvollinen, kun taas käyttöoikeuden saaja ei ole tästä perintöverovelvollinen.

5.3.1. Tuotto-oikeustestamentti

¹²² Kolehmainen & Rabinä 2012: 102.

¹²³ Norri 2013: 520.

¹²⁴ Aarnio & Kangas 2015: 89.

Tuotto-oikeustestamentti on testamenttityyppinä jälkisäädös, jonka avulla annetaan halutulle henkilölle oikeus omaisuudesta tulevaan korkoon sekä tuottoon, samalla kun varsinainen perintö ja sen omistusoikeus siirtyy jollekin toiselle henkilölle.¹²⁵ Tuotto-oikeus voidaan määritellä määräaikaiseksi tai se voi kestää saajan kuolemaan asti.¹²⁶

Kun testamentti saavuttaa lainvoiman, on tällöin ratkaisevaa, kuinka tuotto-oikeudenhaltijan etu turvataan ja samaan aikaan varmistetaan, ettei omistajatahon oikeus ole vaarassa. Tämä riippuu siitä, miten laajaksi tuotto-oikeus on haltijalle määrätty.¹²⁷

Tuotto-osuustestamenttia voidaan käyttää esimerkiksi silloin, kun tarkoitus on, että perillinen ei käytä perintöään hallitsemattomasti, mutta saa kuitenkin säännöllistä tuloa perittävän kuoleman jälkeen.¹²⁸

5.3.2. Tuotto-oikeustestamentin verotus

Tuotto-oikeustestamenttia sekä seuraavaksi käsiteltävää käyttöoikeustestamenttia kohdellaan verotuksessa samantapaisesti, yhtenä kokonaisuutena. Tuotto-oikeustestamentista ja käyttöoikeustestamentista johtuvat veroseuraamukset eivät käytännössä poikkea toisistaan. Perintöverotuksessa tällainen perillistä rasittava käyttö- tai tuotto-oikeus vähennetään velvoitteena, kun perillisen verotettavaa perintöosuutta laskeaan.¹²⁹

Omaisuuksien haltijaa tai tuotonsaajaa verotetaan tuloverotuksessa omaisuuden tuottamasta tulosta, kuten korko-, osinko-, vuokra-, maa-aines- ja maatalous- tai elinkeinotoiminnan tulosta. Verovelvollisuudesta tältä osin on säädetty TVL 37.2 §:ssä. Testamentilla tai lahjana saadun elinikäisen nautintaoikeuden, eläkkeen tai muun jäljellä olevaksi eläkeiäksi tai määrävuosiksi tulevan etuuden tuottama tuotto (tulo) on ve-

¹²⁵ Kangas 2013: 525.

¹²⁶ Kangas & Aarnio 2015: 707.

¹²⁷ Kangas & Aarnio 2015: 709.

¹²⁸ Kolehmainen & Rabinä 2012: 148.

¹²⁹ Kolehmainen & Rabinä 2012: 151-152.

ronalaista joko pääoma- tai ansiotulona. Useimmiten tuotto-oikeuden perusteella saatu tulo on pääomatuloa.¹³⁰

PerVL 2.2 §:n mukaisesti perintö- ja lahjaveroa ei suoriteta elinikäisestä tai määräaikaisesta nautintaoikeudesta, eläkkeestä tai muusta etuudesta, joka saadaan testamentilla tai lahjana. Käyttö- tai tuotto-oikeuden haltijaa verotetaan siis jo mainitun TVL 37.2 §:n nojalla oikeuden tuottamasta tulosta juoksevassa tuloverotuksessa.¹³¹

Juoksevassa tuloverotuksessa pääsääntönä pidetään sitä, että käyttö- tai tuotto-oikeuden haltijaa verotetaan siitä nettotulosta, joka saadaan oikeuden kohteena olevasta omaisuudesta. Käyttö- tai tuotto-oikeuden kohteena olevan omaisuuden luovutusvoiton verotuksen suhteen verotetaan puolestaan omistajaa. Vastiketta, joka on saatu käyttö- tai tuotto-oikeuden luovutuksesta, verotetaan oikeudenhaltijan tulona luovutusvoittoverotuksen säännösten mukaisesti.¹³²

Testamentilla toiselle annettu käyttö- tai tuotto-oikeus vähentää omaisuuden omistusoikeuden saajan mahdollisuuksia käyttää omaisuuttaan hyväksi. Tämän vuoksi lainsäätäjä on asettanut PerVL 9.3 §:n säädöksen, että verovelvolliselle tulevan perinnön arvosta saa vähentää niiden velvoitteiden arvon, joiden nojalla verovelvollinen toimittaa kerralla tai määräajoin toiselle rahamääräisen suorituksen tai sallii toiselle omaisuutensa käytön. Näistä käytetään oikeuskirjallisuudessa myös ilmaisuja aktiivinen velvoite ja passiivinen velvoite.¹³³ (ks. Kolehmainen & Rabinä 2012: 154-156.)

Esimerkki 1. KHO 1.7.1996 taltio 2209. ”Talletuksen käyttämistä perinnönjättäjän eläessään antaman panttaussitoumuksen perusteella erään yhtiön velkojen vakuutena ilman perillisille tulevaa korvausta ei ollut pidettävä sellaisena perintö- ja lahjaverolain 9 §:n 3 momentissa tarkoitettuna velvoituksena, jonka arvo saadaan mainitun lainkohdan mukaan vähentää kuolinpesän omaisuuden arvosta.”

¹³⁰ Kolehmainen & Rabinä 2012: 162.

¹³¹ Kolehmainen & Rabinä 2012: 152.

¹³² Kolehmainen & Rabinä 2012: 152.

¹³³ Kolehmainen & Rabinä 2012: 153-154.

Osakkeen tuotto-oikeuden vuotuisarvo lasketaan 3-5 edellisen vuoden toteutuneen osingon perusteella. Kolmen vuoden tarkastelujaksoa on mahdollista käyttää esimerkiksi tilanteissa, joissa vuosittainen osingonjakokäytäntö on ollut vakiintunutta pitkän ajan verran. Viittä vuotta käytetään silloin, jos osingon määrä vuorittain on merkille pantavasti muuttunut. Mikäli tilanne on se, että etuuden tosiasiallista vuosituottoa ei tiedetä, tuotto joudutaan verotuksessa pohjaamaan arvioon. Esimerkiksi osakehuoneistoon kohdistuvan asumisoikeuden tuottona pidetään käypää hintaa kyseisen alueen vuokratasoon peilaten. Jos tuottoa ei voida määrittää ollenkaan, se arvioidaan viiden prosentin suuruiseksi varallisuuden käypästä arvosta.¹³⁴ (ks. KHO 1987 B 624).

Vuotuinen tuotto on mahdollista arvioida mainittua viittä prosenttia pienemmäksi silloin, jos käyttöoikeuden sisältö katsotaan rajoitetummaksi kuin tavanomaisesti tai mikäli omaisuuden omistaja voi myös käyttää omaisuutta. Tähän riittää käyttäminen edes jossain määrin. Usein vapaa-ajan asuntoon pidätetyn hallintaoikeuden vuosituottona on käytännössä ollut kolme prosenttia.¹³⁵

Esimerkki 2. ”Aviopuolisoilla A ja B on tehty keskinäinen hallintaoikeustestamentti. Heillä on kaksi rintaperillistä, C ja D. A menehtyy ja avio-oikeuden alaisista omaisuutta hänellä on 700 000 euron arvosta ja vastaavasti B:n omaisuuden arvo on 500 000 euroa. B on A:n kuolinhetkellä 67-vuotias, joten ikäkerroin¹³⁶ on 8.

Perintöverotuksessa A:n avio-osan suuruudesta jäämistöstä (600 000 euroa) vähennetään hallintaoikeuden arvona $5\% \times 600\,000 \text{ euroa} \times 8 = 240\,000 \text{ euroa}$. C:n ja D:n verotettavan perintöosan suuruudeksi tulee näin kummallekin 180 000 euroa ($600\,000 - 240\,000 = 360\,000 / 2 = 180\,000$).

Jos hallintaoikeus olisi määrätty testamentissa määräaikaiseksi, esimerkiksi 10 vuoden ajaksi, vuotuistuoton pääomitutkerroin olisi 6,71. Vähennettävän hallintaoikeuden arvo tällöin olisi $5\% \times 600\,000 \times 6,71 = 201\,300 \text{ euroa}$.¹³⁷”

¹³⁴ Kolehmainen & Rabinä 2012: 158.

¹³⁵ Kolehmainen & Rabinä 2012: 158.

¹³⁶ Verohallinto 2018e; Ikäkerroin määräytyy hallintaoikeuden saajan iän mukaan.

¹³⁷ Kolehmainen & Rabinä 2012: 158-159.

Luovutusvoiton verotukseen tuotto-oikeustestamentti ei vaikuta, koska luovutusvoitosta verotetaan aina omaisuuden omistajaa. Myös kiinteistövero määrätään kiinteistön omistajalle, ei henkilölle, joka tuotto-oikeuden perusteella saa esimerkiksi vuokratuloa.¹³⁸

5.3.3. Hallinta- eli käyttöoikeustestamentti

Käyttöoikeustestamenttia, jota nimitetään ehkä joskus tutummin hallintatestamentiksi tai hallintaoikeustestamentiksi, on katsottu käytännölliseksi silloin, kun tulee tarve turvata ensisaajan asema varmistuen, ettei ensisaaja hävitä omaisuutta toissijaisten saajien vahingoksi. Hallintaoikeustestamentin saajalle annetaan sananmukaisesti ainoastaan oikeus hallita testamenttiomaisuutta, jonka omistusoikeus siirtyy toiselle henkilölle. Toiseen henkilölle annetaan myös oikeus saada omaisuudesta tuloa ja tuottoa.¹³⁹

Perintöverotuksessa hallintaoikeuden saajan oikeus on verovapaa.¹⁴⁰ Käyttöoikeustestamentti tarjoaa toisin sanoen mahdollisuuden säilyttää taloudellisia kokonaisuuksia yhteisinä, joka saattaa monessa perhepiirissä olla tärkeä kriteeri.¹⁴¹

Käyttöoikeuden saajan on huomioitava toimiessaan omistajan oikeus ja etu (PK 12:3). Omaisuutta tulee käyttöoikeuden nojalla säilyttää erillisenä varallisuuskokoelmana, sillä hänellä on siihen ainoastaan käyttöoikeus, ei omistusoikeutta. Käyttöoikeutta ei tule sekoittaa siis muuhun omaisuuteen.¹⁴²

5.3.4. Hallintaoikeustestamentin verotus

Verotuksen näkökulmasta käyttö- ja tuotto-oikeustestamenteja voidaan käsitellä samana yhtenä kokonaisuutena, jota edellisessä alaluvussa jo käsiteltiin, koska niistä koituvat veroseuraukset eivät siis poikkea käytännössä toisistaan.¹⁴³

¹³⁸ Kolehmainen & Rabinä 2012: 167.

¹³⁹ Kangas 2013: 523.

¹⁴⁰ Ossa 2007: 201.

¹⁴¹ Kolehmainen & Rabinä 2012: 127.

¹⁴² Rabinä & Kolehmainen 2012: 130.

¹⁴³ Rabinä & Kolehmainen 2012: 152.

Siinä missä edellä mainittuja testamenttityyppejä käsitellään verotuksellisesti samalla tavalla, omistus- ja käyttöoikeustestamentin erottaminen toisistaan puolestaan on tärkeää. Se on tärkeää siitä syystä, että omistusoikeustestamentissa annetaan omaisuuteen kirjaimellisesti omistusoikeus, kun hallintatestamentissa ei anneta omistusoikeutta, vaan hallinta- eli käyttöoikeus.¹⁴⁴ Näin ollen varallisuudesta kertyvästä tuotosta hallintaoikeuden saaja maksaa normaalisti veroa.¹⁴⁵

Tavallisesti keskinäisen käyttöoikeustestamentin tekevät avio- ja avopuolisot, sekä myös vanhemmat lapsilleen. Tämä johtuu siitä, että hallintaoikeuden saajan oikeus on perintöverotuksessa verovapaa. Mahdollisesta varallisuudesta kertyvästä tuotosta hallintaoikeuden haltija maksaa kuitenkin normaalilla tavalla veroa. Mahdollista on tehdä myös pelkkä tuotto-oikeustestamentti, jolloin testamentinsaajalla on oikeus ainoastaan varallisuudesta saatavaan tuottoon, kuten edellä käsiteltiin.¹⁴⁶

Hallinta- ja omistusoikeuden osalta ne voidaan jakaa esimerkiksi siten, että isovanhemmat lahjoittavat hallintaoikeuden lapsilleen ja omistusoikeuden lapsenlapsilleen. Tällaisessa tilanteessa isovanhempien lapset ovat omistajan veroisia haltijoita, jotka ovat saaneet kiinteistön hallintaoikeuden lahjana vanhemmiltaan.¹⁴⁷

Voidaan todeta tässä kohtaa, että hallintaoikeustestamentti on leskelle siis hyvä vaihtoehto verotuksellisessa mielessä. Mikäli leskelle jätettäisiin hallintaoikeus kaikkeen omaisuuteen, ei leskelle koidu veroseuraamusta. Perillisten (lasten) kannalta problematiikkaa tällaisessa järjestelyssä puolestaan voi olla. Mikäli leskelle annettaisiin kaikkeen omaisuuteen hallintaoikeus, voisi siitä ajatella seuraavan, että tällöin perilliset eivät saa varsinaisesti omistukseensa omaisuutta, elleivät sitten erikseen vaadi lakiosaansa. Tästä kuitenkin koituisi lapsille veroseuraamusta. Näin silloinkin, vaikkei omaisuus siirtyisi suoraan heille. Perhepiirin verosuunnittelussa tällaiset järjestelyt lienevät kuitenkin olevan melko harvinaisia.

¹⁴⁴ Suojanen ym. 2015: 455.

¹⁴⁵ Ossa 2007: 201.

¹⁴⁶ Kangas 2012: 523; Ossa 2007: 201.

¹⁴⁷ Verohallinto 2017b.

Verotuksellisesti hallintaoikeustestamentti on sen saajalle edullinen vaihtoehto, koska testamentinsaaja ei ole perintöverovelvollinen saannosta. Tämä pätee esimerkiksi tilanteeseen, jossa perilliselle testamentataan vaikkapa mökki pidättäen hallintaoikeus. Perintöveron maksaa tällöin omistusoikeuden saaja. Henkilöä, joka saa hallintaoikeustestamentin, pidetään kuitenkin omistajan veroisena haltijana, jolloin hänelle määräytyy maksettavaksi kiinteistövero sekä tulovero mahdollisesti omaisuudesta syntyvästä tuotosta, vuokratulosta tai voitosta.¹⁴⁸

Perillistä, joka saa käyttöoikeuden testamentilla, pidetään kiinteistöverotuksessa omistajaa vastaavana tahona, joten kiinteistövero määrätään käyttöoikeuden saajan suoritettavaksi (KiintVL 5.2,2 §). Arvonlisäverotuksen osalta käyttöoikeuden haltijaa pidetään velvollisena suorittamaan veroa. Veroa suoritetaan toiminnasta, johon käyttöoikeus kohdistuu. Tämä koskee myös esimerkiksi työnantajana toimimista ja siten ennakkoperintään liittyviä ennakkoperintälain (EPL) mukaisia työnantajavelvoitteita. Luovutusvoiton verotukseen käyttöoikeustestamentilla ei kuitenkaan ole vaikutusta, koska luovutusvoitosta verotetaan aina nimenomaisesti omaisuuden omistajaa.¹⁴⁹

5.3.5. Omistusoikeustestamentti

Omistusoikeustestamentilla annetaan sen saajalle määräämisvalta testamentin mukaisesti hänelle siirtyvään omaisuuteen.¹⁵⁰ Tilanteet, joissa testamentinsaaja saa omaisuutta omistusoikeustestamentilla, ovat normaalisti perintöverotuksen näkökulmasta ongelmattomia, sillä perintöverotus kohdistuu testamentinsaajaan, joka saa omaisuutta.¹⁵¹

Perinnön saajan ollessa saamastaan omaisuudesta perintöverovelvollinen, on hänen mahdollisuus hyväksyttää testamentti hallintaoikeustestamenttina, joka tarkoittaa sitä, että omistusoikeuden saaja maksaa koituvan perintöveron. Puolisoiden kesken voidaan todeta käytettävän usein hallintaoikeustestamenttia sen ollessa verotuksellisessa mieles-

¹⁴⁸ Kolehmainen & Rabinä 2012: 129, 167; Aarnio ym. 2016: 67.

¹⁴⁹ Kolehmainen & Rabinä 2012: 167-168.

¹⁵⁰ Norri 2017: 521; Lindholm 167.

¹⁵¹ Kolehmainen & Rabinä 2012: 114.

sä edullinen ja samalla lesken asemaa parantava, jotka usein ovat tärkeitä kriteereitä puolisoitten välisissä sopimuksissa.¹⁵²

Aarnio ja Kangas mainitsevat termin kombinaatiotestamentti, jolla tarkoitetaan sitä, että testamentti voidaan laatia esimerkiksi siten, että eloonjääneelle puolisolle on tuleva verovapaa osuus täydellä omistusoikeudella ja muun omaisuuden hän saa käyttöoikeudella. Näin siitä syystä, että omistusoikeuden suhteen lesken on mahdollista käyttää puoliso vähennystä ja lisäksi käyttöoikeudesta lesken ei tarvitse myöskään maksaa perintöveroa.¹⁵³

Täysi omistusoikeustestamentti antaa testamentin saajalle nimensä mukaisesti täyden omistusoikeuden.¹⁵⁴ Saajasta tulee testamenttiomaisuuden omistaja elinajakseen sekä kuolemanvaralta. Saamastaan omaisuudesta hän voi halutessaan tehdä itse testamentin, jolloin omaisuus periytyy edelleen hänen oikeudenomistajilleen.¹⁵⁵

Täydellä omistusoikeustestamentilla sen saajan on mahdollista luovuttaa omaisuutta edelleen eteenpäin niin vastikkeellisin kuin vastikkeettomin oikeustoimin sekä käyttää omaisuutta esimerkiksi velan vakuutena ja tehdä testamentin koskien saamaansa omaisuutta. Omistusoikeus koskee sekä kiinteää että irtainta omaisuutta.¹⁵⁶ Testamentinsaaja on siis toisin sanoen oikeutettu käyttämään omaisuutta ja nauttimaan mahdollista omaisuuden korkoa ja tuottoa ilman, että joutuu siitä raportoimaan kenellekään. Hän siis voi käyttää omaisuutta haluamansa verran ja/tai parhaaksi katsomallaan tavalla.¹⁵⁷

Rajoitettu testamentti eroaa täyden omistusoikeuden antavasta jälkikäänneestä nimensäkin mukaisesti siten, että siinä on määrätty (rajoitettu) omaisuudelle perättäisseuraanto, jolla tarkoitetaan sitä, että omaisuus määrätään ensin täydellä omistusoikeudella ns. ensisaajalle ja hänen menehdyttyä, edelleen toissijaiselle saajalle. Rajoitettu testamentti antaa perusmuodossaan ensisaajalle täyden määräämisoikeuden omaisuudesta saajan

¹⁵² Lindholm 2018: 167-168.

¹⁵³ Aarnio & Kangas 2015: 91.

¹⁵⁴ Norri 2017: 521.

¹⁵⁵ Ossa 2007: 201.

¹⁵⁶ Aarnio & Kangas 2015: 620- 622.

¹⁵⁷ Norri 2017: 521.

elinaikana, mutta poistaa mahdollisuuden määrätä omaisuudesta kuolemansa varalle, koska omaisuus siirtyy tällöin toissijaiselle saajalle, tyypillisesti rintaperilliselle.¹⁵⁸

Mikäli testamentissa on määrätty toissijainen saaja, omistusoikeustestamentti ei tällöin anna ensisaajalle täyttä määräämisvaltaa. Toissijainen saaja rajoittaa ensisijaisen saajan oikeutta: omaisuudesta ei voi tällöin määrätä uudella testamentilla tai lahjoittaa, vaan ensiksi kuolleen määräys toissijaisen suhteen tulee pysyä voimassa.¹⁵⁹

5.3.6. Omistusoikeustestamentin verotus

Omistusoikeuden saaja on velvollinen toimittamaan veron silloin, kun oikeuden ensimmäisen saajan käyttöoikeus omaisuuteen on loppunut. Käyttöoikeuden haltijalle ei määrätä perintöveroa. Kuitenkin perinnöstä määrätään veroa välittömästi silloin, kun testamentin laatijan kuolee tilanteissa, kun omistusoikeuden saaja on tämän perillinen. Esimerkiksi tilanteessa, kun annetaan testamentilla hallintaoikeus leskelle, mutta omistusoikeus lapsille, määrätään lapsille vero heti testamentintekijän menehtyessä.¹⁶⁰

Esimerkki 3. KHO 30.11.2000/3133. ”Puolisoiden A:n ja B:n keskinäisen testamentin mukaisesti toisen heistä kuoltua sai eloonjäänyt käyttöoikeuden koko omaisuuteen. Omaisuuden jaosta molempien kuoltua oli määrätty muun muassa siten, että A:n ja B:n poika sai käyttöoikeuden erääseen tilaan irtaimistoinen ja pojankin kuoltua siirtyi omistusoikeus tilaan irtaimistoinen pojan tyttärelle. Koska pojan tytär oli sijaisperillinen, A:n ja B:n testamentin mukainen omistajaton tila A:n kuoleman jälkeen siihen asti, kunnes poika oli kuollut, ei ollut mahdollinen. Pojan tyttärelle oli siten tullut määrätä perintöveroa hänelle testamentilla määrätystä omaisuudesta jo A:n jälkeen toimitetussa verotuksessa.”

Aarnion ja Kankaan mukaan omistajattoman tilan testamentti saattaa yleistyä verotuskäytännössä sen selkeyttämisen vuoksi jatkossa. Testamentin lisäksi perinnön saajien maksettavaksi tulevaan veron määrään voidaan vaikuttaa siis myös siirtämällä omaisuutta sukupolven yli lapsenlapsille pysyen kuitenkin ensimmäisessä perintöveroluokas-

¹⁵⁸ Norri 2017: 521-522; Ossa 2007: 201.

¹⁵⁹ Norri 2017: 124.

¹⁶⁰ Lindholm 2018: 170.

sa. Tätä keinoa tulee kuitenkin käyttää harkiten ja sitä käsitellään tutkielmassa myöhemmin seuraavassa luvussa.¹⁶¹

Verotuksen näkökulmasta omistusoikeustestamenttia voidaan pitää sen saajalle suhteellisesti jopa kalliina vaihtoehtona. Tämän voidaan käsittää johtuvan siitä, että saaja on omistusoikeustestamentin nojalla velvollinen maksamaan täyden määrän perintöveroa omaisuudesta, jonka tällaisella testamentilla saa haltuun. Perintövero määräytyy jo tutkielmassa esitettyjen veroluokkien mukaisesti, eli mitä läheisempi sukulainen testamentin jättää, sitä kevyempi on myös veroluokka.¹⁶²

Testamenttiin on mahdollista muodostaa määräys, että eri henkilöt saavat omaisuuden omistusoikeuden ja omaisuuden hallintaoikeuden. Tällainen järjestely rasittaa lähinnä omistusoikeuden saajaa, koska täysi määräysvalta ei toteudu silloin. Näin siitä syystä, että hallintaoikeus on toisella henkilöllä. Omistusoikeuden saaja ei voi näin ollen ilman hallintaoikeuden haltijan suostumusta määrätä saamastaan omaisuudesta.¹⁶³

Edellä esitetty on huomioitu perintöverotuksessa huojentavana seikkana. Hallintaoikeus kaventaa omistusoikeuden saajan omaisuuden arvoa, joten tästä syystä omistusoikeuden saajan perintöveron määrästä vähennetään hallintaoikeuden pääomitettu arvo.¹⁶⁴

Yhteenvedon omaisesti syy siihen, miksi hallintaoikeustestamentti on suosittu vaihtoehto ja sitä käytetään usein, on siis se, että jo käsitellyn hallintaoikeustestamentin saaja ei ole perintöverovelvollinen. Veron maksaja näin ollen on se, joka saa omistusoikeiden tulevaan omaisuuteen. Suunniteltu testamentti ei tarvitse olla esimerkiksi joko omistusoikeustestamentti tai käyttöoikeustestamentti. Testamentissa saattaa olla molemmista piirteitä.¹⁶⁵

Omistusoikeustestamentti on mahdollista laatia myös niin, että omistusoikeustestamentilla annetaan kahdelle tai useammalle henkilölle omaisuutta yhteiseksi. Mikäli omai-

¹⁶¹ Aarnio & Kangas 2015: 89.

¹⁶² Norri 2017: 125-126.

¹⁶³ Kolehmainen & Räbinä 2012: 132.

¹⁶⁴ Lindholm 2016: 81.

¹⁶⁵ Lindholm 2016: 81-82.

suutta siirretään testamentilla yhteisesti kahdelle tai useammalle henkilölle yhteisesti, jotka ovat erilaisessa suhteessa testamentintekijään, veroa maksetaan PerVL 15.1 §:n mukaan, eli kaukaisimman sukulaisuussuhteen mukaan. Jos kuitenkin saajana esimerkiksi aviopuolisot, lasketaan vero tällöin läheisimmän sukulaisuussuhteen mukaisesti.¹⁶⁶

Mikäli perintönä on tarkoituksena siirtää ainoastaan likvidejä rahavaroja, kannattaa edellä esitettyyn liittyen pohtia omistusoikeustestamentin osalta sitä, minkä suuruisista rahavaroista omassa tilanteessa kysymys. Mikäli kyseessä on esimerkiksi leskelle varojen siirto testamentin avulla, niin kuten aiemmin tutkielmassa on käynyt ilmi, verovapaita perintöjä esiteltäessä (luvussa 2, taulukko 3), lesken puoliso vähennys 90 000 euroa ja yhteenlaskettuna perintöverosta vapaana oleva rahasumma 20 000 euroa tähän, tekee se yhteensä 110 000 euroa.

Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että leskelle on mahdollista omistusoikeustestamenttia hyödyntäen saada siirrettyä omistukseen alle tuon mainitun 110 000 euron määrän, eli 109 000 euron suuruinen summa ilman veroseuraamusta. Samaa voi soveltaa alaikäisyysvähennyksen osalta, jossa vähennyksen määrä on siis 60 000 euroa. (ks. Taulukko 3.)

Esimerkki 4. ”Yksinelävä henkilö A kuolee. Hänen lähimmät perilliset ovat hänen veljensä B ja C. A:n jäämistön käypänä arvona on 500 000 euroa. A on tehnyt testamentin, jonka perusteella omaisuus menee B:lle ja C:lle.

Jos testamentti tulkitaan yhteistestamentiksi, B:lle ja C:lle määrätään yksi vero 500 000 euron perintösaantoluokassa II; veron määrä tällöin olisi 150 100 euroa; B ja C olisivat verossa vastuussa yhdessä.

Jos kuitenkin katsottaisiin, että kyseessä on kaksi erillistä testamenttisaantoa, B:n saanto olisi 250 000 euroa ja C:n saanto 250 000 euroa, määrättäisiin kaksi yhtä suurta veroa seuraavasti: molemmille perinnönsaajille veroluokassa II veron määrä olisi 70 000 euroa. Verojen yhteenlaskettu summa olisi siis 140 200 euroa, eli noin 10 000 euroa vähemmän kuin ensimmäisessä vaihtoehdossa”.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Kolehmainen & Rabinä 114.

¹⁶⁷ Kolehmainen & Rabinä 2012: 115.

Rajoitettu omistusoikeustestamentti puolestaan verotuksen näkökulmasta ei juurikaan luo veroetua verrattuna edellä käsitelyyn täyteen omistusoikeustestamentin mahdollisuuksiin tietyissä tilanteissa. Perinnön ensisaaja, joka rajoitetun omistusoikeustestamentin perusteella saa omaisuutta, maksaa perintöveroa siitä omaisuudesta, jonka arvo määräytyy perittävän kuolinhetken perusteella.¹⁶⁸

Toissijaisen testamentinsaajan verotus puolestaan edelleen siirtyy siihen tulevaisuuden hetkeen, kun ensisaaja kuolee ja omaisuus siirtyy toissijaiselle saajalle. Veroluokka määräytyy tällöin toissijaisen saajan ja testamentintekijän sukulaissuhteen mukaisesti. Tähän ei siis toisin sanoen vaikuta ensisaajan ja toissijaisen henkilön sukulaisuussuhde.¹⁶⁹ Seuraavassa alaluvussa käsitellään keskinäistä testamenttia lähemmin.

5.3.7. Keskinäinen testamentti ja verotus

Keskinäinen testamentti on suhteellisen suosittu vaihtoehto testamentiksi.¹⁷⁰ Keskinäisellä testamentilla tarkoitetaan sitä, että kaksi henkilöä tekevät testamentin toinen toisensa (esimerkiksi aviopuolison) eduksi.¹⁷¹

Keskinäisellä testamentilla voidaan määrätä, että kahdesta henkilöstä, joka toisen kuoleman jälkeen jää eloon, saa pitää molempien omaisuuden. Keskinäistä testamenttia käyttävät lähinnä siis aviopuolisot, mutta sitä voivat käyttää myös muut toisilleen läheiset henkilöt keskenään, esimerkiksi yhdessä asuvat sisarukset, jotka haluavat turvata toisen taloudellista tilannetta oman kuoleman jälkeen. Keskinäisiä testamentteja on kahdenlaisia: keskinäinen omistusoikeustestamentti ja keskinäinen hallintaoikeustestamentti.¹⁷²

Keskinäiseen testamenttiin on mahdollista tehdä kahdenlaisia määräyksiä: ensisijaiset ja toissijaiset. Keskinäismääräys on ensisijainen, koska siinä testamentintekijät yhdessä määräävät, että yhteinen omaisuus jää sille osapuolelle, joka elää kauemmin. Toissi-

¹⁶⁸ Kolehmainen & Rabinä 2012: 122.

¹⁶⁹ Kolehmainen & Rabinä 2012: 122.

¹⁷⁰ Norri 2017: 94.

¹⁷¹ Suojanen, Savolainen, Korte & Vanhanen 2015: 454.

¹⁷² Norri 2017: 120.

jaismääräys puolestaan määrää, miten omaisuus jaetaan, kun molemmat ovat menehtyneet.¹⁷³

Toissijaismääräyksessä huomionarvoisinta lienee, että se estää ensisaajaa määräämästä jälkisäädöksiin saamastaan omaisuudesta testamentin avulla. Todistusoikeudellisessa mielessä testamentin tekijän ei voida katsoa määränneen testamentissa enemmästä kuin mitä siinä nimenomaisesti, yksilöidysti, määritellään. Mikäli jälkisäädöksissä ei ole mainintaa toissijaisesta saajasta, todistustaakka on henkilöllä, joka esittää väitteen, että testamentin tekijöiden tarkoitus on ollut määrätä omaisuudesta myös ensisaajan kuoleman jälkeen.¹⁷⁴

Ongelmaksi toissijaismääräyksessä voi muodostua kysymys siitä, kenelle testamenttiosuus menee ensisaajan jälkeen. Sama problematiikka koskettaa myös käyttöoikeustestamenteja. Mikäli testamentissa on nimetty toissijainen saaja, ei ole ongelmallista, minkä ajankohdan mukaan toissijaisten saajien piiri määräytyy. Omaisuuden saa täysin omistusoikeuksin, mikäli ei ole määrätty muuta.¹⁷⁵

Testamentin toissijaismääräystä käytetään useimmiten testamenteissa, jotka tehdään puolisoitten välillä. Usein määräys ilmaistaan sanoilla: omaisuutemme on jaettava ”lain mukaan”, ”perillistemme kesken”, ”kummankin (lakimääräisille) perillisille”, ”lähimmille perillisillemme” taikka ”lähiomaistemme kesken”. Selväpiirteisimpänä näistä voidaan pitää sanamuotoa ”lain mukaan”.¹⁷⁶

Lesken omaisuudesta ei makseta perintöveroa. Verovapaata on myöskin osa, jonka leski saa avio-oikeuden perusteella. Leskeksi jäänyt on velvollinen maksamaan täyden perintöveron keskinäisellä omistusoikeustestamentilla ensiksi kuolleelta saamastaan omaisuudesta, sen yleisellä vähennyksellä ja puoliso vähennyksellä (yhteensä 110 000 euroa)

¹⁷³ Norri 2017: 121.

¹⁷⁴ Kangas & Aarnio 2015: 622-623.

¹⁷⁵ Kangas & Aarnio 2015: 650.

¹⁷⁶ Kangas & Aarnio 2015: 650.

vähennyksen arvosta. Omaisuudesta tulee lesken omaisuutta, joten lesken on vuosittain maksettava siitä normaalisti tuloveroa, mikäli saa omaisuudestaan tuottoa.¹⁷⁷

Keskinäinen omistusoikeustestamentin voidaan todeta olevan yleensä epäedullisempi vaihtoehto verotuksellisessa mielessä kuin hallintaoikeustestamentti, joten omistusoikeustestamenttia kannattaa käyttää lähinnä vain silloin, kun leski nimenomaan tarvitsee omistusoikeuden itselleen.¹⁷⁸

Mikäli testamentin avulla annetaan perinnön saajalle täysi omistusoikeus, hän (saaja) maksaa tällöin perintöveroa täysimääräisenä¹⁷⁹. Jos taas halutaan minimoida perinnön-saajan perintöveron määrä, mutta antaa toisaalta mahdollisimman laajan käyttövapauden, tällöin suositeltavaa on tehdä käyttöoikeustestamentti.¹⁸⁰

5.4. Testamentin saajan ratkaisovalta

Testamentintekijä voi delegoida päätösvaltaa edunsaajille, eli toisin sanoen heille voidaan antaa valta määritellä itselleen tulema etuus. Valintavalta voidaan antaa saajalle tulevaan arvomäärään tai esineisiin. Yleensä tällainen jälkisaädös, jossa valintavaltaa annetaan testamentinsaajille, tehdään verosuunnittelutarkoituksessa.¹⁸¹

Testamentin saajan ratkaisovalta antaa perilliselle päätösvaltaa ja tämän keinon voidaan käsittää olevan suosittu erityisesti varakkaimmissa kuolinpesissä, jolloin perillinen, eli perinnön ensisaaja, voi päätösvaltansa vuoksi esimerkiksi siirtää omaisuuden omille lapsilleen, jolla on vaikutusta perintöveron määrään olennaisesti.

Tänä päivänä keski-ikä luonnollisten henkilöiden keskuudessa nousee jatkuvasti. Ei siis ole nykyään useissa perheissä poikkeuksellista, että perinnönjättäjän kuollessa hänen lapsensa ovat eläkeiässä tai ovat jo vakiinnuttaneet taloudellisen asemansa, eivätkä si-

¹⁷⁷ Norri 2017: 125.

¹⁷⁸ Norri 2017: 125.

¹⁷⁹ Aarnio & Kangas 2015: 89.

¹⁸⁰ Aarnio & Kangas 2015: 89.

¹⁸¹ Kolehmainen & Rabinä 2012: 184.

nänsä tarvitse perintöä. Tässä kohtaa usein lapsenlapset ovat opiskelemassa ja/tai perustamassa perhettä ja isovanhemmat katsovat heidän olevan varojen tarpeessa.¹⁸²

Perillisen tai testamentinsaajan ei siis ole pakko ottaa vastaan lain tai testamentin perusteella saamaansa omaisuutta. Perillinen tai testamentinsaaja voi siis ottaa vastaan vain osan omaisuudesta tai myös kieltäytyä siitä kokonaan näin päättäessään.¹⁸³

Verosuunnittelua tarkasteltaessa tehokkaana luopumisena pidetään sellaista perinnöstä tai testamentista luopuvan henkilön menettelyä ja luopumistahdonilmaisua, että hänen ei voida katsoa ryhtyneen (eli onko alkanut kuolinhetken jälkeen käyttää jäämistöomaisuuteen nähden hänelle kuuluvia oikeuksia) perintöön tai testamenttiin. Kun luopumista pidetään verotuksessa tehokkaana, perilliselle tai testamentinsaajalle ei tällöin määrätä perintöveroa, vaan vero menee sille henkilölle, joka hänen sijaansa saa omaisuuden.¹⁸⁴

Tehottomalla luopumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa perinnönsaajan katsotaan ryhtyneen jäämistöomaisuuteen ja luovuttaneen sen edelleen. Luopumisen ollessa tehoton, perinnöstä tai testamentista luopuneen henkilön on suoritettava perintöveroa hänelle tulleesta jäämistöomaisuudesta yleisten voimassaolevien säännösten mukaisesti.¹⁸⁵

Perinnöstä luopuminen mahdollistaa jäämistöomaisuuden siirtämisen yhden tai useamman sukupolven yli ilman veroseuraamuksia. Lisäksi testamentista luopuminen mahdollistaa sen, että luopuva voi hyödyntää hallintaoikeuden pidättämistä omaisuuteen. Kokonaan perinnöstä luopuminen vaikuttaa siis perintöverosuunnitteluun sillä tavoin, että luopumisen seurauksena perintövero siirtyy sukupolven yli toiselle polvelle yksillä samoilla perintöveroilla.¹⁸⁶

Testamentin saaja voi luopua hänen hyväkseen tehdystä testamentista ainoastaan osittainkin. Verohallinto on ottanut kantaa tällaiseen toimeen ja perusteella perillisen jäämistösaanto yleisesti katsotaan perintöverotuksessa perinnöksi perillisen hyväksi teh-

¹⁸² Norri 2017: 249.

¹⁸³ Aarnio ym. 2016: 282.

¹⁸⁴ Aarnio ym. 2016: 282.

¹⁸⁵ Aarnio ym. 2016: 282.

¹⁸⁶ Aarnio ym. 2016: 282.

dystä yleistestamentista huolimatta. Näin silloin, jos testamentilla ei ole vaikutusta perillisen perintöoikeudelliseen varallisuusasemaan. Perillinen ei tässä tapauksessa voi luopua saannostaan osittain ja samalla vapautua perintöverovelvollisuudesta tältä osin.¹⁸⁷

Verohallinnon mukaan perillinen ei toi tehokkaasti luopua osittain yleistestamentista, jolla ainoastaan vahvistetaan, että perillinen saa jäämistöstä täydellä omistusoikeudella hänelle lain mukaan kuuluvan osuuden. Jos testamentilla on sen sijaan vaikutusta perinnönsaajan oikeudelliseen asemaan, tulee tällöin perillisen saaminen katsoa testamenttisaannoksi, jolloin myös osittainen luopuminen saannosta tulee mahdolliseksi. KHO:n merkille pantavassa ratkaisussa 2009:104 saannot katsottiin testamenttisaannoiksi, koska testamentti muutti riittävästi perillisten perintöoikeudellista asemaa¹⁸⁸.

Esimerkki 5. Kyseisessä KHO 2009:104 ratkaisussa ”A oli puolisonsa B:n kanssa tekemässään testamentissa määrännyt muun ohella, että mikäli A kuolee ensiksi saavat kaiken hänen varallisuutensa täydellä omistusoikeudella - sen jälkeen kun B:lle tuleva tasinko on maksettu - rintaperilliset eli lapset C, D ja E niin, että kunkin osuus on yhtä suuri. Testamentissa oli lisäksi määrätty, että testamentinsaajilla oli myös oikeus ottaa testamentti halutessaan vastaan joko osaksi tai kokonaan perintökaaren 12 luvun tarkoittamana käyttöoikeustestamenttina, jolloin omistusoikeus varallisuuteen tältä osin oli menevä testamentinsaajan sijaan tuleville rintaperillisille.

C oli testamentin ilmaiseman tahdon ja valintoikeuden perusteella ottanut vastaan testamenttiosuudestaan 8/10 omistusoikeudella ja 2/10 käyttöoikeudella sekä D oli vastaanottanut testamenttiosuuteensa ainoastaan käyttöoikeuden. Käyttöoikeuden alaisen omaisuuden omistusoikeus oli testamentin mukaan mennyt C:n ja D:n rintaperillisille, jotka olivat heidän sijaantulooperillisiä ja joita oli siltä osin kuin he olivat saaneet omistusoikeuden perintöverotettu A:n jälkeen.

Perintö- ja lahjaverolain 33 a §:n veronkiertosäännöstä ei voitu soveltaa perinnönjättäjän testamenttiin, vaan rintaperillisten saannot olivat testamenttisaantoja. Koska kaksi perillisistä lapsista olivat ilmoittaneet vetoavansa testamenttiin vain osittain ja kun heidän ryhtymisensä oli rajoittunut vain siihen määrään, jonka he olivat ilmoittaneet vastaanottavansa, he olivat tehokkaasti luopuneet osittain testamentista.”

¹⁸⁷ Aarnio ym. 2016: 129-130.

¹⁸⁸ Aarnio ym. 2016: 130.

PerVL 33 a §:n soveltamisesta pitäydyttiin tapauksessa muun muassa siksi, että vastaanlainen lopputulos olisi verotuksellisessa mielessä saatu suoraan toisen sisältöisellä testamentilla.¹⁸⁹

Tapauksessa kysymyksessä oli osittaisluopuminen sekä kysymys siitä, sovelletaanko saantoon perintöä vai testamenttiin koskevia perintöverotuksen periaatteita. Luopumista osasta perinnöstä ei perintöverotuksessa ole yleisesti pidetty mahdollisena tehokkaasti testamentista luopumisena. Osittaista luopumista on pidetty verovelkasuhteen synnyttävänä perintöön ryhtymisenä ja samalla vero on määrätty koko perintöosuudesta, ja osittaista luopumista on pidetty lahjaveronalaisena lahjana.¹⁹⁰

Oikeastaan voidaan todeta, että kyseisessä tapauksessa tutkittiin erityisesti sitä, onko ratkaisussa (KHO 2009:104) kyse perintö- vai testamenttisaannosta. Tapauksen testamentissa annettiin määräyksiä, jotka muovasivat perillisten saantoa siitä, mitä se olisi ollut perintökaaren mukaisen perintöoikeuden nojalla. Näin huolimatta siitä, että testamentin arvomääräinen sisältö perustui tasajakoon. Kuten mainittu, saantoja pidettiin testamenttisaantoina, minkä vuoksi osittaisluopuminenkin oli mahdollista.¹⁹¹

Tapauksessa perinnönjättäjä oli testamentin avulla antanut määräykset testamentinsaajista ja samalla testamenttisaantonsa suuruudesta perillisilleen hyvin suuren määräysvalan. Valintavallan äärirajoina oli rintaperillisten päätöksen mukaan mahdollista joko ottaa vastaan koko perintö omistusoikeudella tai vaihtoehtoisesti ottaa vastaan pelkästään PK 12 luvussa tarkoitettu käyttöoikeus. Käyttöoikeuden ottaminen merkitsisi siis sitä, että omistusoikeus testamentattuun omaisuuteen menisi kokonaisuudessaan perillisen omalle perilliselle (vainajan lapsenlapselle). Ensimmäinen valitsemiskohta (koko perintö omistusoikeudella) johtaa samaan lopputulokseen kuin lakimääräistä perimystä koskevien säännösten seuraaminen.¹⁹²

Toisaalta perintökaari tarjoaa lakiosaperillisille mahdollisuuden myös toisen ääriajan (viitataan PK 12 luvun tarkoittamaan käyttöoikeuteen) ylittävään menettelyyn. Rintape-

¹⁸⁹ Määttä 2017: 655.

¹⁹⁰ Kolehmainen & Räbinä 2012: 184-185.

¹⁹¹ Kolehmainen & Räbinä 2012: 184-185.

¹⁹² Kolehmainen & Räbinä 2012: 185.

rillisen on mahdollista kuitenkin luopua perinnöstä perittävän kuoleman jälkeen, jolloin lähtökohtaisesti luopujan tilalle tulevat hänen sijaantulooperilliset.¹⁹³

KHO:n 2009:104 ratkaisussa sijaantulooperillisiä olivat juuri C:n ja D:n jälkeläiset. Koska samaan lopputulokseen päätyminen on mahdollista perimystä koskevia normeja noudattaen, ei testamenttia ollut syytä katsoa mitättömäksi vain sen perusteella, että ratkaisuvaltaa oli annettu testamentinsaajille.¹⁹⁴

Oikeuskäytännössä (ks. KHO 2013:52) veroneutraalina on pidetty tahdonilmaisua, jossa perillinen ottaa vastaan ainoastaan osan hänelle tulevasta lakiosasta samalla kun muu omaisuus menee testamentin mukaisesti lakiosaperillisen rintaperilliselle.¹⁹⁵

Lakiosaperillisen ei ole pakko esittää lakiosavaatimustaan kaikille testamentinsaajille, mutta ei voi esittää myöskään lakiosavaatimusta vain yksittäiseen testamentinsaajaan ja kasvattaa ainoastaan tämän vastuuta puuttuvasta lakiosasta. Vaatimuksessa ei myöskään tarvitse yksilöidä lakiosan euromäärää, eikä ole tarpeellista mainita osuuden pääoma-arvoa eikä esittää vaatimusta siitä, missä ajassa testamentin saajan on suoritettava hänelle lakiosaa vastaava rahamääräinen korvaus.¹⁹⁶

Toisin sanoen riittää, että perillinen ilmoittaa vaativansa lakiosaa. Individuaaliperiaatteesta johtuen yhden lakiosaperillisen ilmoitusta ei lueta muiden hyväksi, eli jokaisen tulee esittää vaatimuksensa itsenäisesti. Lakiosaperillisen on mahdollista vaatia myös vain osaa lakiosastaan ja luopua samanaikaisesti lakiosan ylittävistä perintöoikeuksista rintaperillistensä hyväksi. Verotuskäytännössä lakiosaperillistä on tällöin verotettu pelkästään itselleen pidättämästään osuudesta.¹⁹⁷

Esimerkki 6. KHO 2013:52: ”Isovanhempi oli tehnyt testamentin kolmen lapsensa A:n, B:n ja C:n lasten hyväksi. Kun A, B ja C aikoivat vaatia vain osan heille lakisääteisesti kuuluvasta lakiosasta, heidän ei näin tehdessään katsottu ryhtyvän

¹⁹³ Kolehmainen & Rabinä 2012: 185.

¹⁹⁴ Kolehmainen & Rabinä 2012: 186.

¹⁹⁵ Kangas 2018: 404.

¹⁹⁶ Puroinen 2015: 947.

¹⁹⁷ Puroinen 2015: 947.

täyteen lakiosansa, josta he sitten osittain luopuisivat, vaan he ryhtyivät ainoastaan vaatimaansa lakiosan määrään. Kysymys ei ollut osittaisesta perinnöstä luopumisesta eikä myöskään veronkierrosta. Ennakkoratkaisu. Äänestys 3+1 - 1.”

Tästä KHO 2013:52 ratkaisusta päätellen lakiosaperillisen kannalta osittainen luopuminen lakiosasta on verotuksellisesti edullista, koska tällöin hän joutuu suorittamaan perintöveroa ainoastaan vain vaatimastaan lakiosan määrästä.¹⁹⁸

5.5. Yhteenvedo testamentin verokohtelusta

Veroseuraamus on usein vain yksi huomioitava tekijä testamentin suunnittelussa. Testamentin tekijän kannalta on yleensä tärkeää omaisuuden säilyttäminen perhepiirin hallussa ja perillisten keskinäisen yhdenvertaisuuden turvaus niin, että heidän mahdollisesti saamansa ennakkoperinnöt otetaan huomioon, kun testamenttia tekee. Lisäksi esimerkiksi yritystoiminnan jatkuminen on usein yrittäjälle tärkeää ja yritysten sukupolvenvaihdosten onnistuminen on myös yhteiskunnan kokonaisedun kannalta merkittävä asia.¹⁹⁹

Testamentin avulla tapahtuvalle perintöverosuunnittelulle suurimman epävarmuustekijän voidaan todeta aiheuttavan lakiosajärjestelmä. Rintaperillisten lakiosasuojan vuoksi on monesti haasteellista suunnitella ja arvioida sitä, missä perittävän testamenttausvapauden raja tosiasiassa menee.²⁰⁰

Lakiosajärjestelmä saattaa aiheuttaa problematiikkaa myös silloin, kun perittävä on tehnyt puolisonsa hyväksi omistusoikeustestamentin, jolla puoliso saa omistuksen omaisuuteen. Jos lakiosaan ei tällöin ole vedottu ensin kuolleen puolison kuoleman jälkeen, ei sitä ole mahdollista enää tehdä silloin, kun aikaa on kulunut. Lakiosat tulee erikseen vaatia ja ne lasketaan sekä toteutetaan erikseen kummankin vanhemman jälkeen. Mainittakoon yhden epävarmuustekijän tulevan siitä, vaikka se yleensä perhepiirissä suunniteltu etukäteen onkin, että kenenkään ei ole pakko ottaa vastaan testamenttia. Tämä

¹⁹⁸ Kangas 2013: 482.

¹⁹⁹ Aarnio & Kangas 2012: 90.

²⁰⁰ Kolehmainen & Räbinä 2012: 71.

saattaa aiheuttaa sen, että testamentattu omaisuus menee taholle, jolle perittävä ei olisi sen alun alkaen halunnut menevän.²⁰¹

Perhepiirissä onkin suunnittelun yhteydessä suositeltavaa etukäteen keskustella asiasta ja jopa sopia asioista. Usein perhepiirissä tämä on varsin luontevaa, kun halutaan tehdä perintöverosuunnittelua. Näin voidaan todeta, että perhepiirissä testamentti voidaan jättää osittain tai kokonaan vastaanottamatta sovitusti, kun on tarkoitus esimerkiksi siirtää perintöä sukupolven yli (tätä käsitellään tutkielmassa tarkemmin myöhemmin). Muutoin testamentin vastaanottamatta jättämisistä voidaan pitää perhepiirin kesken melko harvinaisina toimina suunnittelun näkökulmasta.

Kirjallisesti laadittu testamentti otetaan yleensä lähes sellaisenaan huomioon perintöverotuksessa. Verotuksessa riittää, että jäännös testamentista liitetään perukirjaan.²⁰² Jos testamentti antaa saajalleen täyden omistusoikeuden, saaja maksaa perintöveroa täysimääräisesti, kun taas jos perittävä haluaa minimoida saajan perintöveron, mutta antaa hänelle mahdollisimman laajan käyttövapauden, kannattaa tällöin tehdä käyttöoikeustestamentti. Tällöin käyttöoikeudella siirrettävä omaisuus menee perittävän kuollessa perittäville ja hän saa omistusoikeuden. Itsessään hallintaoikeus on siis perintöverosta vapaa, kuten tutkielmassa on jo useaan kertaan todettu.²⁰³

Perinnönjättäjän on mahdollista laatia testamentin, jolla hän lisää saajien lukua esimerkiksi testamenttaamalla osan varoista suoraan lapsenlapsilleen. Samanaikaisesti perintöveron määrä laskee veron progressiivisuuden takia. Puronen kirjoittaa tulkitsevansa, että näin voidaan vapaasti menetellä, eikä siihen voida verotuksen näkökulmasta puuttua. Vaikka veronkiertonormia ei lähtökohtaisesti voida soveltaa testamenttiin, on mahdollista, että soveltaminen tulee joskus kysymykseen silloin, kun arvioidaan testamentin täytäntöönpanotoimia. Tämä erityisesti siinä tilanteessa, kun testamentin alkuperäinen sisältö on luopumisten tai muiden perillisten toimien tähden muuttunut todellisesti. Kuitenkin testamentin tulkinnassa tulee huomioida testamentin tekijän oletettu tahto ja sen

²⁰¹ Kolehmainen & Räbinä 2012: 71.

²⁰² Aarnio ym. 2016: 275-276.

²⁰³ Aarnio & Kangas 2015: 89.

toteuttaminen.²⁰⁴ Testamentilla on mahdollista vaikuttaa perintöveron määrään myös sukupolven ylityksellä. Tätä käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa (ks. alaluku 5.1.5).

Yhteenvedon omaisesti, todettakoon että testamentilla tehdyt perintöverosuunnittelun keinot ovat käytetyimpiä tilanteissa, joissa omaisuutta halutaan määrätä useammalle henkilölle, yleensä puolisolle ja perillisille. Toinen käytetty tilanne on pidättää hallintaoikeus joko itselleen tai määrätä se jollekin toiselle osapuolelle.

Testamentilla perittävä voi määrätä lisäksi siitä, että jokin osa tai koko omaisuus huomioidaan ennakkoperintönä, tai lahja arvostetaan vasta tulevaisuudessa (tietynä ajan-kohtana). Näillä toimenpiteillä testamentin avulla kuitenkin on mahdollisuus vaikuttaa perinnön verotukseen sekä myös siihen, kuinka perintö jakautuu perillisten kesken.

On myös muitakin keinoja vaikuttaa saajan tai saajien maksettavaksi tulevan perintöveron määrään, kuin testamenttisuunnittelu. On esimerkiksi mahdollista, että omaisuus siirretään sukupolven yli lapsenlapsille ja silti pysytään ensimmäisen perintöveroluokan piirissä. Tätä mahdollisuutta kuitenkin käytetään rajoitetusti, ja käsitellään tässä tutkimuksessa tarkemmin myöhemmin.²⁰⁵

²⁰⁴ Puronen 2015: 462.

²⁰⁵ Aarnio & Kangas 2015: 89.

6. LAHJA PERINTÖVEROSUUNNITTELUKEINONA

6.1. Lahja

Perintö- ja lahjaveroa koskevien muutosten jälkeen (vuonna 2017), muuttuivat osaltaan myös perintöverosuunnittelun keinot. Muutosten tarkoituksena oli osaltaan rohkaista siirtämään etenkin suuria omaisuuksia lahjoina jälkeläisille. Lahjan antaminen on käynyt houkuttelevaksi, koska lahjan verokohtelu on helläkätisempi kuin perinnön. Lahjojen suosimisen voidaan todeta alkavan pienistä lahjoista, kun lahjan ylärajaa nostettiin.²⁰⁶

Vapaaehtoisuus ja antajan lahjoitustahto (*animus donandi*) ovat lahjan subjektiivisia tunnusmerkkejä siviilioikeudessa.²⁰⁷ Lahjalla tarkoitetaan omaisuuden antamista vastikkeetta toiselle. Rintaperilliselle eli lahjan antajan jälkeläiselle tai tämän jälkeläiselle lahja muodostaa ennakkoperinnön, ellei ole nimenomaisesti erikseen määritelty, että lahjaa ei pidetä ennakkoperintönä.²⁰⁸ Ei voida pitää tavanomaisesta poikkeavana toimena, että ainakin arvokkaampaa lahjaa annettaessa lahjaan liitetään määräys, jonka mukaan lahjaa ei tule hänen jälkeensä pitää ennakkoperintönä.²⁰⁹

Lahjana saadusta omaisuudesta alkaa lahjaverovelvollisuus, kun henkilö on saanut lahjan haltuunsa (PerVL 20.1 §). Haltuunottona pidetään sitä, kun lahjoitus synnyttää oikeusvaikutukset myös suhteessa kolmansiin osapuoliin, esimerkiksi velkojiin.²¹⁰

Esimerkki 7. KHO 1981 II 611. ”Isä oli avannut poikansa nimiin säästökassatilin, jolle talletettujen varojen ilmoitettiin olevan pojan koulutusta varten. Säästökirja oli jäänyt isän haltuun. Tiliä ei käytetty ennen isän kuolemaa. Perintöverolautakunta lisäsi talletusvarat isän kuolinpesän varoihin. Lääninoikeus hylkäsi pojan valituksen, jossa oli vaadittu talletuksen verovapautta perintö- ja lahjaverolain 10 §:n 3 kohdan nojalla, koska talletusta ei ollut tehty sellaisin ehdoin, ettei pohjalla olisi ollut mahdollisuutta käyttää varoja muuhun kuin koulutuk-

²⁰⁶ Hallman 2016: 28-31.

²⁰⁷ Andersson 2006: 134.

²⁰⁸ Rehn 2008: 25.

²⁰⁹ Puroinen 2015: 465.

²¹⁰ Ossa 2009: 57.

seen. KHO katsoi, että huomioon ottaen lahjalupauslain 4 §:n säännökset oli luettava isän kuolinpesän varoihin ja lausui ei muutosta.

Todettakoon, että pelkkä lahjalupaus ei siis synnytä verovelkasuhdetta. Se kuitenkin synnyttää lahjanantajalle lupauksentäyttö velvollisuuden. Lahjansaajan tulee tehdä saamastaan lahjasta lahjaveroilmoitus (PerVL 27.1 §). Mikäli lahjasta ei tule suorittaa lahjaveroa PerVL 19 §:n nojalla, ei lahjaveroilmoitusta tarvitse tehdä, vaikka halutessaan sen voi tehdä oma-aloitteisesti.²¹¹

Lahjaverosuunnittelulla pyritään löytämään lain sallimalla tavalla mahdollisimman pienet veroseuraamukset. Yksinkertaisin tapa harjoittaa lahjaverosuunnittelua on toteuttaa ”sentin alle 5000 euroa” sääntö, jolloin lahjoitus voi olla mitä tahansa omaisuutta, kunhan se jää alle 5000 euron. Tässä alle 5000 euron lahjassa ei tule välttämättä olla kyseessä sukulaissuhde, jotta sen voi antaa verovapaasti.²¹²

Mikäli lahjan arvo on tasan 5000 euroa, tästä on seurauksena lahjaverotus. Lahjoituksia tehtäessä on muistettava myös kolmen vuoden yhteenlaskusääntö, eli tällaisen lahjoituksen (sentin alle 5000 euroa) voi antaa verovapaasti kolmen vuoden aikana. Toisin sanoen, kolmen vuoden aikana verovapaasti on mahdollista lahjoittaa 4999,99 euroa. Huomiota kannattaa kiinnittää myös siihen, että perintö- ja lahjaverolain mukaan eri antajilta saadut lahjat verotetaan erikseen, eli mikäli usealla lahjanantajalla on mahdollisuus antaa oma lahjansa, on mahdollista hyödyntää alle 5000 euron sääntöä jokaisen osalta, jolloin summat voivat muodostua suuriksi.²¹³

6.1.1. Ennakkoperintö

Ennakkoperinnöksi katsotaan perittävän eläessään rintaperilliselle antama huomattava lahja.²¹⁴ Perintö- ja lahjaverotuksessa ennakkoperintö on lahja ja sitä verotetaan ankaremmin kuin perintöä.²¹⁵ Ennakkoperintöä voidaan pitää hyvänä suunnittelukeinona

²¹¹ Ossa 2009: 57, 61.

²¹² Lindholm 2017: 45.

²¹³ Lindholm 2017: 45-48.

²¹⁴ Suojanen ym. 2015: 448.

²¹⁵ Norri 2017: 217.

niissä tilanteissa, joissa halutaan lahjoittaa omaisuutta vain yhdelle rintaperilliselle, huolehtien samalla että leskeksi jäävän aviopuolison asema ei heikkene oleellisesti. Lapsenlapselle annettua lahjaa ei lähtökohdan mukaan voida pitää ennakkoperintönä, jos lahjan saajan vanhempi on vielä elossa.²¹⁶

Perintöosan laskennassa lähtökohdana on ns. positiivinen ennakkoperintöolettama: perittävän antamaa lahjaa rintaperilliselle pidetään ennakkoperintönä ja sen arvo vähennetään rintaperillisen perinnöstä. Taustalla on ajatus, että perittävän pyrkimyksenä ei ole asettaa rintaperillisiä keskenään eriarvoiseen asemaan.²¹⁷

Ei ole tavanomaisesta poikkeavaa, että osa vanhemmista siirtää varoja lapsilleen, esimerkiksi antamalla omaisuutta ja/tai avustavat heitä muutoin rahallisesti. Juridisen terminologian mukaan ennakkoperintö on sellainen lahja, jonka perittävä antaa rintaperilliselle sekä siitä on laadittu lahjakirja. Lisäksi jos lahjoitettavan omaisuuden laatu sitä edellyttää, tehdään lahjasta myös lahjaveroilmoitus.²¹⁸

Omaisuuden myynti tai esimerkiksi käteisen rahan jättäminen perilliselle lienee olevan epäedullisempi tapa jättää perintöä. Esimerkiksi jos perinnönjättäjän omaisuudesta jää perilliselle vuosia sitten hankittu mökki, jonka arvo on vuosien aikana kasvanut, kannattanee se suoraan jättää silloin perintönä. Näin voidaan todeta olevan ainakin tilanteessa, jossa kyseessä on ensimmäiseen perintöveroluokkaan kuuluva perinnönsaaja. Esimerkkinä kymmenen vuotta perittävällä hallussa olleen omaisuuden myynti: myyntivoittoa laskettaessa hankintaolettaman avulla, on käteisenä saajalle annettu perintö epäedullinen siitä syystä, että veroseuraamukset tulevat yhteenlaskettuina korkeammiksi kuin lahjan antamisesta tai perimisestä koituneet veroseuraamukset.²¹⁹

Kysymys siitä, mikä ja minkä arvoiseksi ennakkoperinnöksi lahja katsotaan, on usein perintökaaren mukaan vaikeimmin tulkittavia seikkoja. Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä tarkastellen voidaan kuitenkin tehdä päätelmä, että siinä noudatetaan vas-

²¹⁶ Kolehmainen & Rabinä 2012: 229.

²¹⁷ Kolehmainen & Rabinä 2012: 229.

²¹⁸ Norri 2017: 228-229.

²¹⁹ Hallman 2016: 31.

taanottohetken arvoa, ilman indeksikorjausta, ellei asianhaarat anna aihetta toisenlaisen tuloksen päättelyyn.²²⁰

Jos perillisiä on enemmän kuin yksi, voi kysymykseen tulla asiasta määrääminen. Tällöin on suositeltavaa, että lahjakirjassa on asia mainittu. Tähän on yleensä kaksi mahdollisuutta: ensimmäisenä hinta voidaan jättää aikanaan (tulevaisuudessa) selvitettäväksi. Toiseksi perittävä voi määrätä, ettei lahjoitus ole ollenkaan pidettävä ennakolta saatuna perintönä. Näin ollen perittävä voi määrätä arvoksi käypää hintaa alemman arvon.²²¹

Lahjaa ei PK 6 luvun säännöksiä sovellettaessa pidetä ennakkoperintönä silloin, jos jokin rintaperillinen on saanut samaan aikaan saman suuruiset lahjat, eikä yleensä myöskään silloin, kun lahja on annettu ainoalle perilliselle.²²² Perintökaaren 7 luku puolestaan sisältää esimerkiksi testamenttiin rinnastettavaa lahjaa ja suosiolahjaa koskevat määräykset. Nämä vaikuttavat pelkästään lakiosan määrään.²²³

Lahja, jota pidetään ennakkoperintönä, otetaan huomioon perintöverotuksessa riippumatta siitä, kuinka kauan lahjan antamisesta on mennyt aikaa. Mikäli lahjoitushetkestä on kulunut aikaa kauan, omaisuuden arvo on perittävänsä kuollessa usein erisuuruinen kuin aikanaan se on ollut lahjoitushetkellä. Lahjansaaja on myös voinut tässä välissä hankkia lahjana saadun omaisuuden tilalle muuta omaisuutta. Ennakkoperintönä huomioon otettavana määräksi katsotaan kuitenkin lahjaksi saadun omaisuuden lahjoitushetken mukainen arvo.²²⁴

Esimerkki 8. ”X on kuollut vuonna 2016. Hänen jäämistönsä arvo on 200 000 euroa. X on tehnyt testamentin, jolla on määrännyt koko omaisuutensa menevän veljenpojalleen Y:lle, jolle on myös ennen kuolemaansa antanut vuonna 2014 lahjaksi 100 000 euron arvoisen osakehuoneiston. Y on aikoinaan maksanut osakkeista lahjaveroa tuolloin voimassa olleen verotaulukon mukaisesti.

²²⁰ Norri 2017: 222.

²²¹ Norri 2017: 222-223.

²²² Aarnio ym. 2016: 271.

²²³ Kolehmainen & Rabinä 2012: 225-229.

²²⁴ Aarnio ym. 2016: 271.

Y:n lahjaksi saamaa osakehuoneistoa ei pidetä ennakkoperintönä, koska hän ei ole X:n rintaperillinen. X:n kuollessa on kuitenkin kulunut vähemmän kuin kolme vuotta hetkestä, jona X antoi Y:lle osakehuoneiston lahjaksi, jolloin huoneiston arvo otetaan huomioon, kun määrätään perintöveroa.

Y:lle määrätään perintövero 300 000 eurosta (200 000 euroa + 100 000 euroa). Perintöveron määrä tämän suuruisesta summasta on 88 900 euroa. Tästä määrästä vähennetään perintöverotusta toimitettaessa aiemmin maksetun lahjaveron määrä, jolloin maksettavaksi perintöveron summaksi tulee 61 620 euroa (88 900 euroa – 27 280 euroa).²²⁵

Todetaan siis, että perintöverosta voidaan vähentää pelkästään jo maksettu lahjaveroa. Jos lahjaverotusta ei olisi aikanaan toimitettu, ei veroa olisi voitu vähentää.²²⁶

6.1.2. Suosiolahja

Suosiolahjaa voidaan luonnehtia tietyllä tavalla ennakkoperinnön kääntöpuoleksi.²²⁷ Suosiolahjalla tarkoitetaan sellaista lahjaa, jolla ilmeisesti on ollut pyrkimyksenä suosia lahjan saajaa lakiosaan oikeutetun perillisen vahingoksi. Kun perittävä lahjoittaa omaisuuttaan yhdelle perilliselle sivuuttaen muut perilliset, tämä viestii usein suosimistar koituksesta.²²⁸

Suosiolahjaksi voidaan katsoa sekä vastikkeeton luovutus että lahjanluontoinen kauppa. Mikäli edunsaaja suorittaa saamastaan edusta täyden vastikkeen, ei kyseessä ole suosiolahja. Mikäli luovutus on ollut osaksi vastikkeellinen, tällöin vastike vähennetään omaisuuden käyvästä arvosta suosiolahjan määrään arviointihetkellä. Suosimista voi siis olla vain vastikkeeton osuus, kuten ennakkoperintönäkin voi tulla huomioiduksi vain se luovutuksen osa, josta ei ole maksettu kauppahintaa.²²⁹

Esimerkki 9. KKO 1964 II 22. ”A oli vähän ennen kuolemaansa myynyt yhdelle rintaperillisistään, B:lle, omistamansa kiinteistöosuudet. Samalla kun kahden

²²⁵ Aarnio ym. 2016: 273.

²²⁶ Aarnio ym. 2016: 273.

²²⁷ Puronen 2015: 276.

²²⁸ Kangas 2018: 458.

²²⁹ Kangas 2018: 458-459.

muun perillisen C:n ja D:n B:tä vastaan nostama kanne hylättiin, mikäli sillä oli vaadittu kiinteistönkaupan julistamista mitättömäksi mm. sillä perusteella, että A oli kaupan tehdessään ollut oikeustoimikelvoton, todettiin, että tuo kauppa oli ollut sellainen lahja, jolla ilmeisesti oli tarkoitettu suosia B:tä C:n ja D:n vahingoksi, sekä määrättiin B:n suorittamaan C:lle ja D:lle lakiosan täydennystä. Äänestys.”

Perintöverosuunnittelun näkökulmasta suosiolahja aiheuttaa monesti ongelmia. On vaikeaa etuajassa selvittää, millainen vastike on riittävä, joka estäisi yllättävät lakiosan täydennysvastuut. Löyhänlaisena lähtökohtana on pidetty 2/3 rajaa. Lähtökohtana oikeuskäytännössä on KKO:n päätöksiä tarkasteltaessa, että vastikkeeton tai selkeästi alihintainen luovutus on viittaus suosimistarkoitukseen ja sitä kautta suosiolahjaan (ks. KKO 1958 II 118 ja KKO 1964 II 22).²³⁰

Testamenttiin rinnastuvaa lahjaa ei käsitellä tässä tutkielmassa tarkemmin, vaikka se suunnittelun näkökulmasta luokin vapaampia tapoja toteuttaa suunnittelua. Testamenttiin rinnastuvaa lahjaa ei kuitenkaan ole mahdollista antaa rintaperilliseen, vaan ainoastaan suosiolahjasäännöksen piiriin kuulumaton henkilö. Tästä syystä sitä ei ole olennaisesti käsitellä tässä perhepiirin suunnittelukeinoja käsittelevässä tutkielmassa.²³¹

6.1.3. Oikeuden pidättäminen lahjaan

Hallintaoikeus on mahdollista pidättää lahjasta. Luonnollinen henkilö voi lahjoittaa henkilökohtaista omaisuuttaan, useasti kysymyksessä voidaan sanoa olevan kesämökin tai asunnon lahjoittaminen. Lahjansaajan tulee ilmoittaa Verohallinnolle, että lahjaan on pidätetty hallintaoikeus. Verohallinto laskee hallintaoikeudelle kaavamaisen arvon ja vähentää tämän lahjan arvosta. Tämä hallintaoikeusvähennys pienentää lahjaveron määrää.²³²

Määrä- tai elinaikaiset hallintaoikeudet ovat melko yleisessä käytössä, kun puhutaan lahjaveron- ja perintöverosuunnittelusta. Usein tällaiset hallintaoikeudet liittyvät asunto-

²³⁰ Kolehmainen & Räbinä 2012: 270.

²³¹ Kolehmainen & Räbinä 2012: 275.

²³² Verohallinto 2018d

jen ja kesämökkien lahjoituksiin, tyypillisesti tilanteissa, joissa vanhemmat haluavat elinaikaan lahjoittaa omaisuuttaan lapsilleen perintö- ja lahjaveron minimoimiseksi pidättämällä samalla itselleen elinikäisen hallintaoikeuden.²³³

Tällaisissa järjestelyissä on syytä kuitenkin olla siinä mielessä tarkkana ja tiedostaa se, että hallintaoikeus pysyy tällöin alkuperäisellä omistajalla, eli virallisesti mitään hallintaoikeuden lahjoitusta ei tapahdu. Lahjansaajalle asunnon arvo muodostuu tällä menetelmällä kuitenkin pienemmäksi, koska sitä rasittaa toisen henkilön hallintaoikeus ja lahjansaajan mahdollisuus asunnon käyttöön on rajallista. Verottaja huomioi tämän pienempänä lahjaveron määränä.²³⁴

Kun käytetään määrä- tai elinikäistä hallintaoikeutta lahjaverosuunnittelussa, ei tällöin pidä unohtaa hallintaoikeuden vaikutusta moniin muihin veroihin. Mikäli kokonaiskuva lahjoituksen suhteen ei oteta huomioon, voi hallintaoikeus tuottaa muissa veroissa ikäviäkin yllätyksiä.²³⁵

Tällainen oikeuden pidättäminen tulee perhepiirissä usein esille esimerkiksi siinä, jos vanhemmat haluavat lahjoittaa perilliselle vaikkapa kesämökkinsä. Ei ole normaalista poikkeavaa, että tällöin vanhemmat pidättävät itselleen hallintaoikeuden lahjaan. Tämä on verosuunnittelullisesti edullinen siis siinä mielessä, että hallintaoikeuden arvon voi vähentää kohteen käyvästä arvosta. Lahjaveron määrä pienenee tällöin.

Jos lahjoitus pilkotaan, eli esimerkiksi toiselle saajalle annetaan hallintaoikeus lahjaan ja toiselle omistusoikeus lahjaan, ei tällöin hallintaoikeuden saaja lain mukaan ole verovelvollinen hallintaoikeudestaan. Lähtökohtana on lahjaverottomuus ja se perustuu säännökseen ”lahjaveroa ei suoriteta lahjana saadusta elinkautisesta nautintaoikeudesta, eläkkeestä taikka muusta elinkaudeksi tai määrävuosiksi jollekin lahjana annetusta etuudesta”.²³⁶

²³³ Lindholm 2017: 80.

²³⁴ Lindholm 2017: 80.

²³⁵ Lindholm 2017: 89.

²³⁶ Lindholm 2017: 89.

Hallintaoikeutta voi lahjoittaa myös toisinpäin edellisesti; että omaisuuden omistusoikeuden lahjoitetaan toiselle ja samaan aikaan hallintaoikeus toiselle. Yleinen tilanne puolisoitten välillä on, että lahjanantaja-puoliso jättää hallintaoikeuden esimerkiksi yksin omistamaansa kesämökkiin itselleen. Tämän lisäksi hän jättää hallintaoikeuden aviopuolisolleen, joka ei lahjanantaja siis varsinaisesti ole. Verohyötyä tästä järjestelystä saadaan erityisesti silloin, jos ei-omistava aviopuoliso on nuorempi, sillä hallintaoikeuden arvo arvostetaan silloin suuremmaksi. Se nimittäin lasketaan koko kohteeseen nuoremman henkilön mukaan. Tällä keinolla samalla turvataan ei-omistavan puolison käyttöoikeutta mökkiin, mikäli hän sattuisi jäämään leskeksi.²³⁷

Hallintaoikeuden pidättäminen saattaa lukkiuttaa omaisuuden myöhemmän myynnin jopa hallintaoikeuden haltijan kuolemaan asti. Hallintaoikeutta ei voida poistaa, ellei haltija anna siihen suostumusta. Toisaalta vaikka suostumus saataisiinkin, niin hallintaoikeuden poistamisesta aiheutuvat veroseuraamukset voivat tulla kysymykseen ja yllättää. Omaisuuden, johon hallintaoikeus on pidätetty, myynti ei myöskään onnistu ilman hallintaoikeuden haltijan suostumusta.²³⁸

Hallintaoikeudesta on perintöverosuunnittelussa hyötyä, jos ajatellaan vaikkapa sellaista tilannetta, jossa iäkkäällä leskellä on omistuksessa arvokkaita vuokrattuja sijoitushuoneistoja. Mikäli leskellä olisi kaksi 50-vuotiasta lasta: esimerkiksi poika, jolla olisi kolme lasta ja vaikkapa tytär, jolla ei olisi lapsia. Todennäköisenä tilanteena voimme pitää sitä, että leski kuolee ensin. Mikäli ei olisi tehty minkäänlaista järjestelyä, perheettömän tyttären maksettavaksi tulisi perintöverot äitinsä jälkeen I veroluokan mukaisesti. Kun tytär kuolee, hänet todennäköisesti perii II veroluokassa oleva veli tai sijaantulo – perillinen (veljen lapsi).²³⁹

Kuitenkin vaihtoehtoisesti edellisen osalta voidaan esittää, että lesken olisi mahdollista eläessään tehdessä lahjoitus, jossa hän luovuttaa huoneistoihin omistusoikeuden veljensille ja elinikäisen hallintaoikeuden samaan aikaan tyttärelle, tyttärelle muodostuu

²³⁷ Lindholm 2017: 81.

²³⁸ Lehtinen 2012.

²³⁹ Lindholm 2017: 82.

vuokratuloja. Lisäksi II veroluokan perintöveroja ei muodostuisi ollenkaan maksettavaksi ja veljenlasten lahjaverot ovat huomattavasti pienemmät.²⁴⁰

Esimerkki 10. Elinikäinen pidätys hallintaoikeudesta: ”X lahjoittaa pojalleen Y:lle kesämökkikiinteistön, jonka arvo on 300 000 euroa. X on antamishetkellä 75-vuotias. X pidättää itselleen hallintaoikeuden kesämökkikiinteistöön.

Hallintaoikeuden arvo on ikäkerroin 6 x tuottokerroin 3 % x käypä arvo 300 000 euroa = 54 000 euroa. Hallintaoikeuden arvo vähennetään lahjan käyvästä arvosta. Näin saadaan lahjan verotettava arvo lahjaverotuksessa.

Verotettava määrä on 300 000 euroa – 54 000 euroa = 246 000 euroa. Vero 246 000 euron lahjasta 1. veroluokassa vuonna 2018 on 29 000 euroa”.²⁴¹

6.1.4. Lahjaluonteinen kauppa

PerVL 18.3 §:ssä on olemassa säännös lahjaluonteisista luovutustoimista. Tämän perusteella jos sovittu vastike on enintään $\frac{3}{4}$ käyvästä hinnasta, katsotaan käyvän hinnan ja vastikkeen välinen ero lahjaksi.²⁴² Omaisuuden myymistä läheiselle henkilölle käypää hintaa edullisempaan hintaan voidaan pitää tietyllä tavoin perintöverosuunnitteluna. Kun omaisuutta myydään lahjaluonteisesti, voi hallintaoikeuden pidättää samalla tavalla itsellään. Hallintaoikeuden ollessa elinikäinen, se laskee kohteen arvoa. Seuraavassa tarkastellaan hieman sitä, milloin kauppaan liittyy verotusta.

Verohallinto soveltaa sääntöä, jonka perusteella lahjaluontoista, toisin sanoen *alihintais- ta kauppaa*, ei veroteta lahjana, sillä omaisuudesta annettu vastike on yli 75 prosenttia omaisuuden käyvästä arvosta.²⁴³

Kun ratkaistaan verokohtelun kysymyksiä lahjan ja lahjanluonteisen kaupan osalta, on selvitettävä ensiksi, mitä vero-oikeudellisella lahjalla tosiasiallisesti tarkoitetaan. Lahjan käsitettä ei siis ole perintö- ja lahjaverolaissa määritelty, kuten aiemmin on tullut ilmi.

²⁴⁰ Lindholm 2017: 82.

²⁴¹ Verohallinto 2018e

²⁴² Ossa 2009: 62.

²⁴³ Rehn 2008: 75.

Kyseisessä laissa kuitenkin samaan aikaan melko yksiselitteinen säännös lahjanluontoisista luovutustoimista.²⁴⁴

PerVL 18.3 §:n säännöstä voidaan jossain määrin pitää ristiriidassa antajan lahjoitustahdon ja lahjaluontoisten kauppojen eli kauppai- tai vaihtosopimusten kanssa. Näiden ehtoista ilmenee, että sovittu vastike on enintään kolme neljäsosaa käyvästä hinnasta. Tällöin on käyvän hinnan ja vastikkeen välinen ero katsottava lahjaksi.²⁴⁵

Lahjaluontoisessa kaupassa tulee ottaa huomioon mahdolliset kaupasta koituvat myyntivoittoseuraamukset. Tuloverolaissa on erillinen säännös hankintamenon määrittämisestä lahjanluontoisessa kaupassa. Tämän mukaan, jos omaisuus on luovutettu käypää arvoa alempaan hintaan tavalla, jossa on kyseessä lahjaluontoinen kauppa, jaetaan luovutus maksetun kauppahinnan ja käyvän arvon perusteella vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan. Vastikkeellisesti luovutetun osuuden hankintamenoksi tulkitaan tähän kohdistuva osa omaisuuden hankintamenosta.²⁴⁶

Esimerkki 11. Henkilö X myy 200 000 euron arvoisen kiinteistön Y:lle 140 000 eurolla. Koska kauppahinta on vain 70 prosenttia käyvästä arvosta, kauppahinnan ja käyvän arvon välinen erotus, siis 60 000 euroa, katsotaan Y:n saamaksi lahjaksi.²⁴⁷

75 % sääntöä on käytössä pidetty siitä syystä, että myös Verohallinnolla on tiedossa se tosiseikka, että käyvän arvon määrittäminen on haastavaa. Sukupolvenvaihdoksessa käytetään samankaltaista sääntöä, erotuksena, että vastikkeen täytyy täyttää 50 prosenttia käyvästä arvosta. Mikäli käyvän hinnan suhteen on epävarmuutta, kannattaa Verohallinnolta hakea ennakkoratkaisua asiaan.²⁴⁸

²⁴⁴ Ossa 2007: 159.

²⁴⁵ Andersson 2006: 134.

²⁴⁶ Ossa 2007: 159.

²⁴⁷ Ossa 2007: 159.

²⁴⁸ Rehn 2008: 75-77.

Esimerkki 12. KKO 2010:57. ”Kun perittävä oli myynyt lapsenlapselleen asunto-osakkeen puoleen hintaan sen käyvistä arvosta, luovutukseen voivat tulla sovellettavaksi ennakkoperintöä koskevat säännökset.”

6.1.5. Sukupolvenylitys

Sukupolvenylitystä sivuttiin jo aiemmin, kun tutkielmassa käsiteltiin tehokasta ja tehontonta testamentista luopumista. Tässä alaluvussa keskitytään erityisesti sukupolvenylitykseen tilanteissa, joissa annetaan ennakkoperintöä.

”Sukupolvenylitys tarkoittaa usein sitä, että perillisen jälkeläiselle luovutetaan perintöä ”ennakkoperintönä” ja ”oikea perillinen” luopuu omasta perintöosastaan. Käytännössä tämä siis vaatii sopimuksen, että rintaperillisen perintöosasta vähennetään se, mitä isovanhempi antaa lapsenlapselleen. On lisäksi vielä säädetty niin, että lakiosaperillisen perinnöstä luopuminen on pätevä vain seuraavissa tilanteissa, kun:

- hän,
- hänen puolisonsa testamentin nojalla tai
- hänen jälkeläisensä lain tai testamentin nojalla saa lakiosaa vastaavan osuuden”.²⁴⁹

Yleensä tulkinnallista ongelmaa ei kuitenkaan ole, sillä yleensä perhepiirissä varsinainen perillinen itse tietää omaisuuden siirtämistä sukupolven yli hänen lapselleen ja itse luopuu perinnöstään. Onkin luonnollista, että tällaisia järjestelyitä tehdään perhepiirissä täydessä yhteisymmärryksessä ja omine tarkoituksineen.²⁵⁰

Sukupolvenylityksen voi järjestää esimerkiksi suoralla lahjalla lapsenlapselle, jolloin lahjan saajaksi määritellään lapsen sijaan lapsenlapsi. Lapsenlapsi ei kuitenkaan ole perillinen niin kauan kuin lapsi elää, jolloin lapsenlapselle annettukaan ei ole ennakkoperintöä. Mutta kun tarkoituksena on sopia, että lapsenlapselle annettu osa on lapsen perintöosaa, kannattaa lauseeksi mainita, että mikäli lapsi vaatii lakiosaa, tulee lapsenlapselle annettu lahja vähentää tämän lakiosasta. Lahjakirjaan tulee ottaa myös lapsen hyväksyminen, jossa hän luopuu perintö- ja lakiosasta siltä osalta kuin lapsi lahjakirjallaan

²⁴⁹ Norri 2017: 250.

²⁵⁰ Norri 2017: 250.

saa vanhemmalta omaisuutta. Lienee varmintä tehdä tällaisessa tilanteessa kuitenkin testamentti.²⁵¹

Toisena suunnittelukeinona voidaan pitää perinnönjättäjän lahjan antamista lapsenlapselle, mutta hallinnan antamista lapselle. Tällaista voidaan käyttää esimerkiksi tilanteessa, kun lapsi on vielä kovin nuori, mutta asia halutaan jo järjestää. Lahjakirjaan tulee mainita, kenelle lahjoitus tehdään, omistuksen siirto sekä hallintaoikeuteen liittyvä ehto, esimerkiksi että lapsen hallintaoikeus säilyy, kunnes lapsenlapsi täyttää 25-vuotta, jolloin hallinnan saa lapsenlapsi.²⁵²

Näiden lisäksi sukupolvenylitys voidaan tehdä käyttäen testamenttia, joka tietyissä tilanteissa lienee myös varmin tapa siirtää omaisuutta sukupolvenyli. Sukupolvenylitystä tehtäessä testamentilla, omaisuus jää testamentintekijälle hänen elinajakseen. Testamentilla voidaan määrätä esimerkiksi koko omaisuuden menemisestä lapsenlapsille siten, kun laki perimysjärjestyksestä säättää. Lapsilla on luonnollisesti oikeus lakiosaansa, mutta mikäli he eivät sitä vaadi, kaikki omaisuus siirtyy lapsenlapsille.²⁵³

Esimerkki 13. KKO 1997:156. ”Perittävä oli tehnyt testamentin, jonka mukaan puolet hänen omaisuudestaan meni hänen elossa olevan poikansa A:n lapsille tasaosuuksin ja puolet hänen kuolleen poikansa B:n lapsille tasaosuuksin. A oli hyväksynyt testamentin perittävän kuoltua. B:n lapset väittivät perittävän antaneen testamentin teon jälkeen A:lle ennakkoperintöä myymällä hänelle kiinteistön käypää arvoa alemmasta hinnasta ja perintökaaren 6 luvun 1 §:n ja 8 §:n 1 momentin perusteella vaativat ennakon vähentämistä A:n lasten osuudesta.”

KKO lausui seuraavasti: ”Yleensä voidaan lähteä siitä, että jos testamentin tekijä haluaa, että hänen ennakkona antamansa omaisuus on otettava huomioon testamentin saajalle tulevan omaisuuden vähennyksenä, testamentintekijä ottaa testamenttia laatiessaan huomioon ne ennakkoluovutukset, jotka hän on jo tehnyt. Samoin voidaan ainakin lähtökohtaisesti otaksua, että jos testamentin tekijä testamentin tekemisen jälkeen tekee sellaisia ennakkoluovutuksia, joilla hän on halunnut olevan vaikutusta testamentin saajille tuleviin osuuksiin, hän tarvittaessa

²⁵¹ Norri 2017: 251.

²⁵² Norri 2017: 251.

²⁵³ Norri 2017: 256-257.

muuttaa testamenttia siten, että luovutukset tulevat testamentissa huomioon otetuiksi.”

KKO otti tapauksessa periaatteellisen kannan siihen, mistä ”yleensä voidaan lähteä” eli mitä ”ainakin lähtökohtaisesti voidaan otaksua”, seuraavasti: Kun ”ei ole nimenomaisia määräyksiä siitä, että testamentinsaajille tulevasta omaisuudesta olisi tehtävä vähennyksiä tehtyjen ennakkoluovutusten johdosta”, ”ei ole tehtävä vähennystä”. Se on luonnollinen otaksuma”.²⁵⁴

Voidaan siis todeta, että lähtökohtaisesti sukupolvenvaihdosluovutus vähennetään ainoastaan tilanteissa, joissa perittävä on siten ilmaissut. Vähentämisellä tarkoitetaan perinnön lukemista osaksi perintöä. Mikäli on tehty testamentti ja ennen tämän tekemistä annettu omaisuus vähennetään ainoastaan, jos testamentissa niin on määrätty tai muutoin ilmaistu.²⁵⁵

6.2. Yhteenvedo ennakkoperinnön verokohtelusta

Lahja on käytetyimpiä suunnittelukeinoja ja sen avulla tietty omaisuuserä saadaan siirrettyä varmasti halutulle taholle. Tässä mielessä lahja on siis varmempi vaihtoehto, kuin testamentti tietyissä tilanteissa.²⁵⁶ Lahjoihin sovelletaan erillisiä lahjaverosteikkoja sukulaisuussuhteen etäisyyden perusteella, jotka esiteltiin tämän tutkielman luvussa 4.²⁵⁷

Lahjojen verotuksen voi käsittää niin toimimaan sellaisenaan tai/sekä sen voi käsittää olevan perintöverotusta täydentävä veromuoto. Lahjana saatujen omaisuuksien verottamisella pienennetään motiivia muuntaa perintöjä verottomiksi lahjoiksi. Toisin sanoen ilman lahjaveroa monessa tilanteessa syntyisi motiivi luovuttaa koko omaisuus lahjana juuri ennen perinnönjättäjän kuolemaa.²⁵⁸

Jotta oikeustoimessa on mahdollista olla kysymys ennakkoperinnöstä, suosiolahjasta tai testamenttiin rinnastuvasta lahjasta, tulee oikeustoimen olla lahjanluontoinen. Lahjan-

²⁵⁴ Norri 2017: 242.

²⁵⁵ Norri 2017: 242.

²⁵⁶ Kolehmainen & Räbinä 2012: 226.

²⁵⁷ Suojanen ym. 2015: 484.

²⁵⁸ Ropponen 2015.

luontoisuutta määriteltäessä arvioinnin keinona käytetään käypää arvoa, joka on omaisuudesta todennäköisintä todellista kauppahintaa, esimerkiksi jos myydään esine vapaaehtoisella kaupalla.²⁵⁹ Edellä mainituissa lahjoissa (ennakkoperintö, testamenttiin rinnastettava lahja sekä suosiolahja) on kysymys myös lahjasta, ja ne siis ovat lahjavero­säännösten alaisia.²⁶⁰

Lahjavero­velvollisuus alkaa siitä, kun lahjansaaja saa lahjan haltuunsa. Poikkeuksena on tilanne, jossa vanhemmat antavat veronalaisen lahjan alaikäiselle rintaperilliselle. Lapsen vero­velvollisuus alkaa, kun lahjoitus on tehty.²⁶¹

Koska ennakkoperintö on huomattava lahja, tulee siitä tehdä lahjavero­ilmoitus verotta­jalle kolmen kuukauden kuluessa.²⁶² Lahjan avulla haluttu omaisuuden erä saadaan siirrettyä halutulle taholle joskus testamenttia varmemmin. Oikein suunnitellulla ja toteute­ tulla lahjoituksella on mahdollista myös halutessa suosia yhtä rintaperillistä muiden la­ kiosaperillisten sijaan.²⁶³

Lakiosajärjestelmä lähtökohtaisesti kuitenkin asettaa tällaiselle toiminnalle tietyt rajat turvatakseen jokaisen rintaperillisen asemaa. Huomion arvoista kuitenkin on, että mikäli lahjoitus tehdään riittävän ajoissa, saattaa sen avulla kuitenkin olla mahdollista tehdä muiden rintaperillisten osuus tyhjäksi jopa kokonaan.²⁶⁴

Käytännössä katsoen yleistyneenä menettelynä on toimi, jossa lahjanantaja pidättää lahjoittamaansa omaisuuden elinikäisen käyttö- eli hallintaoikeuden. Käyttöoikeus luo ve­ rorasitusta lahjansaajan omistusoikeudelle, joten tällöin hän saa huojennusta lahjaveron määrästä. Verohuojennus on sitä suurempi, mitä nuorempi on käyttöoikeuden itselleen pidättänyt lahjanantaja. Huojennus lasketaan käyttämällä perintö- ja lahjavero­laisia sää­ dettyjä ikäkertoimia, joita käsiteltiin tässä tutkielmassa luvussa 4.²⁶⁵

²⁵⁹ Kolehmainen & Räbinä 2012: 226.

²⁶⁰ Suojanen ym. 2015: 485.

²⁶¹ Suojanen ym. 2015: 485.

²⁶² Suojanen ym. 2015: 449.

²⁶³ Kolehmainen & Räbinä 2012: 225.

²⁶⁴ Kolehmainen & Räbinä 2012: 225.

²⁶⁵ Suojanen ym. 2015: 486.

Verosuunnittelulla pyritään löytämään lain sallimalla tavalla mahdollisimman pienet veroseuraamukset. Yksinkertaisin tapa, etenkin pienemmissä varallisuuksissa, on harjoittaa lahjaverosuunnittelua toteuttamalla ”sentin alle 5000 euroa” sääntöä, jolloin lahjoitettava voi olla mitä tahansa omaisuutta, kunhan se jää alle 5000 euron 3 vuoden aikana. Mikäli lahjan arvo on tasan 5000 euroa tai yli, tästä on seurauksena lahjaveroitus.²⁶⁶

Jos kyseessä on kiinteä omaisuus, kuten kesämökki, tämän osalta määräosaisia alle 5000 euron lahjoituksia hankaloittaa kiinteän omaisuuden määrämuotovaatimukset kaupanvahvistajineen. Tämän muotomääräyksen voi kiertää ottamalla lahjan kohteeksi vain määräosa kesämökkirakennuksesta. Tällöin maapohja jää vielä lahjanantajalle. Tällaiset lahjoitukset on kuitenkin syytä dokumentoida tarkasti ja saatettava ne viipymättä verottajan tietoon. Mikäli kesämökki on vuokramaalla, ei ongelmaa kaupanvahvistajan osalta ole ollenkaan.²⁶⁷

Perintö- ja lahjaverolaissa määritellään, että eri antajilta saadut lahjat verotetaan erikseen. Eli useampi lahjanantaja voi erikseen antaa verovapaasti lahjan, kunhan siinä noudatetaan ”sentti alle 5000 euron sääntöä”. Näin ollen lahjan kokonaissummat voivat muodostua toisinaan melko suuriksi.²⁶⁸

²⁶⁶ Lindholm 2017: 45.

²⁶⁷ Lindholm 2017: 45.

²⁶⁸ Lindholm 2017: 47-48.

7. PERINTÖVEROSUUNNITTELUN JA VERONKIERRON VÄLINEN RAJANVETO

7.1. Perintöverosuunnittelun luonnehdinta ja huomioitavat seikat

Perintöverosuunnitteluun liittyy seikkoja, joista on hyvä olla ajan tasalla, kun valikoi omaan tilanteeseen sopivinta vaihtoehtoa.²⁶⁹ Tästä syystä viimeisessä luvussa on tarkoituksena tuoda esiin perintöverosuunnittelun sekä veronkierron välistä eroa. Todettakoon, että verosuunnittelu on sallittua toimintaa lain sallimissa rajoissa siinä, kun taas veronkiertoa ei voida vero-oikeudellisesti pitää hyväksyttävänä toimintana.

Perintöverosuunnittelussa, kuten verosuunnittelussa ylipäänsäkin, voidaan kuvailla olevan kyse siitä, että selvitetään eri toimintavaihtoehtojen veroseuraamukset ja ne otetaan huomioon vaihtoehtojen edullisuusvertailussa ennen omiin toimiin ryhtymistä.²⁷⁰ Verosuunnittelun tarkoituksena on ennakoida asetettujen tavoitteiden veroseuraamukset, jonka jälkeen näistä valitaan taloudellisesti järkevin, eli edullisin vaihtoehto. Verosuunnittelua tehtäessä tulee huomioida, että siihen liittyy myös runsaasti riskejä. Huomiota otettavimpana riskinä mainittakoon soveltamisriskit.²⁷¹

Kari S. Tikka käyttää termiä veron minimointi, joka on läheisessä suhteessa verosuunnitteluun. Veron minimoinnilla tarkoitetaan niitä verovelvollisen toimenpiteitä, joiden ainoa motiivi on saavuttaa veroetua itselle. Voidaan todeta, että useasti tavoitteena on myös vapautua lopullisesti jostain tietyistä laskelmallisesta veroerästä, mutta minimoinnilla voidaan pyrkiä myös siihen, että omaisuuserän verottaminen siirtyy myöhäisempään ajankohtaan.²⁷²

Veron kiertämisen käsitettä tarkasteltaessa, tulee rajanveto tehdä kahteen muuhun käsitteeseen: verosuunnitteluun ja verovilppiin. Kyseiset käsitteet ovat merkityksellisiä siitä syystä, että ne sisältävät rajanvedon vero-oikeudellisesti hyväksyttävän verosuunnittelun

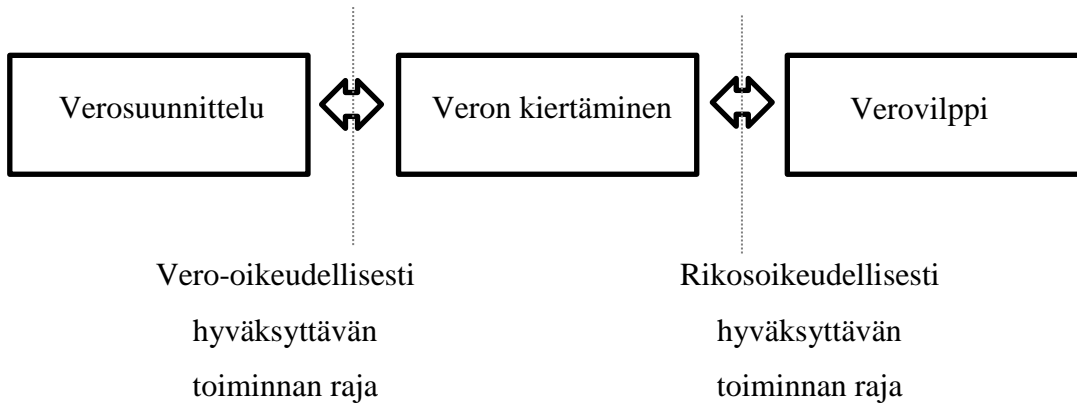
²⁶⁹ Puronen 2009: 29.

²⁷⁰ Knuutinen 2012: 4.

²⁷¹ Ossa 2009: 15.

²⁷² Tikka 1972: 26.

ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välillä. Edellä mainittujen kolmen käsitteen välistä eroja voidaan helpoiten havainnollistaa seuraavan kuvion avulla.²⁷³

Kuvio 1. Verosuunnittelu, veronkiertäminen ja verovilppi (Räbinä ym. 2017: 83.)

Näiden kolmen käsitteen välinen ero on luonnollisesti siis tärkeää tiedostaa, kun ryhdytään tekemään verosuunnittelullisia toimenpiteitä. Verosuunnittelua voidaan luonnehtia lailliseksi, lainmahdollistamaksi toiminnaksi. Toisin sanoen se on toimintaa vero-oikeudellisten normien asettamien rajojen sisällä. Verosuunnittelussa verovelvollinen selvittää eri toimintavaihtoehtojen veroseuraukset, jonka jälkeen ne pystytään ottamaan huomioon, kun näihin toimiin ryhdytään. Veron minimoinnilla taas tarkoitetaan toimia, joiden hallitsevana motiivina on veroetujen saavutus. Jos tässä onnistutaan, kyseessä on siis veron säästäminen. Jo aiemmin esitetyllä veron minimoimisella (hyväksyttävällä sellaisella) voidaan katsoa tarkoitettavan samaa asiaa, kuin hyväksyttävällä verosuunnittelulla. Veron kiertäminen ei vero-oikeudellisesti ole hyväksyttävää.²⁷⁴

Verovilpillä tarkoitetaan toimintaa, joilla pyritään vapautumaan verosta lainvastaisin keinoin sen jälkeen, kun abstraktisen verovelan synnyttäneet tosiseikat on toteutunut. Esimerkiksi jos verovelvollinen antaa tietoisesti, tahallisesti, väärän veroilmoituksen, esimerkiksi lahjaveroa ilmoittaessaan, on kyseessä sekä vero-oikeudellisesti että jopa rikosoikeudellisesti lainvastainen menettely.²⁷⁵

²⁷³ Räbinä, Myrsky & Myllymäki 2017: 82-83.

²⁷⁴ Räbinä ym. 2017: 83.

²⁷⁵ Räbinä ym. 2017: 87.

Verovelvollisen etsiessä sopivinta ratkaisua omaan tilanteeseensa verotuksen suhteen, hän joutuu aina soveltamaan verolakia. Perintöverosuunnittelun osalta suunnittelua tehtäessä joudutaan punnitsemaan myös lakeja siviilioikeuden puolelta. Soveltamisesta on tietenkin riskinsä, koska soveltamiskäytäntöä ei ole mahdollista ennustaa, joten halutut veroedut voivat jäädä saavuttamatta suunnittelusta huolimatta.²⁷⁶

Perintö- ja lahjaverosuunnittelussa tulee tiedostaa, että siihen kuuluu aina tulkinnanvaraisuutta. Veroviranomaisen toimet eivät ole aina yksiselitteisiä tai ennustettavissakaan erinäisistä syistä johtuen. Perintö- ja lahjaverolaki on kuitenkin nykyisin melko yksiselitteinen erilaisten täsmennyksien ansiosta ja esimerkiksi veronkierron estämiseen tähtäävä normi (PerVL 33 a §) sekä selkeät säännökset arvostuksesta on otettu lakiin mukaan.²⁷⁷

Oikeuskäytännöstä on saatavilla suhteellisen niukasti tietoa ja esimerkkejä, joka tekee perintöverotuksen ennustettavuudesta haasteellista ja luo näin suunnitteluun entisestään riskisyyttä. Toisaalta ratkaisukäytäntö on osaltaan vakiinnuttanut tilannetta, sillä monet tapaukset ovat vahvistettu korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) ratkaisujen perusteella. Kuitenkin samalla huomioitava on, että KHO on vahvistanut veronkiertonormin soveltamisalan laajuuden.²⁷⁸

Tulkinnanvaraisissa tai poikkeuksellisissa tilanteissa voi Verohallinnolta hakea ennakkoratkaisua, jonka voi saada sekä lahjaverotuksesta että perintöverotuksesta. Yleisesti ottaen verotuskäytäntö on suhteellisen vakiintunutta. Näin ollen riskien voidaan sanoa kasvavan lähinnä sellaisissa tilanteissa, kun ryhdytään epätavanomaisempiin, uniikkeihin, järjestelyihin. Verotus on lopulliselta luonteeltaan hallintoa, ja tästä syystä siihen liittyy aina realistinen ja pragmaattinen, eli käytännönläheinen, tulkinta.²⁷⁹

²⁷⁶ Ossa 2009: 15.

²⁷⁷ Puroinen 2009: 20.

²⁷⁸ Puroinen 2009: 20-21.

²⁷⁹ Puroinen 2009: 22.

Siitä, kuinka paljon verosuunnittelua kannattaa toteuttaa, on mahdotonta antaa suoraa ja yksiselitteistä vastausta. Siihen vaikuttavat useat eri tekijät, kuten olennaisesti esimerkiksi perinnön suuruus.²⁸⁰

Erityisesti rajakohtiin muodostuu helposti jännitteitä, joita sekä verosuunnittelussa, että veron kiertämisessä pyritään hyödyntämään. Loppu viimein tuomioistuinten tehtävänä on vetää viime kädessä raja sen suhteen, onko kysymys hyväksyttävästä verosuunnittelusta vai ei-hyväksyttävästä veron kiertämisestä.²⁸¹

Suunnittelun matalimpana tasona voidaan pitää ajatusta, että vaikka pesän osakas ei haluaisi varsinaisesti vaikuttaa jakoon, muiden perillisten kanssa voidaan yhdessä sopia sellaisista asioista, joilla on perinnön kannalta selkeästi pienempi veron määrä. Tällaisesta toiminnasta esimerkkeinä voidaan sanoa elinaikana luovutetut lahjat sekä testamentti, jossa puolisolle jätetään omistusoikeudella mahdollisimman suuri perintö verovapaasti. Samalla tavalla voidaan alaikäiselle jälkeläisille jättää heidän verovapaan saantonsa suuruinen varallisuus, ellei tälle ole muita kuin verotuksellisia esteitä. Tällaiset toimet tarkoittavat samalla aina myös testamenttimääräystä.²⁸²

Tätä merkittävämpi puuttuminen perintökaaren mukaiseen perinnönjakoon, on jättää jollekin hallinta- tai muita oikeuksia tai pilkkoa omaisuutta lähipiirin henkilöiden kesken, useasti se tulee tehdä eri ajankohtina. Tällaiseen ryhmään voidaan katsoa kuuluvan myös erilaiset luopumisjärjestelyt, joita jo aiemmissa kappaleissa on tarkemmin selvitetty.²⁸³

Omana ryhmänään perintöverosuunnittelussa voidaan pitää ositukseen ja jakoon liittyviä järjestelyjä, omaisuuden muodon muuttamiset, omistusjärjestelyt ja niin edelleen, erityisesti jos puhutaan sukupolvenvaihdoksesta.²⁸⁴

²⁸⁰ Puronen 2009: 23.

²⁸¹ Knuutinen 2012: 3.

²⁸² Puronen 2009: 23-24.

²⁸³ Puronen 2009: 24.

²⁸⁴ Puronen 2009: 24.

7.2. Perintöveron kiertäminen

Veron kiertämisestä tulee itsenäinen oikeudellinen ongelma tavallisesti siinä vaiheessa, kun tavanomainen laintulkitseminen ei ole riittävää. On sellaisia valtioita, joissa tuomioistuimet ovat katsoneet tehtäväkseen veron kiertämiseen puuttuvien tulkintadoktriinien kehittämisen, kun taas toisissa valtioissa toimintavaltaa on lisätty yleisten veronkiertolausekkeiden avulla. Erityissäännösten avulla on kuitenkin kaikissa valtioissa edellä mainittujen päälinjojen ohella tai asemasta pyritty puuttumaan veronkiertoon.²⁸⁵

Yleisen veronkiertolausekkeen avulla lisätään lakia soveltavien viranomaisten ja tuomioistuinten toimintavaltuuksia, harkintavaltaa ja siltä osin myös mahdollisuuksia ehkäistä sellaisten veroetujen muodostumista, jotka ovat perusteettomia. Yleislausekkeiden tavoitteena toteuttaa oikeudenmukaisuutta, joka saattaa tapahtua joskus ratkaisujen ennustettavuuden ja oikeusvarmuuden kustannuksella. Keskeisimpänä yleislausekkeiden käyttöön liittyvänä problematiikkana nähdäänkin verokohtelun epävarmuuden lisääntyminen. Toisaalta veronkierron näkökulmasta voidaan myös nähdä hyväksyttävänä, jopa tarpeellisenakin, että verotukseen liittyy epävarmuutta.²⁸⁶

Yleislausekkeen tulisi toimiakseen täyttää kaksi edellytystä: ensinnäkin sen tulee sisältää tavanomaista laintulkintaa pidemmälle ulottuvia periaatteita, joita voidaan soveltaa kuitenkin riittävän objektiivisesti. Toiseksi itse peruslainsäädännön kohdalla säännöstekstien tarkka muotoilu yksin ole riittävää, vaan lainsäädännön taustalla olevat perusajatukset tulee olla tarpeeksi eksplisiittisesti, eli selvästi ilmaistuna, tuotu esille. Lisäksi lain tarkoitus tulee olla selvillä, jotta tulkinnassa voidaan yleislausekkeen valtuuksin siirtyä tavanomaisesta laintulkinnasta pidemmälle.²⁸⁷

Yksi erityisiin veronkiertosäännöksiin liittyvä ongelma löytyy siitä, missä järjestyksessä säännöstä tarkastellaan ja sovelletaan tilanteissa, joissa verojärjestelmässä on myös yleinen veron kiertämistä koskeva säännös. Erityisnormin etusijaa perustellaan yleensä

²⁸⁵ Knuutinen 2012: 9.

²⁸⁶ Knuutinen 2012: 9.

²⁸⁷ Knuutinen 2012: 10.

sillä, että tällöin lainsäätäjä on juuri kyseisessä rajatussa yhteydessä tarkentanut, missä kulkee hyväksyttävän raja.²⁸⁸

Lex specialis -periaatteen, eli periaatteen, jonka mukaan ensisijaisesti sovelletaan erityislainsäädäntöä, mukaisesti erityisnormi on yleisen normin yläpuolella ja menee siihen edelle. Toisaalta voi olla tilanteita, joissa erityisnormin on mahdollista ulottua soveltamisalaltaan pidemmälle kuin yleinen normi.²⁸⁹

7.3. Perintö- ja lahjaverolaki 33 a §

Perintö- ja lahjaveron kiertämisestä säädetään PerVL 33 a §:ssä:

”Jos perinnönjakosopimukselle, luovutustoimelle tai muulle perintö- tai lahjaverotukseen vaikuttavalle oikeustoimelle on annettu sellainen oikeudellinen sisältö tai muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, tai jos on ryhdytty muuhun toimenpiteeseen ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että perintö- ja lahjaverosta vapauduttaisiin, on perintö- ja lahjaverotuksessa meneteltävä asian varsinaisen luonteen tai tarkoituksenmukaisesti.”

Perintöverotuksessa veronkiertonormin soveltamisalaa rajoittaa jo itsessään sen luonne. Tämä johtuu siitä, että useita perinnönjättäjän tekemiä oikeustoimia joudutaan tulkitsemaan vasta hänen menehtymisen jälkeen. Veronkiertonormin soveltaminen lähtökohtaisesti näihin tapauksiin tuntuu jopa epäilyttävältä. Lainsäätäjä on kuitenkin säädöksellä lähtenyt siitä, että kuoleman jälkeisissä määräämistöimissä verovelvollisten tarve oikeusturvaan on korostunut.²⁹⁰

Käsitteenä ”verotuksen kiertäminen” on ollut toisinaan epämääräinen. Näkemykset käsitteen sisällöstä ovat tästä huolimatta sangen yksinkertaiset: veron kiertämiseksi kutsutaan siis menettelyä, joka ei ole suoranaisesti vastoin lain sanamuotoa, mutta tekee kuitenkin lain tarkoituksesta tyhjän. Toisin sanoen verovelvollinen ei pyri disponoinnillaan

²⁸⁸ Knuutinen 2012: 11.

²⁸⁹ Knuutinen 2012: 11.

²⁹⁰ Puronen 2015: 462.

suoraan kiertämään laissa olevaa kieltoa, vaan menettelee muutoin siten, että lain tarkoitusperä ei toteudu.²⁹¹

Veronkiertosäännökseen liittyen on huomioitava, että ensinäkin veronkierrossa kyse on oikeustoimista, joilla ei ole tarkoitettu saada mitään oikeusvaikutuksia aikaiseksi tai toisaalta on pyritty saamaan muunlainen oikeusvaikutus kuin on ilmoitettu. Toiseksi on huomioitava, että verovelvollisella olisi oikeus valita hänen kannaltaan edullisin menettelyvaihtoehto, jos se vain vastaa oikeustoimen todellista luonnetta ja tarkoitusta sekä sisällöltään että muodollisesti. Kolmanneksi veronkiertosäännöksen soveltaminen tulee kyseeseen suhteellisen harvoin, joten sen tarkoitus on olla lähinnä ennalta estävä.²⁹²

Konkreettisista soveltamistilanteista PerVL 33a §:n suhteen nousee testamentti nopeasti esille. Perinnönjättäjä on voinut laatia testamentin, jolla hän lisää saajien lukua esimerkiksi testamenttaamalla osan varoistaan lastenlasten hyväksi. Tällöin samalla maksettavan perintöveron määrä alenee veron progressiivisuuden vuoksi. Kuitenkin testamentintekijällä on vapaus tehdä näin eikä verotuksessa voida tähän sen koommin puuttua. Lähtökohdan mukaan normia ei ole mahdollista soveltaa testamenttiin, mutta mahdollista on, että soveltaminen tulisi kysymykseen testamentin täytäntöönpanotoimia arvioitaessa. Näin erityisesti tilanteessa, jossa testamentin alkuperäinen sisältö esimerkiksi lupomisjärjestelyiden vuoksi muuttuu.²⁹³

Veronkiertosäännöstä ei ole oikeuskirjallisuudessaakaan esitetyn käsityksen mukaan katsottu lähtökohtaisesti voitavan soveltaa perinnönjättäjän tekemiin oikeustoimiin, kuten korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisussa KHO 2009:104, jota tässä työssä aiemmin tarkasteltiin (ks. s. 61).²⁹⁴ KHO 2009:104 ratkaisussa ei katsottu voitavan soveltaa PerVL 33 a §:ää.²⁹⁵

KHO on kuitenkin katsonut vuoden 2009 annetussa ratkaisussa (KHO 3.2.2009 T 256), että testamentti, jossa määrättiin vain saajan puolison avio-oikeudesta, ei ollut tässä tar-

²⁹¹ Puronen 2015: 457.

²⁹² Määttä 2017: 653.

²⁹³ Puronen 2015: 462.

²⁹⁴ Määttä 2017: 653.

²⁹⁵ Puronen 2015: 463.

koitettu testamentti. Kyseisessä tapauksessa ei ratkaissut muoto vaan oikeustoimen sisältö, ja siten tekemisissä oltiin PerVL 33 a §:n ydinajatuksen kanssa. Kyseistä ratkaisua (KHO 3.2.2019 T 256) ei ole julkaistu, joten siitä voitaneet tulkita, että tähän liittyy jokin viesti asiaan liittyen.²⁹⁶

Tunnetuimpana lahjaverotuksen keventämiseen tähtäävä tapausryhmä lienee se, jossa lahjanantaja pidättää itselleen lahjoittamaansa omaisuuteen hallintaoikeuden. Tällaisissa tilanteissa veronkiertosäännöstä voidaan soveltaa ainakin sellaisiin hallintaoikeuden pidätystapauksiin, joissa hallintaoikeuden pidättäneen ei voida todennäköisesti katsoa koskaan käyttävän oikeuttansa, ja kyseinen oikeus on alkujaan pidätetty ainoastaan puhtaasti verotussyistä.²⁹⁷

Toinen yleinen tapaus on se, jossa puoliset ovat tehneet lahjalupauksen, joissa lahjoittajapuoliso pidättää lahjoittamaansa omaisuuteen elinikäisen hallintaoikeuden. KHO 1998 T 3062 ratkaisussa veronkiertosäännöstä ei sovellettu.²⁹⁸

Esimerkki 14. KHO 1998 T 3062. ”A oli lahjoittanut muun muassa omistamansa puoliosuudet tiloista puolisolleen, joka omisti lahjoituksen jälkeen tilat yksin. Toisella tiloista sijaitsi asuinrakennus, johon A oli lahjakirjassa pidättänyt itselleen elinikäisen asumisoikeuden. Pelkästään sillä perusteella, että lahjoittaja A ja lahjansaaja B olivat avioliitossa keskenään, ei voitu PerVL 33 a §:n veronkiertosäännöksen nojalla jättää A:n pidättämän asumisoikeuden arvoa vähentämättä lahjan arvosta”.

7.4. Laki verotusmenettelystä 28 §:n ja perintö- ja lahjaverolain 33 a §:n välinen suhde

PerVL 33 a §:ään sisältyy VML 28 §:n kirjoitettu veron kiertämistä koskeva yleislauseke, jonka tarkoituksena on torjua lain tarkoitusta vastaamattomien veroetujen tavoittelu.²⁹⁹ Verotusmenettelystä annetun lain (VML) 28 § muodostuu kahdesta virkkeestä, jotka ovat sekä tunnusmerkistöltään että oikeusvaikutuksiltaan eri sisällön omaavia,

²⁹⁶ Puroinen 2015: 463.

²⁹⁷ Ossa 2009: 20.

²⁹⁸ Ossa 2009: 20-21.

²⁹⁹ Wikström ym. 2015: 338.

vaikka ovatkin samassa pykälässä. Toisin sanoen kyseinen pykälä ilmentää kaksi itse-
näistä, toisistaan mahdollisesti riippumatonta normia.³⁰⁰

VML 28 § säädetään seuraavasti:

”Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen
muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta
toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeata muotoa. Jos
kauppahinta, muu vastike tai suoritusaika on kauppai- tai muussa sopimuksessa
määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituk-
sessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotettava tulo ja
omaisuus arvioida.”

Itse muotoilusta ei käy suoraan ilmi se, mikä ensimmäisen ja toisen virkkeen välinen
suhde on. Käytännössä yleislauseketta on sovellettu yleensä kokonaisuutena perustele-
matta ratkaisuja suoraan jommankumman virkkeen nojalla tehdyksi.³⁰¹

Kynnys säännöksen (33 a §) soveltamiselle on asettunut oikeuskäytännössä siis sen ver-
ran korkealle, että sen soveltamistilanteet näyttävät liittyvän yksinomaan lahjaverotuk-
seen.

Lahjaverotuksessa oikeustoimen tekevien osapuolten on mahdollista periaatteessa va-
paasti valita, milloin syntyy lahjoitus, josta alkaa verovelvollisuus. Lahjaverotuksessa
on myös muutoinkin mahdollista vaikuttaa verokohteluun³⁰²

Perintöverovelvollisuus puolestaan alkaa perittävän kuolemasta, joka näin ollen voidaan
jo rajata olevan suunnittelun ulkopuolelle sijoittuva toimenpide. Verotuksessa onkin
kunnioitettu pitkälti testamentin siviilioikeudellista luonnetta testamentintekijän yksi-
puolisena ja kuolemanvaraisena tahdonilmaisuna.

³⁰⁰ Tikka 1972: 215.

³⁰¹ Knuutinen 2012: 42-43.

³⁰² Wikström ym. 2015: 338.

8. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman tavoitteena oli selvittää ja esitellä perintöverosuunnittelukeinoja perhepiirin kesken sekä tuoda esille näistä eri suunnittelukeinoista koituvia veroseuraamuksia. Tarkoituksena oli käsitellä suunnittelukeinoja erityisesti testamentin ja lahjan avulla, sillä niitä voidaan pitää yleisimpinä ja lain rajoissa olevina suunnittelukeinoina perhepiirin, eli lähinnä lasten ja näiden lasten kesken. Tutkielman ulkopuolelle rajattiin yritysten sukupolvenvaihdokset, maa- ja metsätalouteen liittyvät verokysymykset sekä syytinki. Lisäksi kansainvälisiä tilanteita ei tutkielmassa käsitelty.

Aihe perintöverosuunnitteluun liittyen oli erityisen ajankohtainen tutkielmaa aloitettaessa, koska vuonna 2017 Suomessa aloitettiin kansalaisaloite perintö- ja lahjaverosta luopumisen hyväksi. Aloite sai yhteensä 57 489 kannatusilmoitusta. Kyseinen kansalaisaloite ei kuitenkaan edennyt eduskunnassa.³⁰³

Perintöverotus on itsessään aiheena hyvin laaja ja lähdeittäessä toteuttamaan perintöverosuunnittelua, on pyrittävä tulkitsemaan ja tunnettava sekä siviili- että vero-oikeutta. Siviilioikeuden puolelta perintöverotuksesta käsiteltäessä esille tulevat esimerkiksi myös perintökaari sekä avioliittolaki, joten kaikkea mitä perintöverotukseen liittyy, lienee toisinaan myös asiantuntijatasolle haasteellista hahmottaa.

Lähtökohtana perintöverosuunnittelussa on, että vaikka erilaisille järjestelyille näyttäisi olevan reilustikin tilaa, tulee ottaa huomioon, että järjestelyihin, etenkin rajapinnassa olevissa tapauksissa, luo PerVL 33 a §:n säännös omat riskinsä. Ennakkoratkaisua perintöverosuunnittelua harjoittaessa kannattaa siis hakea Verohallinnolta aina silloin, kun tilanne on erityislaatuinen ja/tai taloudellisten intressien ollessa suuret. Ennakkoratkaisun hakemista puoltaa lisäksi sen edullinen hinta (350 euroa). Ennakkoratkaisu on keino varmistaa verottajan tulkinta jo ennen suunnitelmien toteuttamista.³⁰⁴

³⁰³ Kansalaisaloite 2017.

³⁰⁴ Puronen 2015: 464.

Jokainen tilanne perintöverosuunnittelun osalta on ainutkertainen ja se tarkoittaa samalla sitä, että kaikki perinnön suunnittelukeinot eivät sovi luonnollisestikaan kaikkiin tilanteisiin tai kaikkiin perheisiin. Jokaisen on kohdallaan tutustuttava perintöverosuunnittelun erilaisiin keinoihin ja siihen, miten ne vaikuttavat verotukseen. Näin perittävän on mahdollista löytää tilanteeseensa sopivin suunnittelukeino.

Tutkielmassa käsiteltiin testamentin lisäksi lahjaa ja sen verotusta melko laajasti, sillä se täydentää testamenttia. Tutkimuksen pohjalta voidaan tehdä johtopäätös, että yleisimpiä perintöveron suunnittelukeinoina ovat pääasiassa omaan tilanteeseen sopivin testamentti ja/tai jokin lahjoitus (lahja).

Tutkielmassa esillä olleilla suunnittelukeinoilla on siis mahdollista vaikuttaa perintöveron määrään. Joissain tilanteissa voidaan tehdä lisäksi päätelmä, että optimaaliseen lopputulokseen suunnittelun näkökulmasta päästään yhdistelemällä useampaa suunnittelukeinoa (testamenttia ja lahjaa).

Yhdistelyä voidaan pitää tehokkaana esimerkiksi siitä syystä, että perintönä tai testamentilla saadusta omaisuudesta veroa maksetaan 20 000 euroa ylittävästä osasta, joka tarkoittaa sitä, että esim. legaatilla on mahdollista luovuttaa alle 20 000 euron perintöä verottomasti, esimerkiksi lapsenlapsille. Tämän lisäksi on mahdollista hyödyntää lahjaa jo elinaikana ja lahjoittaa kolmen vuoden välein alle 5000 euron suuruisia lahjoituksia. Vuosien aikana tästä voi muodostua suuriakin lahjoitussummia. Juuri ajan vuoksi perintöverosuunnittelu tulee aloittaa hyvissä ajoin, oli keino sitten mikä tahansa.³⁰⁵

Testamenttia pidetään käytetyimpänä suunnittelukeinona, mutta testamenttiin sisältyy myös epävarmuustekijöitä, jotka tulee ottaa huomioon.³⁰⁶ Testamentin voidaan katsoa olevan hyvä suunnittelukeino tilanteissa, joissa halutaan antaa testamentin avulla omaisuutta tietyille perhepiirin henkilölle ja varmistua siitä, että kyseinen henkilö tosiasiallisesti saa sen. Testamentti on tähän usein eittämättä varmin keino, kun mietitään esimerkiksi

³⁰⁵ Aarnio ym. 2016: 334-335.

³⁰⁶ Kolehmainen & Rabinä 2012

puolisoita. Puolisoiden kesken testamentti on oleellinen suunnittelukeino, kun halutaan turvata puolison talous oman kuoleman varalle.

Testamentilla ei ole mahdollista kuitenkaan tehdä kaikkia toimenpiteitä, tai testamenttiin voi liittyä epävarmuutta. Tällöin perintöverotusta täydentävää lahjaa on mahdollista käyttää, esimerkiksi testamentin lisänä. Lahjalla saattaa olla siinä mielessä varmempaa lahjoittaa omaisuutta perilliselle, jos lahjoitusajankohta onnistutaan arvioimaan oikein. Näin siitä syystä, että lahjoitus tehdään elinaikana.

Elinaikana tehdyissä toimissa voi siis olla täysin varmistunut siitä, että lahjan saaja saa omaisuuden. Testamentin perusteella omaisuus siirtyy perittävän kuoleman jälkeen. Yleisesti ottaen testamentin tulkinnassa lähdetään siitä, että sitä pyritään tulkitsemaan ja toteuttamaan siinä tarkoituksessa, mitä sen tekijä on tahtonut ilmaista sen avulla.

Tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että testamentilla, erityisesti hallintaoikeustestamentilla, voidaan pienentää esimerkiksi lapselle siirrettävästä omaisuudesta koituvan veron määrää, sillä hallintaoikeuden saajan oikeus on perintöverotuksessa verovapaata, joka on tutkielman aikana useamman kerran tuotu esille eri yhteyksissä. Tällaisesta kuitenkin esimerkkinä tilanne, jossa lapselle halutaan jättää esimerkiksi kesämökki samalla pidättäen hallintaoikeus mökkiin.

Lahjan yksinkertaista kolmen vuoden ajan alle 5000 euron lahjoitusta kannattanee myös hyödyntää näissä kolmen vuoden välisissä erissä (ja jokaisen lahjanantajan lahjoitus on toisistaan erillinen lahjoitus), mikäli haluaa siirtää suoraan rahavarantoja ilman veroseuraamista. Esimerkiksi vanhemmat voivat kumpikin tahoillaan hyödyntää lahjan verovapaata osuutta lahjoittamalla erikseen alle 5000 euron suuruisen lahjoituksen lapsilleen.

Ennakkoperintöä ei tutkielman perusteella voida aina pitää tehokkaimpana tapana siirtää omaisuutta, kun puhutaan verosuunnittelusta. Verosuunnittelullisessa mielessä usein tehokkaammaksi saattaa siis osoittautua tavallinen lahja. Lahjojen antamisessa on kuitenkin huomattava lahjaverotuksen määrä, eli kuinka paljon lahjoitetaan. Lahjaveron määrään vaikuttaa ikäkerroin.

Näin siitä syystä, että muut lahjat kuin ennakkoperinnöt voidaan ottaa huomioon perintöverotuksessa³⁰⁷. Perintöosan laskennassa lähtökohtana on ns. positiivinen ennakkoperintöolettaja: perittävä antaa lahjaa rintaperilliselle pidetään ennakkoperintönä ja sen arvo vähennetään rintaperillisen perinnöstä. Taustalla on ajatus, että perittävä pyrkimyksenä ei ole asettaa rintaperillisiä keskenään eriarvoiseen asemaan.³⁰⁸

Lahja, jota pidetään ennakkoperintönä, otetaan huomioon perintöverotuksessa riippumatta siitä, kuinka kauan aikaa sitten lahja on saatu. Mikäli lahjoitushetkestä on kauan, omaisuuden arvo on perittävä kuollessa usein erisuuruinen kuin aikanaan se on ollut lahjoitushetkellä. Ennakkoperintönä huomioon otettavana määräksi katsotaan kuitenkin lahjaksi saadun omaisuuden lahjoitushetken mukainen arvo.³⁰⁹

Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ennakkoperinnön saaja maksaa ennakkoperinnöstä veroa sen saatuaan ja ennakkoperinnössä perinnön määrä lisääntyy. Tämä luonnollisesti johtaa siihen, että myös perintöveron määrä kasvaa (progressiivinen veroaste). Asiaa tulee tarkastella aina tapauskohtaisuus edellä sen suhteen, kumpi vaihtoehto on parempi: ennakkovero vai lahja, sillä toisaalta ennakkoperinnön avulla voi turvata perillisten tasavertaisen kohtelun.

Perintöverosuunnittelun näkökulmasta lahjan antamiselle ennakkoperintönä ei ole yleensä perustetta, perillisten yhdenvertaisuus on yleensä hoidettavissa toisinkin keinoin. Tällainen keino on tehdä sellainen testamentti, jossa kyseinen asia huomioidaan. Lahjakirjassa kannattaakin aina todeta esimerkiksi lause ”lahjaa ei ole pidettävä ennakkoperintönä minun jälkeeni toimitettavassa perintöverotuksessa”.³¹⁰

Tutkielman perusteella voidaan lisäksi todeta, että kokonaan perintöverotukselta on oikeastaan mahdoton välttyä millään selkeällä yhdellä verosuunnittelukeinolla tai siten, että suunnittelu kulkisi lain sallimissa rajoissa. Perintöverosuunnittelussa onkin tärkeää ymmärtää ajatus ja tarkoitusperä; alkujaankaan tavoitteena ei tulisikaan olla, että vältty-

³⁰⁷ Puroinen 2009: 176.

³⁰⁸ Kolehmainen & Räbinä 2012: 229.

³⁰⁹ Aarnio ym. 2016: 271.

³¹⁰ Puroinen 2009: 177.

täisiin kokonaan verolta. Ajatuksena suositeltava olisikin se, että haluaa löytää tehokkaimmat keinot, eli löytää omaan tilanteeseen sopivimmat keinot, jonka avulla maksettavan veron määrä jäisi niin pieneksi kuin lain sallimissa rajoissa se olisi mahdollista.

Lahjaan verrattuna testamentin suurempana etuna voidaan käsittää se, että testamentti on varmempi vaihtoehto niissä tilanteissa, kun se tehdään hyvissä ajoin ja sen avulla saadaan varmuudella siirrettyä omaisuus perinnönsaajalle. Mikäli omaisuutta annetaan lahjalla, tulee tässä erityisesti huomioida sen antamisen ajankohta, joka voi olla toisinaan ongelmallistakin.

Ongelmallista se on siitä syystä, että hetkeä, jolloin testamentin perusteella omaisuutta jaetaan, ei yleensä voi etukäteen kukaan arvioida. Tästä voi päätellä, että lahjan oikean hetken arvioiminen on haasteellista ja tätä kautta suunnittelu voi pahimmillaan jopa epäonnistua ja veroseuraamus olla ei-toivottu. Testamentti ja sen määräykset puolestaan toteutetaan perittävän kuoleman jälkeisenä aikana.

Tutkielman pohjalta heräsi useitakin jatkokysymyksiä. Ensinäkin perillisen perintöverosuunnittelun keinot ovat oma lukunsa ja siitä saisi myös oman mielenkiintoisen tutkielman, kuten myös kansainväliset perintöverosuunnittelun tilanteet. Eräs mieleen tullut jatkokysymys ei suoranaisesti liittynyt tähän perhepiirin perintöverotukseen, koska tästä tutkielmasta olivat sukupolvenvaihdokseen liittyvät kysymykset rajattu ulkopuolelle. Kuitenkin perintö- ja lahjaveroa tulkittaessa, heräsi jatkokysymys sukupolvenvaihdoshuojennuksen hyödyntämiseen perhepiirin kesken.

Tämä siitä syystä, että PerVL 55 §:n mukaan lahjaveroa voidaan tiettyjen edellytysten täytyessä huoventaa. Säännös on verotuksellisesti merkittävä ja jopa poikkeuksellinen, joten se eittämättä saa huomioita perintö- ja lahjaverolakia läpi käytäessä ja tulkittaessa. Suomessa suurin osa pk-yrityksistä ovat perheyrityksiä, joten tästä syystä aiheeseen liittyen heräsi mainittu jatkokysymys siitä, millaisia suunnittelukeinoja perhepiirissä olisi perheyrityksen osalta, hyödyntäen mainittua sukupolvenvaihdoshuojennusta.

Perintö- ja lahjaverotuksen paikka Suomessa sekä siitä säätelevä lainsäädäntö tulee todennäköisesti jatkossakin nousemaan eri keskusteluissa esiin. Todennäköisesti aiheeseen liittyen tullaan keskustelemaan sekä puolesta että vastaan –argumentein, joita jo tähän saakka on esitetty keskusteluissa ja tässä työssäkin löyhästi tuotu esille.

Tämän tutkielman tarkoituksena ei ollut kuitenkaan tarkemmin selventää perintöverotukseen liittyviä puolesta ja vastaan argumentteja, ja niitä onkin esitetty tutkielmassa ainoastaan yleisellä ja melko suppealla tasolla. Todettakoon kuitenkin, että tutkielmaa tehtäessä, ei näiltä argumenteilta voinut oikeuskirjallisuutta ja artikkeleita läpikäydessä välttyä ja mielenkiintoisimpia niistä myös pohtia. Jatkossa on mielenkiintoista jatkaa pohdintaa edelleen ja seurata aktiivisesti perintöverotukseen liittyvää keskustelua sekä tulevaisuuden mahdollisia muutoksia perintöverotukseen liittyen.

LÄHDELUETTELO

Oikeuskirjallisuus:

Aarni, A. & kangas, U. (2015). *Suomen jäämistöoikeus II: Testamenttioikeus*. 5. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-2551-6.

Aarnio, A. (1978). *Mitä lainoppi on?* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. ISBN: 951-30-4310-X (nidottu).

Aarnio, A. (1989). *Laintulkinnan teoria - Yleisen oikeustieteen oppikirja*. Juva: WSOY. ISBN 951-0-15493-8.

Aarnio, A. & Kangas, U. (2016). *Suomen jäämistöoikeus I: Perintöoikeus*. 6. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-2554-7.

Aarnio, A., Kangas, U., Puronen, P. & Rabinä, T. (2016). *Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraamukset*. 8. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy ja kirjoittajat Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus. ISBN 978-952-14-2822-7.

Andersson, E. (2006). *Johdatus vero-oikeuteen*. 13. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy. ISBN 952-14-1072-8.

Hallman, Kristiina. (2016). *Anna lahja, älä jätä perintöä*. Arvopaperi 36/2016, 28-31.

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjonen, T. (2008). *Kirjoitetaan juridiikkaa*. 2. uudistettu painos. Tampere: Esa Print Oy. ISBN 978-952-14-1355-1.

Kangas, U. (2013). *Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet*. Helsinki: Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-2094-8.

Kangas, U. (2018). *Perhevarallisuus-oikeus*. 3. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent. ISBN 978-952-14-3255-2.

Kansalaisaloite (2017). *Perintö- ja lahjaverosta luopuminen* [online]. [siteerattu: 3.3.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL:<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/2665>>

Karttunen, T., Laasanen, H., Sippel, L., Uitto, T. & Valtonen, M. (2015). *Juridiikan perusteet*. 5. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy. ISBN 978-952-63-2955-0.

Knuutinen, R. (2012). *Verosuunnittelua vai veron kiertämistä*. 1. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy. ISBN 978-952-63-0443-4.

Kolehmainen, A. & Rabinä, T. (2012). *Jäämistösuunnittelu*. Helsinki: Talentum. ISBN 978-952-14-1740-5.

Kontturi, H. (2011). *Saisiko olla yksi testamentti?* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. ISBN 978-951-31-5822-4.

Kotkas, T. (2018). *Suomi ja Euroopan sosiaaioikeudellinen sääntely*. Helsinki: Unigrafia Oy. ISBN 978-951-51-2540-8.

Lehtinen, H (2012). *Hallintaoikeuden merkityksestä siviili- ja vero-oikeudessa* [online]. OpusLex. 23.1.2012 [siteerattu 22.3.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL:<https://www.opuslex.fi/artikkelit/perhe-ja-perinto/hallintaoikeuden-merkityksesta-siivili-ja-vero-oikeudessa/>>

Leino, A. (2017). *Onko sinulla henkivakuutus? Veromuutos voi tulla kalliiksi* [online]. Kauppalehti. 11.6.2017 [siteerattu: 22.3.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL:<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/onko-sinulla-henkivakuutus-veromuutos-voi-tulla-kalliiksi/a53a95cf-b7a4-36d0-a953-50c9780e3562>>

Lindholm, T. (2017). *Lahjaverokirja*. 16. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy. ISBN: 978-952-7137-40-6.

Lindholm, T. (2018). *Perintöverokirja*. 18. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy. ISBN 978-952-7137-42-0.

Linnakangas, E. *Historiallinen verokirja*. Helsinki: Multiprint, 2014 [siteerattu: 3.2.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://docplayer.fi/8240414-Historiallinen-verokirja.html>>. ISBN 978-952-93-4711-7 (PDF).

Mikkola, T. (2010). *Lesken asema jäämistö- ja vero-oikeudessa*. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy. ISBN 978-951-0-33401-0.

Myrsky, M. (2013). *Suomen veropolitiikka*. Helsinki: Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-1944-7.

Myrsky, Matti (2011). *Ennakkopäätökset verotuksessa*. 3. uudistettu painos. Joensuu: Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-1631-6.

Määttä, K. (2007). *Veropolitiikka: Teoria ja käytäntö*. Helsinki: Edita Publishing Oy. ISBN 978-951-37-4870-8.

Määttä, K. (2017). *Vero-oikeuden perusteet*. Viro: Kauppakamari. ISBN 978-952-24-6448-4.

Niskakangas, H. (2011). *Veropolitiikka*. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy. ISBN 978-951-0-38454-1.

Norri, M. (2017). *Perintö ja testamentti*. 7. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent Oy ja Matti Norri Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus. ISBN 978-952-14-3190-6.

Ossa, J. (2007). *Perheen omaisuuden verosuunnittelu*. Helsinki: WSOYpro. ISBN 978-951-0-33172-9.

Ossa, J. (2009). *Perinnön ja lahjan verokohtelu*. Helsinki: WSOYpro Oy. ISBN 978-951-0-34277-0.

Puronen, P. (2009). *Näin onnistut perintöverosuunnittelussa*. Helsinki: Talentum. ISBN 978-952-14-1413-8.

Puronen, P. (2015). *Perintö- ja lahjaverotus*. 11. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-2451-9.

Rehn, O. (2008). *Arv, gåva och skatt: Vägledning för skatteplaneringen*. Helsingfors: Schildts. ISBN 978-951-50-1723-9.

Ropponen, O. *Perintö- ja lahjaverotus: kirjallisuuskatsaus*. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, helmikuu 2015 [siteerattu: 3.2.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL:https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/148872/muistiot_45.pdf?sequence=1>. ISBN: 978-952-274-143-1 (PDF).

Räbinä, T. (2008). *Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaostolle* [online]. Helsinki 12.11.2018 [siteerattu: 27.4.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2018-AK-222379.pdf>>

Räbinä, T., Myrsky, M. & Myllymäki, J. (2017). *Verotusmenettelyn perusteet*. Helsinki: Alma Talent. ISBN: 978-952-14-3056-5.

Suojanen, K., Savolainen, H., Korte, A. & Vanhanen, P. (2015). *Lakiopas – Juridiikan perusteet*. 1. painos. Helsinki: KS-Kustannus Oy. ISBN 978-952-5563-16-0.

Tikka, K S. (1972). *Veron minimoinnista*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy. ISBN 951-9037-04-7.

Tolonen, H. (2003). *Oikeuslähdeoppi*. Helsinki: WSOY Lakitieto. ISBN 951-670-117-5.

Tuomala, M. (2006). *Perintöverotuksesta* [online]. Kansantaloudellinen aikakauskirja 102. vsk. – 4 /2006 [siteerattu 28.4.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/kak42006/kak42006tuomala.pdf>>

Tuunainen, P. (2015). *Perintö, testamentti ja velka*. Helsinki: Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-1622-4.

Valtionbudjetti (2018). Valtion talousarvioesitykset [online]. Valtionbudjetti. [siteerattu: 23.3.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.valtionbudjetti.fi/>>

Verohallinto (2016). *Veron kiertämissäännöksen soveltaminen* [online]. Verohallinto. [siteerattu 28.1.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49027/veron_kiertamissaannoksen_soveltamine2/>

Verohallinto (2017). *Perintö* [online]. Verohallinto. [siteerattu: 1.12.2018]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/perinto/>>

Verohallinto (2017b). *Hallintaoikeus kiinteistöön voi syntyä eri tavoin* [online]. Verohallinto. [siteerattu: 28.4.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/asuminen/kiinteistovero/omistus-ja-hallinta/hallintaoikeus/>>

Verohallinto (2017b). *Perinnön arvo* [online]. Verohallinto. [siteerattu 2.12.2018]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/perinto/perinnon_arv/>

Verohallinto (2018). *Lahjaveron määrä* [online]. Verohallinto. [siteerattu: 1.12.2018]. Saatavana World Wide Webistä: <URL:https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/lahjaveron_maar/>

Verohallinto (2018b). *Koti-irtaimistona tai kasvatusta tai koulutusta varten annettu lahja* [online]. Verohallinto. [siteerattu: 29.12.2018]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/verollinen-vai-verovapaa-lahja/koti-irtaimisto-tai-kasvatusta-tai-koulutusta-varten-annettu-lahja/>>

Verohallinto (2018c). *Verollinen vai verovapaa lahja* [online]. [siteerattu: 2.3.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/verollinen-vai-verovapaa-lahja/>>

Verohallinto (2018d). *Lahja ja hallintaoikeus* [online]. [siteerattu: 22.3.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/hallintaoikeuden_pidattaminen_lahjavero/>

Verohallinto (2018e). *Hallintaoikeuden arvo lahjaverotuksessa* [online]. [siteerattu: 22.3.2019]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/hallintaoikeuden_pidattaminen_lahjavero/hallintaoikeuden-arvo-lahjaverotuksessa/>

Wikström, K., Ossa, J. & Urpilainen, M. (2015). Vero-oikeuden yleiset opit. Helsinki: Helsingin kauppakamari Oy.

OIKEUSTAPAUSLUETTELO**Korkein oikeus**

KKO 2010:57

KKO 1997:156

KKO 1964 II 22

sivu

s. 77

s. 78-79

s. 71-72

Korkein hallinto-oikeus

KHO 3.2.2019 T 256

KHO 2013:52

KHO 2009:104

KHO 30.11.2000/3133

KHO 1998 T 3062

KHO 1.7.1996 taltio 2209

KHO 1981 II 611

s. 89

s. 63

s. 61, 88

s. 54

s. 89

s. 48

s. 67-68